

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΠΤΘ. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ, ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗΣ, Α. ΔΕΛΩ-
ΝΗΣ, Α. ΑΝΤΡΕΟΥ, Κ. ΒΑΛΕΤΑΣ, Α. CORSARO, ΦΟΙΒΟΣ
ΔΕΛΦΗΣ, ΜΑΡΙΑ ΠΑΤΤΙΧΗ, Π. ΚΑΚΟΛΗΣ, Ν. ΚΑΡΑΠΑΤΑ-
ΚΗΣ, ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, Π. ΧΡΥΣ-
ΑΝΘΗΣ, Α. ΧΡΙΣΤΟΔΟΤΑΙΔΗΣ, ΚΙΚΑ ΟΛΤΜΠΙΟΥ.

117

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος έκδοτης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Ἄνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Ἐτησία συνδρομή	£ 1,500 μίλς
Ἐτησία συνδρομή διὰ βιβλιοθήκες, σχολεία, ὀργανισμούς	£ 2,000 μίλς
Ἐτησία συνδρομή ἑξωτερικοῦ	£ 2,500 μίλς
Τιμὴ τεύχους	£ 0,150 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίαι ἐπιστρέφονται.
Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΥΘ. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗ: Τρία ποιήματα	σ. 245
Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗ: Ἡ 25ῃ Μαρτίου 1821 (ὀμλία)	246
Α. ΔΕΛΩΝΗ: Γράμματα στὸ Χριστὸ (ἀφήγημα)	249
Α. ΑΝΤΡΕΟΥ: Τέσσερα ποιήματα	253
Κ. ΒΑΛΕΤΑ: Διαβάζοντας τὴν «Τέχνη» τοῦ Χατζοπούλου (μελέτημα)	254
Α. CORSARO (μετ. Φ. Δέλφη): Σπηλιὲς τοῦ Ὀδυσσεά (ποίημα)	257
ΜΑΡΙΑ Σ ΠΑΤΤΙΧΗ: Πάσχα στὴ Νέα Ἱόρκη (ταξιδιωτικὸ)	258
Π. ΚΑΚΟΛΗ: Νησί μου (ποίημα)	261
Ν. ΚΑΡΑΠΑΤΑΚΗ: Δημ. Νικ. Φραγκοῦδης (μελέτημα)	262
ΝΑΓΙΑ Σ ΡΟΥΣΟΥ: Τῷ ἀγνώστῳ (ποίημα)	265
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Ἔξη σουηδικὰ ποιήματα (μεταφρ.)	266
Π. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Καλλιγράμμα	267

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ: Κ. Χρυσάνθη: Ἡ διάλεξη, Παῦλος Μελάς — ΜΝΗΜΟ-
ΣΥΝΟ: Ἄ. Χριστοδουλίδη: Στὴ μνήμη Ἀνδρέα Γερούδη. — ΘΕΑΤΡΟ: Κ. Χρυσ-
άνθη: Χ. Πίντερ «Ὁ Ἑραστής», Π. Σάφφερ «Μαύρη κωμωδία». — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Κ.
Χρυσάνθη: Ἄ. Γεωργιάδη—Κυπρολέοντα «Ἀναστάσιμο μήνυμα», Π. Πρεβελάκη «Τὰ
Ποιήματα», Ἄ. Παυλίδη «Πινελίς», Λ. Πολίτη «Ἐνάργεια καὶ κατάφαση στὴν ποίηση τοῦ
Σεφέρη», Μ. Δημάκη «Λογοτεχνικὰ δοκίμια καὶ μελέτες». — Κίξας Ὀλυμπίου: Σοφ.
Λαζάρου «Ὁδὸς Ἐλευθερίας, στάση θανάτου», Λίνας Σολομωνίδου «Τὸ ταξίδι», Γ. Χατζη-
κωστή «Τὸ γνωμολογικὸ — ἐπιγραμματικὸ στοιχεῖο στὸν «Λυρικὸ Λόγος» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. —
ΓΕΝΙΚΑ — Εἶδη Σεισ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ERRATA.

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθη.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ ΛΤΔ., Λευκωσία.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα : ΦΡΙΞΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γραμματέας : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ι΄

ΙΟΥΝΙΟΣ 1970

ΑΡ. 117

ΧΛΩΜΟ ΠΑΙΔΙ

*Χλωμό παιδί αιτημέλιτο πού σέ είδα κάποιο άπόγιομα
σ' άρχαίου ναού μιιά Ίωνική κολώνα άκουμπημένο
μέ μιās θλιμένης έκφρασης τó φώς μέσα σιά μάτια σου
τιό νάτανε τó μυστικό πού σέ είχε σκλαβωμένο;*

*Νάταν' για μιιά μαρτυρικήν άγάπη πού έλυνε η καρδιά
— σάρκινη σέ παράξενες τελετουργίες λαμπάδα —
ή μήπως ή Μαγιάτικη ρέμβη του δειλινού ή βαριά,
σοϋδινε τόση άπόγνωση και τόσην άμορφάδα.*

*Κ' ίσως σιών άναμνήσεων πού σέ κυκλώναν τόν χορό
κάτι κρυφοστοχάστικες πού σέ είχε προδομένο
και τώρα ίκέτης κόμιζες σιό ρημαγμένο τó ίερό
για μυστικό άφιέρωμα μάταιο λυγμό κορμμένο.*

*Μά έγώ περάτης κι άγνωστος γιατί τόσο έλαχίτορησα
νά μάθω αυτό τά μυστικό πού σέ είχε σκλαβωμένο
χλωμό παιδί αιτημέλιτο πού σέ είδα κάποιο άπόγιομα
σ' άρχαίου ναού μιιά Ίωνική κολώνα άκουμπημένο;*

Άθήνα 1963

ΤΟ ΓΗΤΕΜΕΝΟ ΦΙΔΙ

*Τίποτε πιά δέν λαχταρώ και μήτε καρτερώ
μιās μαύρης κόλασης κρατώ τó γητεμένο φίδι,
πότε καθώς παιδιάστικο σιά χέρια μου παιγνίδι,
πότε σάν τόν πολύτιμο τών Ίνγκας θησαυρό.*

Βιέννη 1969

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΑΓΕΡΛΙΓΚ

*Του Μάγερλιγκ άγροίκησα τó δράμα πέρα ως πέρα
μέ τής ψυχής τά άλάθητα και τά καθάρια μάτια,
κι' άν του Ροδόλφου τήν καρδιά σκορπίσανε κομμάτια,
πιότερο έσένα συμπονώ τρανή Μαρία Βεισέρα.*

Μάγερλιγκ 1969

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ν. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ

Η 25^Η ΜΑΡΤΙΟΥ 1821*

Είμαι εύτυχης συνοερατών σήμερα δύο μεγάλας έθνικας έπετειους, με πνευματικούς ηγέτας τής Μεγαλονήσου, με αποστόλους τών Γραμμάτων και τής Έλληνικής Παιδείας.

Ή ιδιαίτερα εκτίμησις, τήν όποίαν είχαν πάντοτε δια τούς λειτουργούς τής Παιδείας μας, έγινε εντι μεγαλύτερα εδώ εις τήν Κύπρον, όπου οί εκπαιδευτικοί ειργάσθησαν υπό συνθήκας σκληράς. Αί αντίξοότητες τας όποίας συνήτησαν δέν θα ήτο δυνατόν νά υπερπηδηθούν άνευ τής σταθεράς προσηλώσεώς των εις τας άξίαις, τας όποιαις έδίδαξαν: τας μεγάλας άξίαις του Έλληνισμού, τών όποίων ήσαν οί διαλεκτοί φορείς.

Ήλλά τó γεγονός ότι άπευθύνομαι πρós τέτοιο άκροατήριον, καθιστά τήν θέσιν μου δυσχερή. Διότι θα όμιλήσω δια πράγματα γνωστά, τά όποια οί ίδιοι οί άκροαταί έχουν ήδη πολλάκις αναπτύξει και — ως γνωρίζω εκ τής μικράς μου πείρας — κατά τρόπον επιτυχή.

Ή ιδιαίτέρως με συγκινεί, άλλωστε, ή παρουσία του Ύπουργού Παιδείας κ. Κωνσταντίνου Σπριδάκι, ό όποίος, παρά τόν φόρτον τών εργασιών του, είχε τήν λεπτότητα νά παρευρίσκειται απόψε μαζί μας.

Τόν εύχαριστώ θερμώς και εύχαριστώ όλους δια τήν εύγενή προσέλευσίν των.

Ή όποιοις συνοεραταμοί τών δύο έπετειών — τής 25ης Μαρτίου 1821 και τής 1ης Ήπριλίου 1955 — δίδει άφορμήν εις μερικας συγκρίσεις.

Ή εκείνο, τó όποιον, εν πρώτοις, προβάλλει, κατά τρόπον εντυπωσιακόν, είναι τó παράτολμον τών δύο αποφάσεων.

Ήσαν τόσον όλίγοι, εκείνοι που έλαβαν τας μεγάλας εκείνας αποφάσεις, ώστε εις τήν πρώτην περίπτωσιν ό Μέττερνιχ είχεν ειπει περιφρονητικώς ότι δέν έπεθύμει νά ασχοληθί με τó θέμα, διότι «δέν υπήρχεν Έλλάς» — τó θέμα ήτο άνύπαρκτον.

Εις τήν δευτέραν περίπτωσιν, οί άνδρες τής ΕΟΚΑ άπεκλήθησαν «κατασκευασταί βαρελότων», άνάξιοι προσοχής.

Ή εξέλιξις τών γεγονότων, τροφοδοτούμένη από τήν ελληνικήν εύφυχίαν, απέδειξε πόσον άντιίστορικά και κενά ήσαν εκείναι αί κρίσεις.

Οί άνδρες του 21 και οί ήρωες τής ΕΟΚΑ έπεβεβαίωσαν τήν γνωστήν παρατήρησιν, ότι ή ένδοξος Έλληνική Ήστορία υπήρξε πάντοτε ή ιστορία τών όλίγων.

Ήλλη όμοιότης άξιοσημείωτος είναι, ότι τά δύο άπελευθερωτικά κινήματα προήλθον εκ τής αναγκαιότητος, τήν όποίαν είχε δημιουργήσει ή καταπίεσις.

Ή στίχος του έθνικου ποιητου «και άκαρτέρι φιλελεύθερη λαλιά» άποδίδει μίαν τραγικήν ιστορικήν πραγματικότητα.

Ή διαφορά είναι, ότι τó 1821 τó γενικόν πνεύμα εν Εύρώπη, λόγω του σάλου και τής κοπώσεως, ήν είχε δημιουργήσει ή Γαλλική Ήπαναστάσις και οί μακροχρόνιοι πόλεμοι, ήτο αντίθετον πρós τας έθνικας επαναστάσεις. Ήνω σήμερα, τó γενικόν πνεύμα και ή καθιερωμένη άρχή είναι ή τής αυτοδιαθέσεως τών λαών. Ή εξαίρεσις γίνεται εις βάρος τής Κύπρου. Ήδω δέν επιτρέπεται ή αυτοδιάθεσις.

Ή οπωσδήποτε είναι εύκολος ή εκ τών ύστέρων κριτική. Ήχουν, επίσης, άκόμη και σήμερα κάποιαν γοητείαν αί συμβουλαί αναμονής του Κοραή.

Τó γεγονός είναι ότι οί έξεγερθέντες έξωθήθησαν από τούς δυνάστας, οί όποιοί δέν είχαν άφίσει εις τó ελληνικόν έθνος περιθώρια έλπίδων.

* Όμιλία γενομένη εις τήν Πνευματικήν Στέγην Λευκωσίας, τήν 30ην Μαρτίου 1970, κατά τόν κοινόν έορτασμόν 25ης Μαρτίου και 1ης Ήπριλίου υπό τών Όργανώσεων ΟΕΛΜΕΚ, ΠΟΕΔ, ΟΛΤΕΚ.

Εἰς τὸ ἐρώτημα τί ἔπρεπε νὰ γίνη, οἱ Φιλικοὶ ἔδωσαν τὴν ἀπάντησιν: Ἐθνεγερασία, διὰ νὰ ἐνεργήσουν οἱ Ἕλληνες μόνοι.

Τὴν ἰδίαν ἀπόφασιν ἔλαβον καὶ οἱ ὀλίγοι τῆς ΕΟΚΑ.

Καὶ εἰς μὲν τὸν ἀγῶνα των, οἱ ἠρωϊκοὶ ἀγωνισταὶ τῶν δύο αὐτῶν ἀγῶνων ἔμειναν πράγματι μόνοι. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ΕΟΚΑ μόνοι, μὲ τὴν συμπαράστασιν ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ 21, μόνοι μέχρι τὸ 1827, μὲ τὴν ἐξαιρέσιν τῶν εὐγενῶν Φιλελλήνων, πρὸς τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες διατηροῦν πάντοτε εὐγνωμοσύνην.

Ἄλλ' ἐὰν εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας ἔμεινεν ὁ Ἑλληνισμὸς μόνος, εἰς τὸ πολιτικὸν καὶ διπλωματικὸν πεδῖον παρηκολουθήθη ἐκ τοῦ σύγγυς ἀπὸ τὰ ἰσχυρὰ καὶ συγκρουόμενα συμφέροντα τῶν μεγάλων.

Ἀπὸ μίαν σύντομον ἀναδρομὴν εἰς τὰς πολιτικὰς ἐξελίξεις γύρω ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, προκύπτει ἀδιάσπαστος τὸ συμπέρασμα ὅτι

- αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἐχρησιμοποίησαν τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν διὰ νὰ προωθήσουν τὰς θέσεις των καὶ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰ συμφέροντά των.
- Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος δὲν ἔδειξε τὴν ἀναγκαίαν διορατικότητα. Ἦτο ἀνώριμον καὶ ἀντιμετώπιζε παντοειδεῖς δυσχεραίας καὶ ἀντιξοότητα, λόγῳ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως πόρων τῆς ὀργανώσεως.

Ἴσως, τὸ συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον θὰ πρέπη νὰ τονίζεται περισσότερο, ἀπὸ τὸν Μεγάλον Ἐθνικὸν μας Ἀγῶνα — πέραν τῶν ἠρωϊκῶν πράξεων — εἶναι ἡ σημασία τῆς ἐνότητος ἐνώπιον τῶν παντοειδῶν ἀντιπάλων μας.

Καὶ εἶναι ἰδιαίτερας σημασίας τὸ συμπέρασμα αὐτὸ διὰ τὴν Κύπρον.

Ὅλοι μας εὐρισκόμεθα εἰσέτι ὑπὸ τὴν ζωηρὰν ἐντύπωσιν ἐκ τῶν δραματικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ὀλίγον ἔλειψε νὰ μᾶς ρίψουν εἰς τὸν ὄλεθρον. Ἐναντι ὅμως τοῦ ἀποτροπιασμοῦ δι' αὐτὰς τὰς πράξεις, δὲν δυνάμεθα παρὰ νὰ σημειώσωμεν μὲ ἱκανοποίησιν τὴν στάσιν τοῦ λαοῦ.

Οἱ Κύπριοι ἐτήρησαν τὴν ψυχραιμίαν των, ἀντελήφθησαν τὸ ποῦ θὰ ἠδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ ἡ ἀπόπειρα ἐναντίον τῆς ζωῆς τοῦ Ἐθνάρχου, τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ των ἡγέτου, καὶ συνεσπειρώθησαν ἔτι πλέον περὶ αὐτόν. Κατεδίκασαν, ἐν ᾧ συνόλῳ των, κἄθε πολιτικὸν ἔγκλημα.

Διότι ὁ Κυπριακὸς Ἀγῶν, ὡς ἐξελιχθησαν τὰ γεγονότα μέχρι σήμερον, δὲν ἀπαιτεῖ μόνον πατριωτισμὸν καὶ χαλυβδίνην δύναμιν ἀντιστάσεως. Ἀπαιτεῖ ὡσαύτως πολιτικὴν σωφροσύνην καὶ σύνεσιν. Ἡ γενναιότης καὶ τὸ θάρρος εἰς τὸν πολεμικὸν στίβον εἶναι ἀξιοθαύμαστοι ἀρεταί. Εἶναι ἑλληνικαὶ ἀρεταί. Σεβόμεθα καὶ τιμῶμεν τοὺς ἥρωας τοῦ 21 καὶ τοῦ θρυλικοῦ Ἀγῶνος τῆς ΕΟΚΑ. Ξεχωρίζουν οὗτοι εἰς τὸ στερέωμα τῆς μακρᾶς καὶ ἐνδόξου ἐθνικῆς μας ἱστορίας. Ἐλαβον ἀποφάσεις γενναίας. Ἐδημιούργησαν ἔργα θαυμαστά. Ἀπετίναξαν τὸν τραχὺ ξενικὸν ζυγόν. Ἐὰν τὸ ἔργον τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τοῦ 21 καὶ τῶν ἡρώων τῆς ΕΟΚΑ ἔμεινεν ἡμιτελές, τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς αὐτούς, ἀλλ' εἰς τὸν ἰσχυρότατον κλοιὸν τῶν διεθνῶν ἀντιδράσεων.

Καὶ τὸ σύμπλεγμα αὐτὸ τῶν διεθνῶν ἀντιρρήσεων, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ, ὡς εἶναι φυσικόν, μεγάλην, εὐλογον καὶ δικαίαν δυσφορίαν μεταξὺ τοῦ λαοῦ, καθιστᾷ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν σωφροσύνην ἔτι μᾶλλον ἀναγκαίας, ἀλλὰ καὶ ἔτι μᾶλλον πολυτίμους.

Καθιστᾷ ὡσαύτως ἀναγκαίαν τὴν συσπείρωσιν, τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀντιστάσεως ἔναντι τῶν προσπαθειῶν διασπάσεως τῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ μακρὰ διάρκεια τοῦ Κυπριακοῦ Ἀγῶνος, αἱ ἀπογοητεύσεις εἰς τὸ δίκαιον δημοκρατικὸν αἴτημα ἐνὸς ὑπερῆφάνου λαοῦ, μὲ μακράϊωνα πολιτισμὸν, ἢ ἐκ τῶν ἀπογοητεύσεων αὐτῶν ψυχικὴ ταλαιπωρία, ἔχουν ἐνίοτε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπέλπιδα ἀνυπομονησίαν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς διάσπασιν τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος. Ἄλλ' ὅταν αἱ διαφωναὶ ὀφείλονται

είτε εἰς διαφορετικὰς ἐκτιμήσεις, εἴτε εἰς ἀνυπόμονον πατριωτισμόν, τότε εὐκόλως, νομίζω, αἴρονται, καὶ πραγματοποιεῖται ἡ ἀναγκαῖα ἐνότης περὶ τὴν ἡγεσίαν.

Ὅταν, ὅμως, ὑπείσέλθῃ τὸ τυφλὸν πάθος, τότε ὁ νοῦς συσκοτίζεται καὶ ἀνοίγεται ἡ πύλη διὰ τὴν εἴσοδον τῶν δολιοφθορέων ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅταν ὑπερισχύσουν τὰ προσωπικὰ πάθη, τότε τὸ χάσμα διογκοῦται καὶ ὁ Ἄγων καταρρέει.

Ἐχθροὶ φανεροὶ καὶ κρυφοὶ καταδοκοῦν διὰ νὰ ἐπαφεληθοῦν τῶν ρωγμῶν, τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἐμφανίσῃ τὸ μέτωπον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Εἶναι εὐτύχημα, ὡς ἀνέφερον ἤδη, ὅτι ἡ μεγίστη πλειοψηφία τῶν Κυπρίων διακρίνεται ἀπὸ ἀξιοζήλευτον ψυχραιμίαν καὶ μὲ εὐθυκρίσιαν ἀξιοσημείωτον διακρίνει ποῦ εὐρίσκεται τὸ πραγματικόν του συμφέρον. Καὶ αὐτὸ εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὅταν διερχόμεθα στιγμὰς δραματικὰς, ἀνατρέχομεν εἰς τὰ λαμπρὰ κατορθώματα τῆς Φυλῆς μας, ὡς οἱ ἀγῶνες τοῦ 21 καὶ τῆς ΕΟΚΑ καὶ ἀποκτοῦμεν αἰσιοδοξίαν καὶ θάρρος.

Ἄλλ' αἰσιοδοξίαν καὶ αὐτοπεποίθησιν ἀντλοῦμεν ὡσαύτως καὶ ἀπὸ ἀναδρομῆν εἰς τὰ εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ μόνον μία πρόχειρος σύγκρισις τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1830 μὲ τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα, μᾶς γεμίζει ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν.

Ἐπραγματοποιήσαμεν καὶ πραγματοποιοῦμεν σήμερον ἀξιοθαύμαστον πρόδοον. Καὶ τοῦτο, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἠναλώσαμεν ἀφαντάστως μεγάλας δυνάμεις εἰς ἐθνικοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας. Ἄρκει μόνον νὰ ἀναφέρω τὴν λαμπρὰν θέσιν τῆς ἑλληνικῆς μας ναυτιλίας ἢ τὴν ἐπίδοσίν μας εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ἥτις εἶναι ἀξιοζήλευτος, ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Κύπρον. Διὰ τὴν νὰ λησμονῶμεν τόσον εὐκόλως τὴν κατάστασιν πρὸ τοῦ 1960 καὶ νὰ μὴ τὴν συγκρίνωμεν μὲ τὴν σημερινὴν ἀνθοῦσαν, ἀλματωδῶς προοδεύουσαν καὶ ἀναπτυσσομένην Κύπρον; Διὰ τὴν νὰ μὴ ὑπερηφανευόμεθα διὰ τὰ ὅσα μεγάλα καὶ ἀξιοσημείωτα ἐπέτυχαν οἱ Κύπριοι ἐντὸς μιᾶς μόνον δεκαετίας, ἀφ' ἧς ἀπηλλάγησαν τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ; Θαυμάζομεν, ἡμεῖς ὅλοι οἱ Ἕλληνες, τὴν ἐπιβλητικὴν πρόδοον καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς Κύπρου.

Ἐπὶ τὴν προϋπόθεσιν συνέσεως εἰς τὸν πολιτικὸν τομέα, ἀνοίγεται εἰς τοὺς Κυπρίους λαμπρὸς στίβος εἰρηνικῶν ἐπιδόσεων. Τοὺς ἀναμένει ἔργον σπουδαῖον εἰς τὸν πνευματικὸν τομέα. Ὁ Ἑλληνισμὸς εἶναι ἰδέα. Εἶναι πίστις εἰς τὰς ἀξίας τοῦ πολιτισμοῦ. Εἶναι πηγὴ ἐμπνεύσεως καὶ δημιουργίας.

Μὲ θάρρος, ἀλλὰ καὶ μὲ σύνεσιν, μὲ εὐψυχίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ φρόνησιν, μὲ γνήσιον, δημιουργικόν, σώφρονα πατριωτισμόν, καλούμεθα νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας διερχόμεθα.

Ἡ προσεκτικὴ, ἡ ἐνσυνείδητος καλλιέργεια τῆς μεγάλης προγονικῆς μας κληρονομίας, ἡ ζωογόνος ἀνάπτυξις μὲ συγχρονισμένον πνεῦμα τῶν ἀθανάτων πνευματικῶν δημιουργημάτων τῆς Φυλῆς μας, θὰ μᾶς βοηθήσῃ, ὅπως καὶ εἰς τόσας ἄλλας περιστάσεις νὰ ἀνταπεξέλθωμεν ἐπιτυχῶς.

Ὁλόκληρος ὁ Κυπριακὸς Λαὸς καλεῖται νὰ εἶναι ὁ πρωταγωνιστὴς εἰς τὸ εὐγενὲς ἄθλημα τῆς εἰρηνικῆς προόδου. Καλεῖται νὰ ἀρθῇ εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων καὶ νὰ διαλάμψῃ ἐκ νέου ἡ πατροπαράδοτος προσήλωσις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ ἰδεώδες τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς Εἰρήνης.

ΜΕΝΕΛΑΟΣ Δ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗΣ
Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ

(ἀπόσπασμα)

Γράμμα ἕκτο

Σήμερα εἶμαι χαρούμενος, Χριστέ μου.

Σήμερα εἶμαι εὐτυχημένος, εἶναι μιὰ βεβαιότητα αὐτὴ ποὺ κλείνεται μέσα στὴν «καλημέρα» μου μ' ἓνα τρόπο αὐθόρμητο, μὲ μιὰ δύναμη ποὺ γράφεται ἀπ' ὅλες τὶς ἴνες τοῦ κορμιοῦ μου.

Ξέρεις ὅτι σοῦ λέω τὴν ἀλήθεια. Ξέρεις ἀκόμα γιατί σήμερα εἶμαι εὐτυχημένος. Ἔκλαψα, φίλε, ἔκλαψα... Θέλω νὰ τὸ κραυγᾶσω παντοῦ, θέλω ν' ἀνέβω στὴν πὺ ψηλὴ κορφή τῶν οὐρανῶν, μέσα στὶς θαλασσοσηλιᾶς θέλω νὰ κατέβω καὶ νὰ τὸ φωνάξω μὲ τὸν κόχουλα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ἔκλα-ψα φίλε μου, ἔκλα-ψα... μ' ἀκούς;

Ξέρεις καλὰ τί σημαίνει τούτη ἡ πράξη, ξέρεις πολὺ καλὰ ἐσύ, ἐσύ ποὺ εἴσουν πάντα ὁ καλόγνωμος ἴσκιος μου, τὸ πρότυπό μου τόσους αἰῶνες, ξέρεις καλὰ τί σημαίνει αὐτό. Δὲν ντρέπομαι νὰ τὸ διαλαλήσω στὰ τετραπέρατα: Ἔκλα-ψα...

Εἶναι θανάσιμα, ξέρεις, αὐτὴ ἡ κατάσταση. Περπατᾶς στὸ δρόμο καὶ προσέχεις νὰ μὴν πατήσεις τὸ διπλανό σου, νὰ μὴν τοὺς ἀγγίξεις, νὰ μὴν τοὺς πατήσεις τὸν κάλο, νὰ μὴν τοὺς στραβοκοιτάξεις, νὰ μὴ τοὺς στρώξεις, προσέχεις τὴν κάθε σου κίνηση νὰ ἴναι τέλεια καὶ ἀρμονικὴ μὲ τὸ σύνολο, μὲ τὶς κινήσεις τῶν «ἄλλων», νὰ ἴναι ὀργανικὰ δεμένοι μὲ τὴν ἐποχὴ σου. Τὴν τελευταία φορά, θυμᾶσαι, ἓνας σπανιόλος στὸ Μαζακαϊμπο εἶχε μαχαιρώσει ἓνα μανριτανό γιατί τοῦ ἔφραξε τὸν ἥλιο. Ναί, εἶναι μερικοὶ αἰῶνες τώρα... ταξιδεύαμε καὶ οἱ δύο μας νὰ βροῦμε καρπούς στὴν Μπραζιλία... θυμᾶσαι; ἐνὸς γελοῦσες τὸ γέλιο τῆς ἀθωότητος καὶ ἐγὼ πάσκιζα νὰ δέσω τὸ φλόκο τῆς σχεδίας μας.

Λοπόν; τί σοῦ ἔλεγα... Ἄ, ναί... περπατᾶς κάποια στιγμή στὸ δρόμο σου καὶ ἐκεῖ ποὺ εἶσαι βέβαιος, φίλε μου, γιὰ τὴ διανοητικὴ σου κατάσταση, τότε ἀκριβῶς ποὺ γνωρίζεις ἄριστα πὼς μέσα στὴν τσέπη σου ὑπάρχουν τριανταπέντε φράγκα καὶ κάτι λιανά, ξαφνικά... χωρὶς νὰ τὸ καταλάβεις, ἔτσι ξαφνικά... βλέπεις ἓνα χέρι, βλέπεις δύο χέρια, βλέπεις δέκα χέ-

ρια, βλέπεις ἑκατομμύρια χέρια, βλέπεις τὰ χέρια ὅλου τοῦ κόσμου καὶ ὅλων τῶν αἰῶνων ἀποστεωμένα καὶ ψυχρὰ σὰ δέρμα φιδιοῦ ν' ἀπλώνονται κατὰ σένα, κάτι χέρια λειψὰ καὶ ἄδεια, κοκκαλιάρικα καὶ λιπόσαρκα, φεγγερά καὶ ἀποτριχωμένα, μιὰ λιτανεὶα διψασμένων ἐρήμων, μιὰ πορεία πληγιασμένων ἐλπίδων... Βλέπεις τὰ χέρια ὅλων τῶν αἰῶνων, τὰ χέρια τοῦ χτέος, τῶν αἰῶνων ποὺ μᾶς ἀνέχτηκαν, τοῦ αἰῶνα ποὺ μᾶς ἀνέχεται, βλέπεις κάτι χέρια ζητουλιάρικα καὶ ἀραχνιασμένα ἀπὸ συλλογές, ξαφνικά... βλέπεις τὰ χέρια νὰ σοῦ φράξουν τὸν ἥλιο, νὰ σοῦ μπαίνουν μέσα στὰ μάτια, στὴ μύτη, στὰ μαλλιά, στὶς τσέπες, μὲς στὴν ψυχὴ σου, μέσα στὸ αἷμα σου σὰ μιὰ ἀρροστέια, σὰν ἓνα σαράκι καὶ ὅλο νὰ σοῦ ζητᾶνε... νὰ ζητᾶνε... νὰ ζητᾶνε εὐθύνες... Μὰ γιατί;

Βγάζω τὸ μαχαίρι μου ν' ἀνοίξω δρόμο, τραβάω τὸ πιστόλι μου νὰ τὰ τρομάξω, πυροδοτῶ χιλιάδες πυραύλους νὰ κεραυνώσω τούτα τὰ χέρια ποὺ ὅλο ζητᾶνε... καὶ δὲ μπορῶ Χριστέ μου καὶ ἀδελφέ μου... καὶ δὲ μπορῶ νὰ σκοτώσω σὰ κείνον τὸν σπανιόλο στὸ Μαζακαϊμπο. σὰ κείνο τὸ χέρι ποὺ θέρισε τὴ ζωὴ τοῦ Κένεντυ, σὰ κείνο τὸ χέρι ποὺ ἔδωσε τὸ κώνειο, τόσο ἀνεύθυνα ὅλα τούτα, τόσο ἀναιτιολόγητα καὶ σκληρὰ... δὲ μπορῶ νὰ βλέπω τούτα τὰ χέρια, δὲ μπορῶ!

Καὶ τότε εἶταν ποὺ ἔκλαψα. Ἀλήθεια... θυμᾶσαι; Πόσους αἰῶνες εἶχα νὰ κλάψω; Θυμᾶσαι τὰ φεγγερά βράδια ποὺ ξαπλώναμε στὶς ἀμμουδιᾶς τῆς Μεσόγειος καὶ μετρούσαμε τὰ πεπταστέρια; Θυμᾶσαι τὸν ἀδελφό μας, τὸν Ὀδυσσεά, ποὺ τὸν σώσαμε στὸ νησί τῆς Ὠργίας; Γύρευε καὶ κείνος τὸ χαμόγελο καὶ τὸ δάκρυ καὶ προσπαθοῦσε μόνος του νὰ βρεῖ μιὰν ἄκρη μέσα σ' αὐτὸ τὸ λαβύρινθο. Κάποτε τὸν βοηθήσαμε πάλι ὅταν δεμένους στὸ κατάρτι τοῦ καραβιοῦ του προσπαθοῦσε νὰ ἀκούσει τὶς φωνὲς τῶν σειρήνων. Ἔκλαψε τότε ὁ ἀδελφός μας γιατί τόση φωτιά, τόσες ἰδέες, τέτοιος ἀγώνας ποὺ ἔβγαине ἀπὸ μέσα του ποὺ τὸν πηγαιναν καὶ ποὺ τὸν ταξίδευαν; Τὸν βοήθησες Χριστέ μου καὶ ἔκλαψε... καὶ λυτρώθηκε. Εἶταν μιὰ λύτρωση ποὺ πήγαζε ἀπὸ τὴν γνώση, ἀπὸ

τὴν ἔμπειρία, ἀπὸ τὸ σωσμό. Εἶδε ὁ ἀδελφός μας, ξμαθε, σώθηκε...

Πόσους αἰῶνες εἶχα νὰ κλάψω; θυμάσαι τὸ γέροντα μὲ τὸ κόνειο; Τί ἐγωιστὴς ἀλήθεια! «Ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα», ἔλεγε. Ὅμως ὅταν τὸ μεγάλο ἐρώτημα κι ἡ μεγάλη δοκιμασία πλανιόταν τις νύχτες στὴ φυλακὴ του ἔκλαψε μέσα στὴν ἀπελπιστικὴ μοναξιά του, γιατί εἶχε μάθει, εἶχε δεῖ, εἶχε σωθεῖ. Πῶς εἶναι αὐτὴ ἡ σωτηρία, πῶς εἶναι αὐτὴ τρομερὴ στιγμή πού ξαφνικά σὲ μεταφέρει μ' ἓνα τρόπο ὑπέροχο ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο στὸ **θεῖο**; Πῶς μπορῶ ἐγὼ ἓνας ἀπλὸς ἄνθρωπος νὰ τὴν πῶ... εἶναι κάτι ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια πού μου χαράζει τὸ πετσί μου καὶ τ' ὄνειρό μου, εἶναι κάτι πού ἡ γλῶσσα τὸ φτωχαίνει ἂν θελήσει νὰ τὸ πεῖ. Λίγες μόνο στιγμὲς ἔχω νιώσει κάτι τέτοιο, μπορῶ νὰ πῶ μετρομημένες...

Νά... σὰν καὶ σήμερα νὰ πούμε. Τὰ χέρια κείνα μ' ὀδήγησαν πάλι σὲ σένα πού 'σαι ἡ μόνη ἀρχὴ καὶ τὸ μόνο τέλος μου, τὸ σύνορο τῆς ἀλήθειας καὶ τοῦ πάθους, ὁ θάνατος κι ἡ ἀνάστασή μου. Ἐκεῖνα τὰ χέρια μ' ἄρπαξαν γιὰ μιὰ στιγμή καὶ μ' ἐξακόντισαν μέχρις σ' ἐσένα, κάτω ἀπὸ τις παλάμες σου κι ἐκεῖνο τὸ φρικίασμα μυστικῆς χαρᾶς εἶταν τόσο ἀναπάντεχα δυνατὸ, τόσο ἀπροσδόκητα συγκλονιστικὸ πὸν τίποτε πιά δὲν με ἔξαγαύριζε στὸ χῶμα, τίποτε πιά δὲν εἶταν δυνατὸ καὶ ἀρχετὰ γιὰ νὰ με μετουσιώσει στὸ παλιὸ χωματένιο κορμί, τ' ἄδειο ἀπὸ οὐσία κι ἀπ' ὄνειρα...

Νά τί εἶθελα νὰ σοῦ πῶ σήμερα.

Γιὰ τὰ δάκρυα εἶθελα νὰ σοῦ μιλήσω πού 'ταν καὶ δικὰ σου δάκρυα καὶ δική σου συλλογὴ καὶ δικός σου πάθος.

Ἔ... εἶταν μιὰ ἔμπειρία ὑπέροχη! Τὰ δάκρυα αὐτὰ εἶταν ὁ ὠραιότερος ὕμνος σὲ σένα, στὸν ἀδελφὸ μου, στὸν μαῦρο ἀδελφὸ μου, τὸν κίτρινο, τὸν κόκκινο, στὸν λευκὸ ἀδελφὸ μου. Δὲν εἶναι μικρὸ πράγμα νὰ κλάψεις σ' αὐτὸν τὸν αἰῶνα. Ἀντίθετα εἶναι πολὺ σπάνιο.

Τὰ δάκρυά μου εἶχαν πετρώσει βαθιὰ στὶς πηγές τους, αἰῶνες τώρα. Ἐσὺ μὲ ἰκέτευες νὰ κοιτάζω λίγο πέρα ἀπ' τ' ὄνειρο, λίγο δῶθε ἀπὸ τὴν πράξη, λίγο μακρύτερα ἀπ' τὴν ἀλήθεια, δῶθε ἀπ' τὸ πέμμα. Μοῦ 'λεγες «γιατί τὰ μάγουλά σου εἶναι σκαμένα; κλάψε νὰ τὰ δροσίσεις» ὁ ὕστερα ἔπιανες τὸν αὐλὸ πού σοῦ 'χε χαρίσει ὁ Διόνυσος κι ἔπαιζες τὸν θούριο τῆς ἀγάπης. Ἐγὼ τότε ψηλαφοῦσα τὶς πληγές τῶν χειρῶν σου νὰ ψάξω τις λαβωματιές μὰ σὺ τις

ἔκρυβες μὲ μιὰ ὑποπτη ἐπιμέλεια καὶ μοῦ 'λεγες πῶς τάχα τὰ περισσότερα τὰ 'χαν πληγώσει. Πῶς εἶταν δυνατό; Πόση ἀφέλεια, λοιπὸν μοῦ καταλόγιζες; Ρωτοῦσα «γιατί;» καὶ γελοῦσες μὲ κείνην τὴν ἀθωότητα τοῦ γέλιου σου. Μὰ ἐγὼ παρατηροῦσα πῶς κάποια μικρὴ ρυτίδα πηγαινε νὰ σκαλώσει ἐκεῖ στὴν ἄκρη τῶν χειλιῶν, ἓνα ἀγκάθι μέσα στὰ μωσχάτα σταφύλια...

«Κλάψε» μοῦ 'λεγες, «κλάψε νὰ γίνω κι ἐγὼ εὐτυχημένος». Ἐγὼ τότε, αἰῶνα γκρινιαρῆς καὶ ὀλιγόπιστος, σοῦ 'δειχνα πίσω τοὺς αἰῶνες, σοῦ ζωγράφιζα τοὺς αἰῶνες μπροστὰ μας, ἄδεια τις θάλασσες καὶ σὲ ράντιζα μὲ τις σταγόνες τῶν ἀνεξιχνίαστων βυθῶν καὶ σοῦ 'λεγα «πῶς μπορεῖς νὰ μοῦ λὲς νὰ κλάψω» καὶ μούτρωνα σὰ πεισματάρικο παιδί...

Ἡ αἰῶνα ἀπορία καὶ ἡ αἰῶνα σιωπὴ εἶναι ὅλος ὁ κόσμος μας. Ἐσὺ κι ἐγὼ εἴμαστε δυὸ πόλοι πού κανεὶς δὲν γνωρίζει πού καὶ πότε θὰ συναντηθοῦμε. Ἡ ἐρώτηση κι ἡ ἄρνηση εἶναι ὅλος ὁ κόσμος μας, αὐτὸς ὁ θαυμάσιος κόσμος μας, «ὁ ὁμορφος κι ἀγγελικὰ πλασμένος», μὰ διόλου «ἠθικός», ὅπως κάπου λέει ἓνας ξεχασμένος ποιητὴς πού πολὺ ὀνειρεύτηκε, πολὺ παθιάστηκε.

Ἄ, Χριστέ μου, Χριστέ μου... τώρα καταλαβαίνω γιατί δὲν ἀπαντοῦσες στὶς ἐνοχλητικὲς μου ἐρωτήσεις. Τὰ 'χες βρεῖ λίγο σκοῦρα μαζί μου, ἔτσι φίλε; Ὅχι βέβαια «πίστευε καὶ μὴ ἐρεύνα» πού εἶθελαν νὰ μᾶς πείσουν οἱ παλιοί. Σὲ στρίμωχνα πολλὲς φορές, αὐτὸ νὰ τὸ παραδεχτεῖς. Τώρα καταλαβαίνω γιατί δὲν ἀπαντοῦσες στὰ «γιατί μου», γιατί ἔπαιζες τὸν αὐλὸ σου, γιατί δάκρυζες ὅταν περπατώντας στὶς ἀφρικανικὲς ἀκτὲς ἔβλεπες κάποιον λευκὸ νὰ σκοτώνει τὸ περισσότερο μὲ τὰ κορακὰ μάτια καὶ τὰ δαχτυλιένια μαλλιά. Τώρα ἀρχίζω νὰ ξυπνῶ ἀπὸ τὸν ὕπνο πού χρόνια μ' εἶχε καταδικάσει ἡ ἀγάπη σου κι ἡ ἀφέλειά μου. Ἴσως τὸ ξύπνημα νὰ 'ναι σκληρὸ καὶ βαρὺ τὸ τίμημα.

Φίλε μου κι ἀδελφοποιτέ. Τώρα πιά μπορῶ νὰ κλάψω. Μπορῶ!

Τὰ σημερινά μου δάκρυα τὰ 'χω συλλέξει σ' ἓνα φύλλο ἀμυγδαλιάς γιὰ νὰ τὰ φέρω στὸν τάφο σου πού τόσο λιτὸς καὶ συγκλονιστικὸς βρίσκεται στὸ τέταρτο διαμέρισμα ἀριθμὸς ἑκατοτριαναδύο στὸ νεκροταφεῖο Ζωγράφου.

Ἐκεῖ μένεις καὶ περιμένεις.

Θὰ 'ρθῶ!

γράμμα έβδομο

σύντροφε στην μοναξιά μου,

γιά σου.

Ξέρεις, $E=MC^2$ και ή σχέση που παρέχει κάθε φορά την τιμή τής μάζας σε συνάρτηση με την ταχύτητα είναι... Ξέρεις δέν θά δυσκολευτείς νά με βρείς. Είμαι ό Z 563.018 κι έχω πρόσωπο αύγοειδές με απόκλιση προς τό στρογγυλό, έχω μιá θαυμάσια πράσινη καρτέλλα κι ό κωδικός μου αριθμός είναι 7970, έξοχο έ;

"Όλ' άπλοποιούνται έτσι, φίλε. 'Η ζωή έχει πιá ρυθμιστεί με τέτοιο τρόπο που μπορώ σ' ελάχιστο χρόνο νά βρω με μιá μηχανή ποιός είναι ό ιδεώδης τύπος γυναίκας που ταιριάζει στους ξανθούς με καστανά μάτια. Αυτό, βέβαια, δέ μπορείς νά τό φανταστείς έσύ. Είσαι άκόμα ό παλιός Χριστός που είξερα, ό νεαρός με τά ψαράδικα παντελόνια και τά όνειρα. Είσαι ό άδιόρθωτος Χριστός, ό άδελφοποιτός που μαζί ταξιδεύαμε στις πεδιάδες τής Γερμανίας, άνηφορίζοντας τις πηγές του Ρήνου με βρούμε τό δαχτυλίδι των Νιμπελουγγεν. Είσαι τό μεγάλο, θαυμάσιο παιδί που με τραβούσε στά μεγάλα μας ταξίδια, στη γαλάζια έπιφάνεια τής Γεννησαρέτ που καθρέφτιζε όλον μας τόν κόσμο. "Έτσι είταν τότε, έτσι είσουν έσύ.

Πές μου. 'Εσύ τί κωδικό αριθμό έχεις; άναρωτιέμαι άν είσαι πάντα ό 'Ιησού 'Αλόη 'Αηλής 'Ιοντάμ... είσαι; ή πήρες προαγωγή; ψάχνω νά βρω την καρτέλα σου στά κιόπια τής έποχής μας, μά είναι μάταιο δέν μπορώ νά σε βρω. 'Ασφαλώς κάπου θ' άλητεύεις, δέ γίνεται... 'Εσύ σκάρωνες κάτι μικροπονηριές. "Έστηνες κάθε τόσο μηχανές στη κυρά Μαρία και πού σ' έχανε, πού σ' έβρισχε πάντα σε μάζευε από τά ρέματα, από τά δάση, από τις άνοιχτές άκρογιαλιές, άπ' τους ανθρώπους... άπ' τους ανθρώπους... άπ' τους ανθρώπους.

Θυμάμαι που κάποτε είχες βρει μιá χελιδονοφωλιά — πόσο είμαστε τότε; τριακοσίων πενήντα χρόνων; περίπου... — ρημαγμένη από γυπαετό. Την κρατούσες με μιá πίκρα στά μάτια κι είταν αυτά τά μάτια τόσο παραπονιάρικα, δυό όκεανοί πίκρας, όταν με ρωτούσαν «γιατί;»... "Εγώ τότε σου 'δειξα τό καμένο χωριό και τά πτώματα που έχασκαν τά στόματά τους και ρώτησα κι έγώ «γιατί;»...Μά έσύ τίποτε δέν είχες ν' άπαντήσεις κι έγώ πιá δέν

είχα μάτια νά σε δώ. Τά μάτια μας είχαν άδειάσει πιá, τό κορμί μας είχε στερέψει από χυμούς κι ή νιότη μας έρχισε νά εξατμίζεται ένώ ή χελιδονοφωλιά σπαραγμένη από γυπαετό κι άλήθεια έσταξε αίμα και κόμπους άπ' όνειρα...

Μά γιατί έπιασα σήμερα νά σου ίστορώ όλα τούτα... τί μ' έπιασε; Δέν ξέρω. Είναι μιá διάθεση που μ' άδειάζει έτσι καθώς νυχτώνει κι έτσι καθώς τό ραδιόφωνο μεταδίδει κάτι ύπερχυούς αριθμούς που δίνουν με μιάν έγρια μεγαλοπρέπεια, με μιá σαδιστική έκφραση άνησυχίας στατιστικά στοιχεία πολέμων και νεκρών...

'Εμείς, δίχως άλλο, δέν είμαστε τυχεροί. Όυτε αριθμούς προφτάσαμε νά μάθουμε, ούτε στατιστική, ούτε έμπράγματο δίκαιο, ούτε παιδαγωγικά, πολύ ελάχιστα νομίζω γνωρίζαμε, έτσι δέν είναι; κι όμως... πιστεύω πώς μπορούσαμε περισσότερο νά πλησιάσουμε ό ένας τόν άλλο, μπορούσαμε άφοβα νά βάλουμε τό χέρι μας στό χέρι του δίπλανού μας.

Σήμερα ό καθένας είναι άδύνατο πιá νά χυθεί. "Έχει τόν κωδικό του αριθμό, έχει τό νόυμερό του. Και συ δίχως άλλο σε κάποια κιόπια θά 'σαι γραμμένος, δέν είναι δυνατό νά ξέφυγες. 'Εγώ φταίω που δέ μπορώ νά σε βρω. Είναι τόσοι οι κωδικοί αριθμοί. Βέβαια, ύπάρχουν άριστα οργανωμένες υπηρεσίες που θά μ ορούσαν νά με έζητηρήσουν και σ' ελάχιστο χρόνο νά σε βρούν και νά σε φέρουν. 'Αλλά, δέν τό θέλω, γιατί θά 'χεις ένα ύφος ένοχο και άξιολύπητο. "Όχι, προτιμώ νά σ' άναζητήσω μόνος μου. Θέλω νά 'χω πάλι εκείνη τη θαυμάσια αίστηση όταν με σκληρή προσπάθεια κάποτε μπορούσα και σ' ανακάλυπτα πίσω από κάθε τί, πίσ' άπ' τό λουλούδι, τη θάλασσα, τόν ουρανό, τό γλυκό ψωμί, τό παιγνίδι, τό κρασί και τόν έρωτα. Τώρα είναι δύσκολο νά σε βρω γιατί ύπάρχουν ένα σωρό μηχανές που αντικαθιστούν τη ζωή και κάπου σε κάποια γρανάζια θά 'χεις χυθεί και δέ σε βρίσκω...

Σέ κούρασα φίλε;

Τελιώνω. Θέλω άκόμα, τελιώνοντας, νά σου μιλήσω για εκείνον τόν κωδικό αριθμό. Πώς θά γίνει νά εξαφανίσω όλους τους κωδικούς που μ' ακολουθούν; Πώς θά με βοηθήσεις σ' αυτό τό τόσο βασικό πρόβλημά μου; Σκέψου πώς άν κάποτε θελήσω νά σκοτωθώ θ' ανακαλύψουν σ' ελάχιστο χρόνο πώς ό δολοφόνος είναι ό Z . 563.018. Φρίκη...

γράφμα ὄγδοο

ἀδελφοποιτέ,

στή διασταύρωση τῶν ὁδῶν Μελομένης κι Ἐρατοῦς κατοικῶ. Τὸ σπίτι μου τὸ γνωρίζεις πολὺ καλά. Ἐρχόσουν στὴν αὐλή μου κι ἔπαιζες Πρωῖτα, μόλις ἐρχόσουν, ἢ μάνα μου ἢ καλοκυρά σὲ κέρναγε γλυκὸ ἀπὸ τὴν κούρα πάνω σὲ μιὰ μεγάλη φέτα. Ὅποτε καθόμαστε κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο δέντρο τῆς αὐλῆς και παίζαμε τ' ἀγαπημένο μας παιγνίδι τὰ κότσια. Εἶσουν πάντα ὁ τυχερός, σχεδὸν πάντα. Κέρδιζες τὶς περισσότερες φορὲς κι αὐτὸ μὲ πεισματῶνες φεβρά. «Δὲν θὰ σοῦ βγεῖ σὲ καλὸ», σοῦ ἔλεγα και πέταγα τὰ κότσια μακριά. Ἐσὺ ξεκαρδιζόσουν στὰ γέλια και μὲ κοιτάζες ἐπιτημητικά και μοῦ ἔλεγε «πιστεύεις λοιπὸν στὶς προλήψεις;» και πάλι γελοῦσες κι ὅλα τὰ πουλιὰ ἀρχίζαν νὰ τινάζουν λουλούδια ἀπὸ τὰ ράμφη τους.

Στὸ σπίτι μας εἶχαμε αὐλὴ και κότες και σκύλο, τὸ Μουρούρη. Εἶχαμε και μιὰ γριά γάτα ποὺ τῆς ἄρεσε νὰ σκαρφαλώνει στοὺς ὤμους μου και νὰ μοῦ γλύφει τὸ λοβὸ τ' αὐτιῦ μου. Εἶταν θαυμάσια ὅλα τοῦτα και μοῦ φαίνονται σὰν ἓνα θαυμάσιο παλιὸ παραμῦθι ποὺ κάποτε τὸ ζήσαμε μεθυσμένοι ἀπὸ τὴ γεύση τῆς ζωῆς. Τὰ περισσότερα πάλι τὰ θυμάσαι; Εἶχαν τὶς φωλιές τους ψηλά κι ἡ μάνα μου πιά ὅλο φώναζε πὼς τῆς λέρωναν τὴν κατακάθαρη αὐλὴ της κι εἶθελε νὰ τὰ ξεπαστρέψει. Δὲ χρειάστηκε... Εἶρθαν ὕστερα ἀπὸ χρόνια οἱ «ἄλλοι» και τὰ σκοτώσαν, τᾶσραξαν μέρα μερὴ μπροστά στὰ μάτια και μεῖς στοὺς κοιτάζαμε μ' ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια και δὲν εἶχαμε τίποτε, μὰ τίποτε νὰ τοὺς ποῦμε. Μερικὰ περισσότερα ποὺ γλύτωσαν σκοτώθηκαν νομίζω στὸ Βιὲτ Νάμ, κἀχαν σὲ κάτι φούρνους στὸ Μπούχεβαλντ, στὸ Ντάλλας δολοφονήθηκαν κι ἄλλα ἐδῶ κι ἐκεῖ σκοτώθηκαν, ἔτσι μάθαμε. Μπορεῖ βέβαια νὰ κρύβεται κανένα κάπου ἀλλὰ δὲν μᾶς ἐμπιστεύεται πιά και δὲ φανερώνεται.

Στὴ διασταύρωση τῶν ὁδῶν Μελομένης κι Ἐρατοῦς κατοικῶ. Ἀκόμα. Τὸ σπίτι γέρασε πιά. Ὁ κῆπος του ἔχει μαραθεῖ, εἶναι μὰ παλιὰ και ξεθωριασμένη ἀνάμνηση. Ὅμως, ὑπάρχει πάντα τὸ δέντρο σου. Τὸ δέντρο ποὺ γονάτιζες τὰ ζεστὰ μεσημέρια στὸν ἴσμο του και προσευχόσουν. Τότε, θὰ μπορούσα νὰ σοῦ πῶ πόσο κρύωνα τὶς ὄρες ἐκεῖνες, βυθισμένος καθὼς εἶσουναι μὲς στὴ σιωπὴ σου. Θὰ μπορούσα

νὰ σοῦ ζητήσω τὸ στεφάνι νὰ παίξω μὲ τὴν Ἰουδήθ, τὴν Βίκυ, τὴ Τζουλιέτα, τὴ Θαῖδα, εἶταν τόσο εὐκόλο. Μὰ ἐσύ, βυθισμένος στὴν ἐγωιστικὴ σου ἀπομόνωση, ἔφευγες ὀλοένα μακριά μου και μ' ἐγκατέλειπες στὰ κράσπεδα τ' οὐρανοῦ και ποτὲ δὲν μοῦ ἔπες «πέρασε φίλε», τὸ ἔπες;

Αὐτὸ τὸ σπίτι πολὺ μὲ κάνει και ὑποφέρω. Εἶναι γιατί ὑπάρχει τὸ δέντρο σου, εἶναι γιατί σ' ἀπέναντι μαλακόνι ἀνθίζουν κλωνάρια βασιλικού, φυτρώνων δυὸ μάτια γιομάτα συλλογὲς κι ἀγάπη ποὺ ἀνιχνεύουν τὸ δρόμο νὰ δοῦν τὴν ὄρθια κατατομὴ τῆς νιότης σου νὰ προβαίνει ἀπ' τὴν ἀπέναντι γωνιά. Εἶναι γιατί ἐδῶ γεννηθήκαμε Χριστέ μου και γιατί ἐδῶ σὲ περιμένω πάλι ν' ἀνοίξεις τὴν σκουριασμένη αὐλόπορτα νὰ παίξουμε πάλι τὰ κότσια.

Ὁ ἐργολάβος, ὁ κύριος Ἀγγελῆς, μὲ παρακαλεῖ νὰ τοῦ δώσω τὸ οἰκόπεδο γιὰ πολυκατοικία. Μοῦ ἔχει δεῖξει και τὰ σχέδια, θὰ ἴναι ἓνα τετραώροφο γωνιακὸ, μὰ σπιταρόνα», καθὼς λέει. «Θὰ σοῦ δώσω τριανταπέντε τοῖς ἐκατὸ» μοῦ λέει και προσπαθεῖ νὰ μὲ γοητέψει. «Δὲν τὸ δίνω» τ' ἀπαντῶ και κάνω νὰ φύγω. Μερικὲς φορὲς μὲ στριμώχνει ἄγρια και ἀνεβάζει τὴν προσφορά. Τότε εἶναι ποὺ ἀναζητῶ τὰ μεγάλα, τὰ ἔξοχα μάτια σου κάτω ἀπὸ τὸ δέντρο γιὰ νὰ μοῦ δώσουν θάρρος, νὰ δῶ μέσα τοὺς τὴν ἀπάντηση ποὺ αἰῶνες τώρα ἀνιχνεύω στὶς στράτες τοῦ κόσμου. Κοιτάζω νὰ βρῶ τ' ἀγαπημένο τάσι ποὺ ἴπνες δροσερὸ νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι τῆς αὐλῆς. Κλείνομαι τότε μέσα στὸ ἄδειο σπίτι και κραυγάζω «δειλέ... δειλέ... δειλέ... ποῦ ἴναι, λοιπὸν, ἡ λεφτεριά ποὺ μοῦ ἔχες ὑποσχεθεῖ; τὸ ξέρω... βολεῦσαι μὰ χαρὰ ἐκεῖ ποὺ εἶσαι, «τετέλεστα» εἶπες και γλύτωσες... μὰ ἐγὼ τί πρέπει ν' ἀπαντήσω στὸν ἐργολάβο; τί...».

Συχώρα με φίλε μου. Θυμᾶμαι τώρα ποὺ μοῦ ἔλεγε; «ἐλπίζω». Βέβαια δὲν τὸ ἔλεγε δυνατά, μόλις ἀκουγόσουν, μὰ συχνὰ τὸ ἔλεγε. Σὲ ρώταγα «τί ἐλπίζεις;». Χαμογελοῦσες τότε μ' αὐτὸ τὸ ἥσυχο κι αἰνιγματικὸ χαμόγελό σου, ἓνα ἐντελθαῖς λὲς κι εἶταναι μὲς στὸ αἶμα, και μοῦ ἔλεγε πάλι «ἐλπίζω», τώρα λίγο πιὸ δυνατά.

Ξέρεις, τὸ σπίτι ποὺ σοῦ ἔλεγα δὲν θὰ τὸ δώσω γιὰ πολυκατοικία ὑπάρχει πολὺς κόσμος και παρακατιανὸς ὁ πιὸ πολὺς, καλύτερα ἔτσι. Θὰ

πιάσω καμιά μέρα τὸ σκαλιστήρι καὶ θὰ βγάλω τ' ἀγριόχορτα, κρύβουν πολλά φίδια. Στὴν πολυκατοικία δὲν μπορεῖς νὰ τὸ κάνεις αὐτό, τὰ φίδια κρύβονται θαυμάσια. Θὰ βάλω καὶ τὰ κάγκελα τοῦ κήπου καὶ θὰ κλαδέψω καὶ τὴν τριανταφυλλιά. Λέω νὰ φωνάξω καὶ τὰ περιστερία, ποῦ ξέρεις μπορεῖ καὶ νὰ ῥθει κάποιος. Λέω νὰ παντρευτῶ, νὰ κάνω παιδιά, νὰ ῥχῃσαι τὰ ζεστὰ μεσημέρια νὰ τοὺς λές παραμύθια...

Ἐγὼ ξέρεις δὲν ἄκουσα παραμύθια ἄλλα ἀ-

πὸ τὰ δικά σου. Εἶχες ἓνα ἰδιαίτερο τρόπο νὰ βγάζεις ἀπίθανες ἱστορίες ἀπὸ τὸ μυαλό σου, ποῦ τὰ ῥθισκες ὅλ' αὐτὰ γιὰ παράδεισους, γιὰ κόλασες, γιὰ πατεράδες στὸν οὐρανό, γι' ἀγγελούδια καὶ δὲ συμμαζεύεται; Μυστήριο! Μὰ ἐγώ, ὅπως πολὺ καλά τὸ ξέρεις, δὲν ἄκουσα ἀπὸ μάνα παραμύθια. Εἶναι μιὰ παλιὰ ἱστορία ποὺ τὴν ξέρεις καλά, ἀς μὴν προχωρήσω.

Ἐδῶ θέλω νὰ σταθῶ σήμερα καὶ νὰ σοῦ πῶ καληνύχτα.

ΑΝΤ. ΔΕΛΩΝΗΣ

ΤΕΣΣΕΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

1. ΒΡΑΔΥ

Ἦταν μακρὸ τὸ ταξίδι,
κουραστικό. Γυρίσαμε
βράδυ
μὲ τσαλακωμένα κοστούμια,
μαραμένα λουλούδια,
καὶ σκονισμένα παπούτσια.

2. ΟΙ ΕΡΑΣΤΕΣ ΤΗΣ ΣΕΜΕΛΗΣ

Ξέρουμε τὶς συνέπειες,
δὲν μᾶς διαφεύγουν καθόλου
— ἂν ἔτσι νομίζετε —
τὰ ἐπακόλουθα κ' οἱ ἐπιπλοκές.
Δὲν θὰ θέλαμε ὡστόσο
γιὰ κανέναν ἀπολύτως λόγο
νὰ χάσουμε τὸ θέαμα.

3. ΑΝΑΒΟΛΗ

Μοῦ φαίνεται πὼς λησμονήσαμε ἐντελῶς
πὼς κάθε ἥλιος
ποὺ δανειζόμαστε εἶναι κ' ἓνα
πιστοποιητικό ἀναβολῆς
τοῦ θανάτου.

Γιὰ τοῦτο ἀκριθῶς
παραγνωρίζουμε τὸν ἥλιο,
ἀμφισβητοῦμε τὴν μοναδικότητά του,
ὑποτιμοῦμε τὴν συμβολή του
καὶ ναρκισσεύμαστε...

4. ΟΞΕΙΔΩΣΗ

Ἦ! αὐτοὶ ποὺ ὀξειδῶθηκαν
χωρὶς μιὰ ἰχνογραφία χαρᾶς,
μιὰ πιστοποίηση ζωτικότητας,
μιὰ πλαστογραφία ἔστω ζωῆς,
αὐτοὶ ποὺ σκουρίασαν
σὲ θυθοῦς ἀνεξερευνητῆς ὀδύνης
καὶ βούλιαξαν
καὶ φθάρηκαν
πρόωρα γερασμένοι
πρόωρα ἐκμηδενισμένοι
κι ἀνύπαρκτοι.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΑΝΤΡΕΟΥ

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ «ΤΕΧΝΗ» ΤΟΥ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ίσως ἡ ἀναφορὰ σ' ἕνα παλιό περιοδικό σὰν τὴν «ΤΕΧΝΗ» τοῦ 1898—99 νὰ εἶναι παρηγογία' κι ὅμως....

Ἡ «ΤΕΧΝΗ» τοῦ νεαροῦ [τότε] Κωνσταντίνου Χατζόπουλου — ἡ καλύτερα Π. Βασιλικού ὅπως τ' ἀρέσει νὰ ὑπογράφεται αὐτὴ τὴν περίοδο — ἀξίζει νὰ διαβαστεῖ, γιατί «πολλὰ» ἔκλεισε μέσα στὰ 12 φύλλα, πὺν πρόλαβε νὰ βγάλει πρὶν νὰ χαθεῖ.

Πρῶτο Δημοτικιστικὸ ὄργανο.

Καλύτερο πνευματικὸ περιοδικὸ τῆς ἐποχῆς τῆς.

Φυτῶριο μιᾶς σχολῆς.

Ἄνανεωτικὸ, καταλυτικὸ, ριζοσπαστικὸ φύλλο.

Νὰ τί στάθηκε ἐπιγραμματικὰ ἡ «ΤΕΧΝΗ».

**

Ὁ Κ. Χατζόπουλος ποῦναι ὁ νεώτερος [σχεδὸν] — ἔξω ἀπ' τὸν εἰκοσάχρονο Λάμπρο Πορφύρα — ἀπὸ τοὺς συνεργάτες του διευθύνει ἀθόρυβα τὸ περιοδικό. Τὰ ἀνυπόγραφα ἄρθρα τοῦ πρώτου καὶ τελευταίου φύλλου, [πὺν μιλάνε γιὰ τοὺς σκοποὺς καὶ τὴν πορεία τῆς «ΤΕΧΝΗΣ»] λίγες βιβλιοκρισίες καὶ κάτι ποιήματα εἶναι ὄλη-ὄλη ἡ συμμετοχὴ του. Κι ὅμως φαίνεται παντοῦ, πὺς αὐτὸς εἶναι ἡ ψυχὴ κι ὄχι μόνο ὁ ἐκδότης τῆς.

**

Ὁ Χατζόπουλος εἶναι ἀνήσυχος, δύσκολος, ἀπαιτητικός, ἀνικανοποίητος. Ἂσως αὐτὲς οἱ τέσσερις λέξεις νά'ναι ἀπαραίτητες σ' ἕνα ὄρισμὸ τοῦ διανοοῦμενου. [ἀλλὰ τί ἀξία ἔχουν οἱ ὄρισμοί;]

Πουθενὰ δὲ φαίνεται ὁ σοσιαλιστής, ὁ μεταφραστής [ὁ πρῶτος] τοῦ Μανιφέστου' κι ὁ δημοτικισμὸς του κι ὁ πολεμισμὸς του ἀκόμα δὲν εἶναι «ἀκραϊός», παρὰ μόνο σὲ μιὰ μικρὴ φρασούλα πὺν χαϊδεύει μὲ τὴν εἰρωνεία του τὸν Ν. Ἐπισκοπόπουλο:

«...Πολὸ μᾶς λυτεῖ πὺς ἀργὰ καταλάβατε τὶς πολεμικὲς διαθέσεις μας καὶ τὶς μονομερεῖς ἀρχές μας....»

(Τεύχος 2 — Δεκέμβριος 1898)

Οἱ πολεμικὲς τὺς διαθέσεις κι οἱ μονομερεῖς τὺς ἀρχές εἶναι ὁ δημοτικισμὸς τὺς, ἡ περιφρόνηση τῆς ἀθηναϊκῆς σχολῆς, τοῦ λογικωτατισμοῦ, τοῦ σκοταδισμοῦ,.... (τοῦ ξενικοῦ βάρους καὶ τῆς ξεροῆς μίμησης πὺν ἐπιγιναν τὴ ρωμέϊκη ψυχὴ....»

(Τεύχος 1 — Νοέμβριος 1898)

Στὸ σκοταδισμό, τὸν ἑλληνοχριστιανισμό καὶ τὴν ἀρχαιολατρεία τῶν λογικωτάτων, ἡ ὁμάδα τῆς «ΤΕΧΝΗΣ», ὁμάδα «ἐθνικῶν» ἀντιτάσσει τὴ ρωμισσὴν τῆς καὶ τὸν εὐρωπαϊσμό τῆς.

Μὰ ὄχι πάντα χωρὶς ἀρνητικὰ σημεῖα. Εἶναι διάχυτη σ' ὄλα τὰ τεύχη ἡ καταθλιπτικὴ [χωρὶς νὰ λείπουν τὰ καλὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἐπίδρασης] κηδεμονία πὺν ἀσχεῖ ἡ γερμανικὴ σκέψη πάνω σ' αὐτὲς τὶς φυσιογνωμίες πὺν λέγονται Καμπύσης, Θεοτόκης, Νιρβάνας, Μαβίλης, κι ὄλη τὴν ὁμάδα.

Ἡ Μορφὴ τοῦ Νίτσε ξεπροβάλλει ἀπὸ παντοῦ κι εἶναι ἡ «ΤΕΧΝΗ» πρώτη πὺν τὸν παρουσιάζει [ἂν ἐξαίρεσει κανεὶς κάτι ἄρθρα κ.τ.λ.] στὸ ἑλληνικὸ κοινό. (Θεοτόκης — Νιρβάνας — Καμπύσης).

Μέχρι καὶ σήμερα συναντᾶμε στὶς λευκὲς κεφαλές πὺν κατέχουν Πανεπιστημιακὲς ἔδρες

ἢ λογιῶ-λογιῶ ἄλλες θέσεις [σὲ πολλοὺς] αὐτὴ τὴν ἐπίδραση πού θά δεσπόσει γιὰ ἀρχαίους δεκαετίες πάνω στὴν ἑλληνικὴ διανόηση.

Ἐκτὸς ἀπ' τὸν Nietzsche ἢ «ΤΕΧΝΗ» παρουσιάζει ἀκόμα [κι ἴσως γιὰ πρώτη φορὰ] Gerhart Hauptmann (Καμπύσης), Jacobsen (Καμπύσης), Henrik Ibsen (Καμπύσης), Οὐγκος Φόσκολος (Καλοσογούρος), Anatole France (Ν. Ἐπισκοπόπουλος), Dante Alighieri (Βεργωτῆς), Jean Auguste Strindberg (Καμπύσης), Ralph Waldo Emerson (Karl Dietrich), Stefan George (Καμπύσης).

Ἡ ξένη φιλολογία κατέχει μιὰ θέση ἐπικρατέστερη [καὶ προβάλλεται πότερο] σὲ σύγκριση μὲ τὴν ἰθαγενῆ, πού κάποτε σὲ μερικά τεύχη χλωμαίξει καὶ τρεμοσβύνει σὰ κίτρινο χινοπωριασμένο φύλλο. Σ' αὐτὸ ἀναφέρονται οἱ βασανισμένους γραμμὲς τοῦ Βασιλικοῦ, πού κλείνουν τὸ 12 τεύχος σὰν ἐπίγραμμα ἐπιτάφιο;

«...Ὅταν ἓνα περιοδικὸ μὲ τρία μόνο τυπογραφικὰ φύλλα τὸ μῆνα... δὲ μπόρεσε νὰ συγκεντρώσει τόση ὕλη, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐκλέγει...»

(Τεύχος 12 — Ὀκτώβριος 1898)

Ἡ Ἑλλάδα τοῦ 1898—99, δγαλμένη μέσα ἀπ' τὸν πόνο καὶ τὸ αἷμα τῆς ντροπῆς τοῦ 1897, αὐτὴ ἡ Ἑλλάδα τῶν 63.606 τ.χ. καὶ τῶν 2.433.000 κατοίκων (Στατιστικὴ 1896) εἶναι μιὰ πνευματικὴ ἀποικία τῆς Δύσης καὶ μιὰ σκιάβα τοῦ βυζαντινισμοῦ.

Σταματᾶμε σὲ κάτι γραμμὲς συγκινητικῆς, γεμάτης ρωμιοσύνης, παλμοῦ, τέχνης καὶ ζωῆ. Τοῦ Μαβίλη σὲ κάτι στροφές:

Σὰ μιὰ στερενὴ φορὰ κάθε τῆς γνώρα
ἀξέχαστη ξανθὲς κρινοτραχίλες
ἀγάπες, γαλανὰ βασιλεμένα
μάτια ὄγρα καὶ φιλιὰ κι ἀνατριχίλες

(«Μούχρωμα» φ. 6.)

Στοῦ Γρυπάρη κάτι ἀπὸ τὰ «Ἰντερμέδια» καὶ στὸ ἀριστουργηματικὸ διήγημα τοῦ Κ. Θεοτόκη «Πίστωμα», πού κανεὶς κριτικὸς δὲ θυμᾶται νὰ τὸ πρόσεξε. Στὴν «Ἀργυρούλα» τοῦ Ξενοπούλου καὶ σὲ κάτι γινῶμες του γιὰ τὸ Θέατρο. Στὰ «Λόγια τῆς πλώρης» τοῦ Καρκαβίτσα, πού θά ἐκδοθοῦν τὸν ἴδιο χρόνο. (1899)

«...Αὐτὸς πού ἔγραψε τὰ «Λόγια τῆς Πλώρης» εἶν' ἓνας ποιητῆς θαλασσογράφος, πού μᾶς ἔφερε κάτι νέο καὶ πρωτόφαντο καὶ στὸ εἶδος τοῦτο...»

(σ. 239 — φ. 8-9, γράφει ὁ Κ. Παλαμᾶς)

Στὸν «Κανάρη» τοῦ Πάλλη καὶ σ' ἓνα του ἀπόσπασμα τῆς «Ἰλιάδας». Γευόμαστε τὸν Ὑπέροχο Δημοτικὸ Λόγο:

«...Κι ἂν πρῶμο ἀγέρι ὁ σαλεφτῆς τῆς γῆς μου ξαποστείλει
τὴν τρίτη ἀβγὴ σ' τὴν ὄμορφη πατρίδα μου θ' ἀράξω...»

(«Ι» — φ. 8-9 — Ἰούνιος - Ἰούλιος 1899)

Στοὺς ἀδερφοὺς Κώστα καὶ Σπήλιο Πασαγιάννη αὐτὲς τῆς ἀπολλώνιες μορφὲς τῆς λογοτεχνίας μας. Στὴν λεπτότητα τῆς καλλιερρημένης σκέψης τοῦ Ν. Ἐπισκοπόπουλου. Στοῦ Ἀργύρη Ἐφταλιώτη ἓνα γράμμα [στὸ Χατζόπουλο] πού τελειώνει:

«...Μὲ συχωρεῖς πού δὲ μπόρεσα νὰ σοῦ γράψω πὸ λίγα...»

Στὰ «Συντρίματα» καὶ σ' ἄλλα τοῦ Μαλακᾶση πού τὸν «δίκασε καὶ τὸν δικάζει» ὅπως ὅλους ἢ ἱστορία καὶ τοῦ βρῖσκει σὲ πείσμα τοῦ Καρωτάκη ὅτι πολὺ βοήθησε κι ὅτι πολλὰ πρόσφερε στὴν πυραμίδα τῆς νεοελληνικῆς διανόησης. (φ. 6 — Ἀπρίλιος 1889).

Δειλὰ-δειλὰ ξεπροβάλλει κάπου ὁ δημιουργὸς τοῦ «Ὀνειροῦ στὸ Κῦμα» μὲ τὸ διήγημα

«'Αγνάντεμα.» κι ὅμως ὁ κύρ 'Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης μοιάζει ξένος, ἀπόμακρο στέκει ἀπ' αὐτὴ τὴν ομάδα τῆς «ΤΕΧΝΗΣ», ἀπ' αὐτοὺς τοὺς γερανοτραφεῖς, τοὺς ἐθνικούς, τοὺς κοσμικούς, τοὺς κοσμοπολίτες, τοὺς δημοτικιστές, τοὺς τόσο διαφορετικούς αὐτὸς ὁ ἀπόκληρος, ὁ λαϊκὸς ζωγράφος, μάγος τῆς πέννας καὶ τεχνίτης μυστικός, ὁ πρωτομάστορας τοῦ πεζοῦ λόγου.

*

**

Παρακολουθοῦμε ἀκόμα μιὰ προσπάθεια ἀνακατάταξης κι ἀνοικοδόμησης περασμένων μορφῶν τῆς λογοτεχνίας μας. Ἔτσι διαβάζουμε γιὰ τὸν Τυπάλδο, τὸ Μαρκορὰ καὶ τὸν Παπαδιαμάντη. (Παλαμᾶς — Φύλλο 6.) «Γιατὶ ὁ Τυπάλδος δὲν εἶναι στὸν πολὺ κόσμον γνωστὸς ἀνάλογα τοῦ φιλολογικοῦ του βάρους...» γράφει ὁ Παλαμᾶς.

*

Ὁ νέος Χατζόπουλος ἐμφανίζεται διακριτικὰ-διακριτικὰ μὲ λίγες γραμμὲς ποὺ σημειώνουν πολλά.

«...Ὁ Ροῖδης εἶναι ἓνα πρότυπο πολυμάθειας, κι ἓνα εἰδωλο κριτικῆς στὴ σύγχρονον συνείδηση καὶ βέβαια δὲν θὰ εἶμαι ἐγὼ ὁ τολμηρὸς ποὺ θὰ τ' ἀρνηθεῖ τοῦ κ. Ροῖδη. Ἡ δρᾶση του στάθηκε κάπως σημαντικὴ στὰ νέα μας γράμματα. Εἶναι ἀπ' τοὺς πρώτους ποὺ ἔξοριζαν κάποιες ιδέες κι ἀνακίνησαν μερικὰ ζητήματα ποὺ ἔκαμαν τὴν ἐπίδρασή τους σὲ μιὰ στιγμή. Θάπομεινον στὴν ἱστορία τῆς νέας φιλολογίας μας φωτεινὰ σημάδια οἱ λόγοι του στὸν Παρνασσὸ ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια, «Περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ποιήσεως» καὶ τελευταῖα τὰ «Εἰδωλά» του γιὰ τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα.

Τὸ κύτπημα τοῦ Ροῖδη καὶ στίς δυὸ περιστάσεις ἦταν γερὸ καὶ θαρραλέο. Ὅμως ἡ πολεμικὴ τοῦ συγγραφέα τῆς Πάπισσας Ἰωάννας πάντα εἶχε περισσότερον τὸν ἀρνητικὸ χαρακτῆρα. Χαλαστὴς ὄχι καὶ πλάστης. Ἄν θέλησε νὰ γκερμίσει εἰδωλα, δὲν εἶχε ὅμως καὶ τὴ δύναμη ν' ἀναστηλώσει νέα. Τὰ ὄπλα του δανεικὰ πάντα κι ὄργανά του ξένες ιδέες. Μιὰ δημιουργία καὶ μιὰ πρωτοτυπία τοῦ ἔλειψε. Ἐνα εἶδος savant, μὰ στενούμυαλου καὶ πισοδρομημένου πλέον savant.»

(σ. 69-70 — φ. 3. Ἰανουάριος 1899).

Ψυχάρης, Ἐφταλιώτης, Πάλλης ἐμφανίζονται σποραδικὰ, κι ἀφήνει ἔντονα σὲ κάποιον τοῦ γράμμα νὰ φανεῖ ὁ πρῶτος τὴ διαφωνία του μὲ τὸ «μισοδημοτικισμό» τῆς «ΤΕΧΝΗΣ». Ἄλλιως τὴν ἤθελε ὁ Ψυχάρης. Μαχητικὴ, ὀρηκτικὴ, γιομάτη μελέτες κι ἄρθρα γιὰ τὸ γλωσσικὸ.

«...Ὁ σκοπὸς σου εἶναι μεγάλος, ὅπως εἶναι μεγάλος, ὅπως εἶναι ἅγιος κι ὁ ἀγῶνας ὁ ἴδιος. Τὸ εἶπα, μὰ πάντα πρέπει νὰ τὸ ξαναλέμε: τὸ ζήτημα δὲν εἶναι γραμματικῆς, εἶναι ζήτημα ἐθνικό...» (σ. 59-60, Ἰανουάριος 1899 φ. 3).

Ἡ «ΤΕΧΝΗ» δὲν ἔχει πολλὰ δημοσιεύματα γιὰ τὸ γλωσσικὸ. Τοῦ Παλαμᾶ πέφτει τὸ βάρος νὰ καλύψει ὀλομόναχος [ἢ περίπου] αὐτὸ τὸ κενό.

*

**

Ὁ πολυγράφος Παλαμᾶς στὴν κριτικὴ του γιὰ τὰ «Συντρίμματα» τοῦ Μαλακάση γράφει...

«...Ἀλλὰ καὶ τόσα λιγιστὰ τὰ «συντρίμματα» φτάνουν γιὰ νὰ μᾶς δείξουν πὼς ὁ κ. Μαλακάσης εἶν' ἓνας γνήσιος ποιητὴς ποὺ μπῆκε «στὸ νόημα τῆς τέχνης» καθὼς θᾶλεγε ὁ Σολωμός, ἓνας ἀπ' τοὺς μεγάλους μας ποὺ μαζί μὲ τὰ δημοτικὰ καὶ μὲ τὰ μεσαιωνικὰ τραγούδια μας, φαίνεται πὼς διαβάζει μὲ ἀγάπη, καθὼς δείχνει τοῦ στίχου του ἡ περήφανη περπατησιὰ κι ἡ δροσεράδα τῆς γλώσσας του...»

Κι ὁ Μαλακάσης στὴν ἀπάντησή—εὐχαριστήριον θὰ πεῖ πὼς ὁ Παλαμᾶς δὲν παράλειψε νὰ τονίσει τὸ μικρὸ ὄγκον τῆς συλλογῆς του, χαρακτηρίζοντάς τιν «βιβλιαράκι». Ὁ Παλαμᾶς στάθηκε ἓνας ἀπ' τοὺς πατέρες τῆς νεοελληνικῆς κριτικῆς κι ἡ πέννα του γαλούχισε γενιές, ὅμως οὔτε τὸν Καβάφη ἀναγνώρισε οὔτε ὅτι ἡ ποίησις εἶναι συμπύκνωση καὶ «λακωνίζεις» κατάλαβε ποτέ. [παρὰ τίς μαγεῖες καὶ τὰ ὄνειρα τῶν στίχων καὶ τῶν γύφτων του.]

Νᾶναι ἄσχετη μὲ τὸν ὄγκο τῆς λογοτεχνικῆς τῆς παραγωγῆς [καὶ τὰ «βιβλιοράκια»] ἢ διαφορετικὴ ἐκτίμησις τοῦ Καβάφη, ἀνάμεσα Παλαμᾶ καὶ Μαλακάση;

Στὸ τελευταῖο φύλλο (12) συναντᾶμε βιβλιοκρισίαν ἔργου τοῦ Δ. Ταγκόπουλου πού θὰ παρῆ ὕστερα ἀπὸ 4 χρόνια τῆ σκυτάλη ἀπ' τοῦ Π. Βασιλικοῦ τὰ χέρια καὶ θὰ βγάλει τὸ «Νουμᾶ».

Ἄν κάνουμε μιὰ σύγκριση ἀνάμεσα στὸ «Νουμᾶ» καὶ τὴν «ΤΕΧΝΗ»! Ἡ «ΤΕΧΝΗ» εἶναι μιὰ πρόωρη ἀπόπειρα τοῦ «Νουμᾶ»; Θὰ μειώναμε τὴν προσφορά τῆς ἂν ὑποστηρίζαμε κάτι τέτοιο. Ἐχει τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν αὐτονομία τῆς. Τὰ 12 φύλλα τῆς δώσανε πολλὰ κι ὅσο ὑπάρχουνε ἑλληνικὰ γράμματα κάποιος θὰ βρῆσκει νὰ τὴν ἀναφέρει.

Κ. ΒΑΛΕΤΑΣ

ANTONIO CORSARO

I. ΣΠΗΛΙΕΣ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ

Ὁ ἴσκιος μὲ τίς τρεῖς αἰχμὲς πού ἐδῶ ἔσθησε
ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ Ἄκρωτήρια Φάρο καὶ Ροζοκόλομο,
μέσ' στὴν ἀργὴ ὥρα πού τύπωνε μάτια
ἀπὸ ὄνυχα πάνω στὴν ὄχθη,
σκέπασε πυκνὲς παιδοῦλες μέσ' στίς θαλασσινὲς
σπηλιὲς ὅπου ὁ Δυσσέας ἔγεγνε, καὶ τώρα
κοιμᾶται ὁ ἰβίσκος, θαῦμα τῶν ματιῶν
στὴν ἀπάθεια τοῦ ἀνοιχτοῦ βράχου
στὸ σιρόκο πού ἐδῶ μαυρίζει.
Ἄλοῖμονο, μέσ' στὴν ἀμφίβολη φλόγα τῆς πέτρας
πού πάνω τῆς χτυπάει ἡ ἀρχαία ἐξυπνάδα,
ἀπὸ κῦμα σὲ κῦμα βαθαίνει μιὰ ρευστὴ κραυγή:
—Φτωχέ μου Χριστέ, φτωχέ Ὀδυσσέα! —
Κι' ὄλη ἡ θάλασσα εἶναι μαύρη, δὲν ὑπάρχει πιά:
ὁ σκόπελος πάνω στὸν σκόπελο εἶναι ἡ ἀρετή.

Μετ.: ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ

ΠΑΣΧΑ ΣΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

(ταξιδιωτικό)

Τὸ Πάσχα κι ἡ Νέα Ὑόρκη φαίνονται νὰ εἶναι λέξεις τόσο ἀντιφατικές, τόσο ἀλληλοσυγκρουόμενες.

Τὸ Πάσχα διεκδικεῖ τὴν καρδιά σου, τὸ πνεῦμα σου.

Ἡ Νέα Ὑόρκη τὰ μάτια σου, τὶς αἰσθήσεις σου.

Τὸ Πάσχα θέλει τόπο ἥσυχου, νησὶ πού ἀλαφροπατάει πάνω του τὸ ἐκκλησάκι καὶ τὰ λιγοστά ἀνθρώπινα πόδια πού τραβᾶνε τὸ δρόμο τῆς ἁγίας βδομάδας καὶ τῆς Ἀνάστασης. Στὴ Νέα Ὑόρκη βαραίνουν τὰ νησιά της οἱ οὐρανοξύστες καὶ τὰ ἑκατομμύρια βήματα τῶν ἀνθρώπων της δὲν ταιριάζουν μὲ τὰ βήματά σου.

Εἶναι τόπος πού νομίζεις πὼς εἶναι ἀδύναμη ἢ διαστολὴ τῆς ὑπαρξῆς σου. Τόπος πού ὁ ἴλιγγος τοῦ ποσοῦ ταπεινώνει τὸ ἀνθρώπινό σου ἀνάστημα. Τόπος πού ἡ ἀνάταση τῆς ψυχῆς σκιάζεται ἀπὸ τὸ αὐθάδες τίναγμα τῆς πόλης πρὸς τὸν οὐρανό!

Τὸ Πάσχα πρὸ πάντων εἶναι διάλογος. Διάλογος μὲ τὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ Νέα Ὑόρκη εἶναι μονόλογος. Ἐνας μονόλογος ἀντιφατικὰ δραματικὸς στὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων. Νοιώθεις τὴν ψυχὴ σου μιὰ μονάδα χωρὶς συνοχὴ μὲ τοὺς ἄλλους.

Στὴ γῆ σου μετριέσαι μὲ τὴ σπιθαμὴ, μὲ τὴ στενὴ λωρῖδα, ἐνῶ ἐκεῖ μὲ τὴ διάσταση, τὸ γιγάντεμα, τὸν ὄγκο, τὴν μηχανή, τὸ θόρυβο πού κάνουν οἱ ἐναέριοι, ἐπίγειοι, ὑπόγειοι καὶ ὑποβρύχιοι σιδηρόδρομοι, πού ἀδιάκοπα μεταφέρουν 2 ἑκατομμύρια ὑπαλλήλων στὴ δουλειά τους κάθε μέρα, κάθε νύχτα.

Κι ὅμως ναί! Πάσχα στὴ Νέα Ὑόρκη. Σὲ μιὰ ἄλλη Νέα Ὑόρκη, στὸ ἄλλο της πρόσωπο.

Δὲν νομίζω νὰ ὑπάρχει ἄλλος διπρόσωπος Ἰανὸς σὰν τὸν Ἰανὸ — Νέα Ὑόρκη. Ἄν ζήσης πολὺ καιρὸ στὴ Νέα Ὑόρκη, θὰ διαπιστώσης δυὸ πρόσωπα. Θὰ δῆς δίπλα στὸ ὄργιο τῶν φώτων τοῦ Μπροντγουαίη, τὸ χλωμὸ φανὸ κάποιου μικροῦ δρόμου, δίπλα στὸ Ἐμπάιρ Στέιτ, τὸ δίοροφο σπίτι τοῦ Γκρήνουιτς. Δίπλα στὰ πετάγματα τῶν Γοτθικῶν πύργων τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πατρικίου τῆς 5ης λεωφόρου, τὸ ταπεινὸ καμπαναριὸ μιᾶς παλιᾶς μικρῆς ἐκκλησιᾶς. Δίπλα στὸ ὕψος τῶν 120 πατωμάτων τὸ βάθος τῆς μόρφωσης καὶ σοβαρότητος τῶν Πανεπιστημίων. Τὸν πυρετὸ τῆς κίνησης καὶ τοῦ χρώματος ἔξω νὰ διαδέχεται ἡ ἥρεμία τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν βιβλιοθηκῶν. Θὰ διαπιστώσης καὶ κάτι ἄλλο πού καὶ ἡ σκέψη του στὴν ἀρχὴ σοῦ φαινόταν παράλογη. Θὰ φιλιώσης μὲ τὸ ὕψος τῶν οὐρανοξύστων. Σιγά-σιγά δὲν θὰ νοιώθεις ταπεινωμένος ἀπὸ τὸ ἔξαομά τους, ἀλλὰ περήφανος, ὄχι σὰν Ἀμερικανὸς φυσικά, ἀλλὰ σὰν ἄνθρωπος. Θὰ ρωτοῦσες:

—Περήφανος;

—Ναὶ περήφανος καὶ νὰ γιατί:

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς ὁ οὐρανοξύστης εἶναι μιὰ εικόνα ἀποκλειστικῆ τῆς Ἀμερικῆς. Θὰ λέγαμε καλύτερα μιὰ ἔκφραση τῆς δυναμικῆς ὀρμῆς της. Ὁ οὐρανοξύστης ξεπετιέται ἀπὸ τὴ γῆ προκλητικὰ στὸν οὐρανὸ καὶ τοῦ τονίζει τὸ χαμηλὸ ἀνάστημα τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅμως στὴν οὐσία, τὸ ὕψος τῶν κτιρίων προκαλεῖ τὸν οὐρανὸ κι ὄχι τὸν ἄνθρωπο. Τὸ ὕψος τῶν κτιρίων ἐκφράζει τὸν ἄνθρωπο. Ἐκφράζει τὶς ὑπεράνθρωπες προσπάθειες τοῦ πρώτου ἀνθρώπου σ' αὐτὴ τὴν πλοῦσια καὶ πλατιὰ γῆ.

Στὴν Ἀμερικὴ ὁ ἄνθρωπος ἔκανε ὑπεράνθρωπες προσπάθειες νὰ ὑψώσει, νὰ σώσει τὸ παράστημα τῆς ὑπαρξῆς του μέσα σὲ μιὰ ὀργιάζουσα πυκνὴ βλάβση. Ἐκανε τὰ ἀδύνατα δυνατὰ ἰμνῶντας τὸ πλατὺ ποτάμι, τὸ ψηλὸ βουνό, τὶς γόνιμες ἐκτάσεις, ἀπὸ τὸν ἕνα ὠκεανὸ στὸν ἄλλο, ὅπως τραγουδᾶνε περήφανα στὸ τραγοῦδι τους «Ὁ Θεὸς νὰ εὐλογῇ τὴν Ἀμερικὴ, τὴ μεγάλη χώρα πού ἀπλώνεται πλοῦσια ἀνάμεσα σ' ὠκεανούς καὶ θάλασσες».

Στὴ χώρα αὐτὴ ὁ ἄνθρωπος ὕψωσε πρῶτα τὸ ἀνάστημά του κι ὕστερα τοὺς οὐρανοξύστες του.

Νίκησε τὴ ξέστη, τὸ κρύο, τὸ νερό, τὸ χιόνι, τὴν ἀπόσταση, τὶς κακουχίες σὰν μετανάστευσε ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ στὰ δυτικά.

Ἄν δὴ κανεὶς τὸ ψῆλωμα, τὸ ἔξαγμα τῶν ζιζιῶν σὰν φτάσιμο τοῦ ἀνθρώπου θὰ πάψη νὰ παραξενεῦεται, νὰ παθαίνει ἴλιγγο μέσα, κάτω κι' ἀπάνω ἀπὸ τὴν μεγάλη κι ἴμορφη Νέα Ὑόρκη.

**

Τὸ Πάσχα στὴ Νέα Ὑόρκη, ποὺ κατοικεῖται ἀπὸ τόσους λαοὺς μὲ διαφορετικὲς θρησκείες, μπορεῖς νὰ τὸ ζήσης στὶς παροικίες τῶν ὁμοφύλων σου, ὅπως καὶ στὴν πατρίδα. Μπορεῖς νὰ ἐκκλησιαστῆς σὲ ὀρθόδοξη ἐκκλησία, νὰ ἀκούσης τὸ Χριστὸς Ἀγέστη ἔξω, νὰ ἀνάμης τὸ κεράκι σου.

Στὸ Κάρνεγκυ Χώλ ἢ ἄλλες αἰθουσες, μπορεῖς νὰ παρακολουθήσης τὴν θρησκευτικὴ μουσικὴ τοῦ Μπάχ.

Ἰδιαίτερα τὴν Μεγάλη Βδομάδα οἱ ἡμέρες γίνονται πιὸ πονεμένες καὶ κατανυκτικὲς ἀπὸ τὰ τραγούδια τῶν Νέγρων.

Ἡ φωνὴ τῆς περίφημης Νέγρας τραγουδίστριας Μάριον Ἄντερσον ἀκούγεται λυπητερὴ ἀπὸ τὰ ραδιόφωνα ἢ τὴν τηλεόραση στὸ τραγούδι τῶν Νέγρων «Ἡ Σταύρωση».

Σ Τ Α Υ Ρ Ω Σ Η

Σταυρώσανε τὸν Κύριό μου,
καὶ Ἐκεῖνος δὲν ψιθύρισε οὔτε ἄνα παράπονο
Σταυρώσανε τὸν Κύριό μου,
καὶ Ἐκεῖνος δὲν ψιθύρισε οὔτε ἄνα παράπονο
οὔτ' ἓνα παράπονο, οὔτ' ἓνα παράπονο, οὔτ' ἓνα παράπονο.

Τὸν Καρφώσανε στὸ ξύλο,
καὶ Ἐκεῖνος δὲν ψιθύρισε οὔτε ἄνα παράπονο
Τὸν Καρφώσανε στὸ ξύλο,
καὶ Ἐκεῖνος δὲν ψιθύρισε οὔτε ἄνα παράπονο
οὔτ' ἓνα παράπονο, οὔτ' ἓνα παράπονο, οὔτ' ἓνα παράπονο.

Τὸν τρυπήσανε στὸ πλευρὸ
καὶ Ἐκεῖνος δὲν ψιθύρισε οὔτε ἄνα παράπονο

.....
Τὸ αἷμα στάλαξε κάτω
καὶ Ἐκεῖνος δὲν ψιθύρισε οὔτε ἄνα παράπονο
Τὸ αἷμα στάλαξε κάτω

.....
Ἐκλίνε τὸ κεφάλι του καὶ πέθανε,
καὶ Ἐκεῖνος δὲν ψιθύρισε οὔτε ἄνα παράπονο
Ἐκλίνε τὸ κεφάλι του καὶ πέθανε,
καὶ Ἐκεῖνος δὲν ψιθύρισε οὔτε ἄνα παράπονο
οὔτ' ἓνα παράπονο, οὔτ' ἓνα παράπονο, οὔτ' ἓνα παράπονο.

Οἱ συχνὲς ἐπαναλήψεις λέξεων καὶ στίχων λὲς καὶ γίνονται γιὰ νὰ δώσουν κουράγιο κι ἀντοχὴ στὴν ἀδικημένη φυλὴ τους.

Παίρνουν κουράγιο ἀπὸ τὸ Πάθος τοῦ Θεοῦ.

Ξυπνήστε, ξυπνήστε σεῖς οἱ νυσταγμένες ψυχὲς
κι ἀκούστε αὐτὸ ποὺ ἔχω νὰ σᾶς πῶ:

Νά θυμάστε πώς ὁ Χριστός, ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ,
ἐλευθέρωσε τίς ψυχές μας ἀπό τὸν Ἄδη.
Εἶναι τώρα στεφανωμένος μὲ ἀγκάθια, βρισμένος μὲ περιφρόνηση.

Οἱ μαθητές του κρυφτήκανε:
Ἔτσι ὁ Θεός σᾶς στέλνει πολλή χαρὰ γιὰ τὸν χρόνο.
Ἦταν νωρὸς τὸ πρωῖ
ὅταν ἡ Μαρία Τὸν ἀναζήτησε.
Εἶδε δυὸ ἀγγέλους νὰ κάθονται
στὸ κεφάλι καὶ τὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ.
Ἡ Μαρία δάκρυσε σὰν φανερώθηκε ὁ Χριστός
καὶ εἶπε: Γιατί κλαῖς;
Ἄλλο Χριστὸς φώναξε ὕστερα τοὺς μαθητές του,
διαφερόμενος ἀπὸ τὸ θάνατό του
καὶ τοὺς εἶπε: Ὅλες οἱ δυνάμεις σᾶς ἔχουν δοθῆ,
στὸν οὐρανὸ καὶ τῆ γῆ.
«Πορευθεῖτε καὶ διδάξετε ὅλα τὰ ἔθνη
μὴν τὰ περιφρονήσετε». Καὶ προσέθεσε:
«Πορευθῆτε καὶ ἀναζητήσετε τὰ περιπλανώμενα πρόβατα
ποὺ ἀκόμα ὑπάρχουν στὴ γῆ,
μέχρις ὅτου ὁ ἴδιος πληρώσω τὸ χρέος σας
καὶ σᾶς γυρίσω πίσω πάλι.
Δεῦτε ὅλοι σεῖς οἱ βαρφορτωμένοι
γιὰ νὰ σᾶς ξαλαφρώσω ἀπὸ τοὺς πόνους σας.

(Μετάφραση Παναγιώτη Παττίχη)

*

**

Καὶ μιὰ παράξενη, χαρούμενη νότα.

Παλιὰ συνήθεια τῶν Νεοϊουρκέζων νὰ παρελαύνουν τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα στὴν πολυ-
θόρυβη πολυσύχναστη Πέμπτη Λεωφόρο.

Κάθε κίνηση τροχοφόρου σταματάει. Ὁ δρόμος εἶναι ἀνοικτός γιὰ μιὰ ἀνέμελη καὶ
ἄτακτη παρέλαση. Τὴν παρέλαση ποὺ οἱ κυρίες δείχνουν τὰ ὄμορφα καὶ παραξένα ἀνοιξιά-
τικα καπέλλα τους.

Τρία Πάσχα στὴ Νέα Ἰόρκη καὶ ἀπαξιόυσα νὰ πάω νὰ δῶ τὴν τόσο ἀμερικάνικη αὐτὴ
παρέλαση. Ὅποτε τὸ τέταρτο Πάσχα μιὰ καὶ ἦταν καὶ τὸ τελευταῖο ἀποφάσισα νὰ πάω.
Τὸ κρῦο ἦταν τσουκτερό, ἀλλὰ δὲν ἐμπόδισε τίς ὡραῖες κυρίες νὰ δείξουν τὰ καπέλα τους.
Στάθηκα σὲ μιὰ καλὴ μεριά καὶ ὁ φακὸς τῆς μηχανῆς μου καρδοκοῦσε τὰ καπέλα. Ἡ μιὰ
κυρία συναγωνιζόταν τὴν ἄλλη σὲ ὄμορφια καὶ σὲ πρωτοτυπία.

Ποιὸς ξέρεῖ ἂν ἀπόψε κίβλας στὶς δθόνες τῆς τηλεοράσεως δὲν θαυμάσουν τὸ δικό τους
πρόσωπο καὶ καπέλο τὰ ἑκατομμύρια τῶν θεατῶν. Κι ἂν αὐριο δικό τους θά ἔναι τὸ κεφάλι
ποὺ θά ποζάρη στὶς ἐφημερίδες....

Τί καπέλα, τί χρώμα!

Δυὸ ψηλὲς κυρίες μπροστὰ στὸ φακό μου. Ξανθιὲς μὲ μπῆξ παλτὸ καὶ μπῆξ μακρὰ
γάντια καὶ τὰ καπέλα τόσο φανταστικά: Τῆς μιᾶς στολισμένο μὲ τεράστια κόκκινα τριαν-
τάφυλλα, ἀπὸ μετὰξι καὶ τοῦλι, τῆς ἄλλης ἀπὸ ἄσπρο πολὺ ψηλὸ ἀπὸ δαντέλα ποὺ τίς πιέτες
τῆς ἔκοβε μιὰ περὶσφινη πλατιά, σιφὸν κορδέλα.

Τώρα μπροστὰ μου ἔνα ζευγάρι. Ἡ κυρία παχουλὴ καὶ ψηλὴ ὅλη χαμόγελο μ' ἔνα πολὺ
ἀστεῖο καπέλο: βέλος μαῦρο μπροστὰ στὰ μάτια, στὸ μῶρο τοῦ καπέλου ἄσπρα, θαλασσιὰ
καὶ ροζ τριαντάφυλλα καὶ στὴν κορφή ἔνα καθιστὸ πορτοκαλί πουλάκι μὲ μιὰ κατακόκκινη
ἴσια μυτίτσα. Ὁ κύριος χαμογελάει καὶ φαίνεται περήφανος ποὺ συνοδεύει τὸν πλούσιο
αὐτὸν ἀνθρώπο. Οἱ ψίθυροι καὶ τὰ γελάκια ἐπιδοκίμαζαν τὴν ἐμφάνιση.

Μιά ἄλλη συντροφιά ἀπὸ 4—5 κυρίες μὲ προσπέρασαν. Μὰ αὐτὸ δὲν εἶχε καμμιά σημασία γιατί τὸ πίσω μέρος τῶν καπέλων ἦταν χαρακτηριστικὰ ἐνδιαφέρον. Ἡ μιά ἠλικιωμένη στὰ ἀσπρογάλανα μαλιά της φοροῦσε ἕνα μικρὸ καπέλλο μὲ θελοῦδινους μπλὲ φιόγκους μ' ἄσπρες καμέλιες στὸ δέσιμό τους. Ἡ ἄλλη ἕνα μὲ πλατύγυρο μπῶλ πού τὸ κάλυπταν πάμπολλα στάχυα μὲ πελώριες θελονωτὲς αἰχμές. Κι ἡ ἄλλη ἕνα μεγάλο — ἀλλὰ Τέξας μαῦρο θελοῦδινο μὲ σπαρμένες πολὺ καλλητὰ πάμπολλες κίτρινες μαργαρίτες.

Σὲ λίγο τὰ βλέμματα καὶ τὰ κεφάλια σκύβουν πολὺ. Ἔνα μικρὸ σκυλάκι τώρα ὁ στόχος. Γκριζόασπρο τὸ χῶμα τους. Ἔνα παλτουδάκι μπλὲ-σάξ κι ὅμοια παπουτσάκια φοράει καὶ στὸ χαριτωμένο κεφαλάκι του ἕνα γαλάζιο ψαθάκι.

Καὶ τώρα μπροστὰ μου δλόκληρη οἰκογένεια Νέγρων περνάει. Ὁ μπαμπᾶς φαίνεται πολὺ εὐχαριστημένος γιὰ τὸ θηλυκὰ πού συνοδεύει. Ἄπορῶ πῶς ξεχωρίζει τὰ παιδιά ἀπὸ τὶς κοῦκλες τους. Τρεῖς μικρὰ κοριτσάκια βαστοῦν ἀπὸ μιά μεγάλη στὸ ὕψος τους σχεδὸν —κούκλα. Φοροῦν τουρκουάζ καὶ κόκκινα παλτά. Τὸ ἴδιο κι οἱ κοῦκλες τους — μαῦρες κι αὐτὲς φυσικά! Τὰ καπελάκια, ἔξη μικρὰ κατελάκια πού στὴν κορφή τους εἶναι στηριγμένα καλαθάκια μ' αὐγὰ καὶ μικρὰ κίτρινα πουλάκια μέσα. Ἡ μαμὰ μὲ τριανταφυλλὶ παλτὸ φοράει μιά δλόκληρη γλάστρα κόκκινης γαρυφαλιάς. Δυὸ γαρύφαλλα ὑψώνονται μιά σπιθαμὴ πάνω ἀπὸ τὴ γλάστρα.

Πιὸ κεῖ φαίνεται νὰ ὄχεται μιά ἄλλη συντροφιά Νέγρων. Δυὸ παχουλὲς κυρίες κι ἕνα μικρὸ κοριτσάκι. Τὸ κοριτσάκι κάτασπρα ντυμένο ὑπογοραμμίζει τὴν μάσκα τῆς ράτσας του. Τὸ καπελάκι του εἶναι στολισμένο μὲ μιμόζες. Στὸ χέρι κρατᾶει ἕνα καλαθάκι μὲ φυσικὴ πρασινάδα καὶ κόκκινες τουλίπες. Στὴ μέση ξεκουράζεται ἕνα ἄσπρο φοβισμένο κουκλάκι.

Τώρα σηκώθηκε ἀέρας. Τὰ χέρια προστατεύουν τὰ καπέλλα, μὰ τὸ φύσημα αὐξάνει κι ἀδιάκριτα σηκώνει ψηλὰ τὴ φύσστα ἐνὸς Σκωτσέζου καὶ τὸ Κιμονὸ μιᾶς Κινέζας.

Ἡ μαμὰ Κινέζα ἤρθε νὰ ἐπιδειξῆ τὴν ὁμορφὴ κόρη της πού στὰ ἐβένινα μαλλιά της φοράει τὴν πατροπαράδοτη μεγάλη καρφίτσα.

Ἡ παρέλαση τῶν καπέλων τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα δὲν εἶναι τὸ μόνο πασχαλιᾶτικο ἔθιμο τῶν Νεοορθόξων. Εἶναι καὶ ἕνα ἄλλο. Ἔνα χαριτωμένο παιγνίδι. Τὸ παιγνίδι τοῦ κρυμένου χρυσοῦ αὐγοῦ.

Κρύβονται στὸν κῆπο πολλὰ αὐγὰ διαφόρων χρωμάτων κι ἀπὸ διάφορα ὕλικά φτιαγμένα. Κόκκινα, χρυσᾶ, πράσινα, γαλάζια αὐγὰ ἀπὸ ξύλο, γυαλί, ἀσήμι, χρυσάφι. Τὸ πιὸ ὠραῖο, τὸ πιὸ ἀκριβὸ ψάχνουν τὰ παιδιά νὰ βροῦνε. Ψάχνουν ἀπὸ ὄδῳ, ἀπὸ κεῖ μὲ ἀγωνία καὶ ξεφωνητὰ κι οἱ μεγάλοι ξωπίσω τους εὐτυχισμένοι τὰ παρακολουθοῦν ὄχι μὲ λίγη ἀγωνία νὰ δοῦν ποιὸς εἶν' ὁ τυχερός.

ΜΑΡΙΑ ΠΑΤΤΙΧΗ

Ν Η Σ Ι Μ Ο Υ

Παιδ' ἐξέβην ἡ θεά μας πού ἀθροὺς τζι' ὄϊ πού φύτσια,
τὰ σφαλάντζια μὲ μανίαν σσιάζουν μας σάν τὰ μελίσινα.
Τζυνηοῦν μας τόσα γρόνια μὲ φαράτζια γιὰ κανίσινα,
ἀμμὰ πάλε τὰ κορμιά μας στέκουν ἴσια Κυπαρίσινα.

(Μάτσοετερ)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΚΟΛΗΣ

ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΑΙ ΜΟΡΦΑΙ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ*

«Ὁ κυριώτερος Ἑλληὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν Λεμεσῶ»

Ὁ Δημήτριος Ν. Φραγκοῦδης ὑπῆρξε τὸ σπουδαιότερον πρόσωπον τῆς μεγάλης Κυπριακῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδη, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος.

Ἐξ ὧσων συνάγεται ἐκ τῆς ἐρεῦνης, ὁ γενάρχης τῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδη ὀνόματι Δημήτριος Φραγκοῦδης, ἦλθεν ἐκ Τεργέστης εἰς Κύπρον περὶ τὸ 1738 ὡς Πρόξενος τῆς Γαλλίας, ἐγκατασταθεὶς δὲ ἐν Λεμεσῶ ἐνυμφεύθη Κυπρίαν. Ἦτο ἰατρός, πιθανῶς δὲ ὁ πρῶτος ἐν Λεμεσῶ ἰατρός. Εἶχεν αὐστριακὴν ὑψηλότητα, τὴν ὁποίαν διετήρησαν καὶ οἱ ἀπόγονοί του χάριν προστασίας.

Πιστοποιητικὸν τοῦ Καδῆ Λεμεσοῦ διὰ τὴν καταγωγὴν τοῦ Δημητρίου Ν. Φραγκοῦδη περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος εἰς τὴν παρούσαν μελέτην καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι ἔγγονος τοῦ ὁμωνύμου γενάρχου Δημητρίου Φραγκοῦδη, ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα: «Ἐπειδὴ ὁ Δημητράκης Νικολάου Φραγκοῦδης Πρόξενος τῆς Νεαπόλεως διαμένων εἰς τὴν Λεμεσὸν τῆς Κύπρου παρεπονέθη πρὸ τοῦ δικαστηρίου, ὅτι καίτοι ὁ πάππος του Δημήτριος Φραγκοῦδης ἦλθεν εἰς τὴν Λεμεσὸν ἀπὸ τὴν Τεργέστην ὡς Πρόξενος τῆς Γαλλίας δυνάμει αὐτοκρατορικοῦ Φερμανίου καὶ καίτοι αὐτὸς καὶ οἱ πρόγονοί του ἦσαν Φράγκοι καί, τὸ τοιοῦτον ἦτο πολὺ γνωστὸν εἰς τὸν λαὸν τῆς Λεμεσοῦ, ἐν τούτοις ἐκαλεῖτο Κύπριος καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰμάμης καὶ δύο ἄλλοι μουσουλμᾶνοι τῆς Λεμεσοῦ ἐμαρτύρησαν, ὅτι ὁ πάππος τοῦ παραπονομένου ἦτο Φράγκος ἀπὸ τὴν Τεργέστην, ἦλθεν εἰς τὴν Λεμεσὸν ὡς Πρόξενος τῆς Γαλλίας, ὅτι διεδέχθη τούτον μετὰ θάνατον ὁ υἱὸς του Νικόλαος Φραγκοῦδης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς του Δημήτριος Ν. Φραγκοῦδης διορίσθη Πρόξενος τῆς Νεαπόλεως δυνάμει Αὐτοκρατορικοῦ Βερατίου....»

Τὸ πιστοποιητικὸν αὐτὸ (Ἰλάμι) φέρει χρονολογίαν 1806, θεωρεῖται δὲ τὸ σπουδαιότερον ἔγγραφο, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Δημητρίου Ν. Φραγκοῦδη.

Ὁ γενάρχης τῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδη προφανῶς ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἦλθον τότε ἐκ Τεργέστης καὶ Ἑλιτανήσου καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν Κύπρῳ, ἰδρῦσαντες τὰς γνωστὰς οἰκογενείας Φραγκοῦδη, Περισιτιάνη, Βονιτσιάνου κ.ἄ. Οἱ Ἕλληνες οἱ κατερχόμενοι εἰς Κύπρον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην διορίζοντο Πρόξενοι ὡς γνωρίζοντες ξένας γλώσσας. Τὸ τοιοῦτο συνέθη πιθανῶς καὶ μὲ τὸν πρῶτον Φραγκοῦδη. Ὁ Λοὺκ παραθέτων κατάλογον τῶν Προξένων καὶ ὑποπροξένων τῆς Ἀγγλίας ἐν Κύπρῳ καταρτίσας αὐτὸν ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενικοῦ Λάρνακος, (τὰ Προξενεῖα τότε εὐρίσκοντο ἐν Λάρνακι) ἀναφέρει ὡς ὑποπρόξενον ἐν Λεμεσῶ κατὰ τὸ 1738 τὸν Δημήτριον Φραγκοῦδην. Ἐπειδὴ οὗτος ἦλθεν ὡς Πρόξενος τῆς Γαλλίας, κατάρθωσε νὰ διορισθῆ καὶ ὡς ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Λεμεσῶ.

Ὡς ἰατρός καὶ Πρόξενος ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδη κατέστη ἀμέσως τὸ σημαντικώτερον πρόσωπον τῆς πόλεως Λεμεσοῦ. Τὸ ἀξίωμα τοῦ Προξένου ἦτο τότε μέγα. Πρόξενοι, Ὑποπρόξενοι καὶ προξενικοὶ Πράκτορες ὀνομάζοντο ἀδιακρίτως Κόνσολοι ἢ Κούσολοι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἔγγονος τοῦ πρῶτου Φραγκοῦδη, Δημήτριος Ν. Φραγκοῦδης ἐκαλεῖτο καὶ Κούσουλός ὡς κατέχων τὸ προξενικὸν ἀξίωμα.

Πόθεν ἡ ὀνομασία Φραγκοῦδης; Τὰ τέκνα τοῦ γενάρχου τῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδη

* Διὰ τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐγκαινιάζω τὴν μελέτην μου ὑπὸ τὸν τίτλον «ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΑΙ ΜΟΡΦΑΙ». Διὰ τῆς μελέτης μου αὐτῆς σκοπὸν ἔχω νὰ καταστήσω γνωστὴν, εἰς ὅσους δὲν ἔχουν μόνιμον ἀσχολίαν τὴν ἱστορικὴν ἐρευναν, τὴν κοινωνικὴν καὶ ἔθνικὴν δρᾶσιν τῶν Κυπρίων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τουρκικῆς τυραννίας ἀναλώσαντες τὴν ζωὴν τὴν εἰς τὸν βῶμον τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ μεγάλου χρέους, δὲν κατέλαθον τὴν πρέπουσαν θέσιν εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἑθνοῦς.

ώνομάσθησαν Φραγκούδιδες, είτε διότι ὁ πατήρ των ἦτο Φράγκος είτε διότι ἐλέγετο Φράγκος ἀπὸ τὰ φράγκικα ρούχα τὰ ὁποῖα ἐφόρει. Μία ἄλλη ἐκδοχὴ διὰ τὸ ὄνομα Φράγκος εἶναι πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοὺς ραγιαδες διότι Φράγκοι ἐλέγοντο ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι, οἱ δὲ ἐντόπιοι χριστιανοὶ ἐλέγοντο ραγιαδες.

Ὁ Γεώργιος Σ. Φραγκούδης, γόνος τῆς οἰκογενείας Φραγκούδη, εἰς τὸ βιβλίον του «Ἱστορία καὶ Γενεαλογία τῆς μεγάλης οἰκογενείας Φραγκούδη καὶ τῶν συγγενῶν οἰκογενειῶν», Ἀθήναι, 1939, ἀναφέρει σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Οἱ παλαιοὶ Φραγκούδιδες ἐφόρεσαν ἐπὶ τινα μόνον καιρὸν τὸ καλλάκι τῶν ραγιαδῶν ἀπὸ τὸν φόβον τῶν Τούρκων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ προπάππος μου ἐφόρει φράγκακα.

Διὰ τῆς λαμπρᾶς δράσεώς του ὁ Δημήτριος Ν. Φραγκούδης ἀνεδείχθη «ὁ κυριώτερος Ἕλλην τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν Λεμεσῷ, πλούσιος ἔμπορος καὶ ἰσχυρὸς Προξενος τῶν Μεγάλων Δυνάμεων». Διετέλεσε ταυτοχρόνως Προξενος τῆς Γαλλίας, τῆς Ρωσίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Νεαπόλεως (τῶν δύο Σικελιῶν) καὶ τοῦ Τσιγκαπόρ, τὸ ὅποιον εἶναι παραφθορὰ τοῦ Τσίγκουε Πότι (Πέντε Λιμένες) ὡς ἐλέγοντο τότε εἰς τὴν Ἀνατολὴν οἱ πέντε ἀπέναντι τῆς Γαλλίας λιμένες τῆς Ἀγγλίας, οἵτινες ἀπῆλθον εἰδικῶν προνομίων καὶ εἶχον ἰδίους Προξενικοὺς πράκτορας διὰ τὸ ἐμπόριόν των.

Ὁ Δημήτριος Ν. Φραγκούδης ἔχων αὐστριακὴν ὑπηκοότητα καὶ λόγῳ τῆς προξενικῆς ιδιότητός του, δὲν ἐτύγχανε τῆς ὑποψίας τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν τῆς Νήσου. Οὕτω δὲ αὐτὸς κινήσεις του δὲν ἠλέγχοντο. Ποικιλοτρόπως προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τοὺς πάσχοντας ἐκ τῶν δεινῶν τῆς πλέον ὤμης δουλείας ὁμογενεῖς του. Εἰργάζετο ἀδιακόπως διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἰδιαίτερας του πατρίδος Κύπρου καὶ διὰ τὴν ἔθνικὴν τῆς ἀποκατάστασιν.

Τῷ 1828 ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἐθνάρχης Κύπρου Πανάργος μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν ἄλλων λαϊκῶν προκρίτων ὄρισαν τὸν Δημήτριον Ν. Φραγκούδην ὡς μέλος τῆς τριμελοῦς Κυπριακῆς Ἀντιπροσωπείας, ἡ ὁποία καὶ ἐκόμισε βαρυσήμαντον ἔγγραφον πρὸς τὸν Πρῶτον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννην Καποδίστριαν. Τὸ ἔγγραφον ἐκείνον ἀνέφερε τὴν οἰκτρὰν ἐν τῇ Νήσῳ κατάστασιν εἰς ἣν περιῆλθον οἱ κάτοικοι λόγῳ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας καὶ ἐζητεῖτο ἡ βοήθεια τοῦ Κυβερνήτου διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Νήσου. (Βλ. προηγουμένην μου μελέτην ἐν τῷ Περιοδικῷ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ τ. 104 καὶ ἀνάτυπον ΔΥΟ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΝ). Ἡ ἀποστολὴ ἐκείνη ἀποτελεῖ ἱκανώτατον τεκμήριον τῆς ἔθνικῆς δράσεως τοῦ Δημητρίου Ν. Φραγκούδη.

Αἱ οἰκίαι τότε ἐν Λεμεσῷ ἦσαν πλίνθιναι καὶ δὲν ἐπετρέποντο εἰς τοὺς δρόμους παράθυρα παρὰ μόνον φεγγίται. Ἀνώγει δὲν ὑπῆρχον. Ὀλίγαι οἰκίαι διεκρίνοντο διὰ τὴν ἐσωτερικὴν των ἀνεσὶν ἀνήκουσαι εἰς τοὺς προκρίτους ὅπως ἦσαν οἱ Φραγκούδιδες.

Ἡ οἰκία τοῦ Δημητρίου Ν. Φραγκούδη ἀπετελεῖτο ἀπὸ αὐτὴν κατὰ τὸ σύστημα τῶν κυπριακῶν οἰκιῶν μὲ περιστύλιον καὶ δωμάτια τριγύρω. Ὑπῆρχε καὶ ἄνω πάτωμα μὲ ὑποδωμάτια τὰ ὁποῖα ἐκτίσθησαν ἀργότερον. Ἐκεῖτο εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως παρὰ τὴν Ἀγίαν Νάπαν.

Εἰς τὴν οἰκίαν του ἐφιλοξενήθησαν πολλαὶ ὑψηλαὶ προσωπικότητες μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ περίφημος σοφὸς περιηγητὴς Ἀλῆ Μπέη Ἐλ Ἀμπασῆ (Ali Bey El Abassi) ἀπόγονος, ὡς γράφει ὁ ἴδιος, τοῦ Μωάμεθ καὶ υἱὸς τοῦ Πρίγκιπος τῶν Ἀμπασιδῶν, σπουδᾶσας ἐν Εὐρώπῃ καὶ περιηγηθεὶς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀσίαν (1803—1877). Ὁ Ἀλῆ Μπέη προερχόμενος ἐκ Πελοποννήσου διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐναυάγησε περὶ τὴν Κύπρον, τὸ δὲ πλοῖον τοῦ ὁποίου ἐπέβαιναν ἐξώκειλε παρὰ τὴν Λεμεσό. Κατὰ τὴν τρικυμίαν ἐπληρώθησαν ναῦται τοῦ πληρώματος καὶ μέλη τῆς ἀκολουθίας τοῦ Μπέη, ὅσους ἔφθασεν ἐκεῖ εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, τὴν 7ην Μαρτίου, 1806, διαμείνας ἐν Κύπρῳ μέχρι τῆς 10ης Μαΐου, ἐπισκεφθεὶς πολλὰ μέρη μέχρι τῆς Λευκωσίας, Λάρνακος καὶ Πάφου. Γράφων τὰς ἐντυπώσεις του περὶ Κύπρου διμλεῖ μετὰ πολλῆς συμπαθείας διὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς Κύπρου, περιγράφων τὴν ἀθλίαν ὑπὸ τοὺς Τούρκους κατάστασιν τῆς Κύπρου.

Οἱ Τοῦρκοι τὸν ὑπεδέχθησαν μετὰ μεγάλων τιμῶν ὡς Μουσουλμάνον πρίγκιπα κατευθυνόμενον εἰς Μέκκαν. Μόλις οὗτος ἀπεβιβάσθη εἰς Λεμεσό, ὁ Καϊμακάμης τὸν ὠδήγησεν

εις την οικίαν του Δημητρίου Φραγκούδη, όπου ἐφιλοξενήθη και διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Μουσουλμάνος πρίγκιψ ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ Δημήτριος Φραγκούδης ἦτο ὁ κυριώτερος τῶν Ἑλλήνων, ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσίας καὶ Πρόξενος τῆς Νεαπόλεως, ἄνθρωπος πολὺ πλούσιος, ὁμιλῶν καλῶς τὴν Ἰταλικὴν καὶ σεβαστὸς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων. Παρὰ τῷ κυρίῳ τούτῳ Φραγκούδη ἐφιλοξενεῖτο καὶ κάποιος Ἄγγλος Rich, ὁ ὁποῖος ὡς ἔλεγε ἐπήγαιεν εἰς τὸ Κάϊρον νὰ διευθύνῃ τὰς ὑποθέσεις τῶν Ἰνδιῶν. Ἐκεῖ ἐπίσης ἐφιλοξενεῖτο καὶ ἓνας μαῦρος εὐνοῦχος τοῦ Σουλτάνου, ὀνομαζόμενος Λαῶ, ὅστις μετέβαιεν εἰς Μεδίναν ὡς φύλαξ τοῦ τάφου τοῦ Προφήτου, ἀλλ' ἀπέθανεν ἐνταῦθα συνεπεία πληγῆς, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη εἰς σύγκρουσιν τῶν ὑπηρετῶν του μετὰ στρατιωτικῶν».

Ἀπὸ τὴν Λεμεσὸν ὁ Ἀλῆ Μπέη μετέβη εἰς Λευκωσίαν ὅπου ἐφιλοξενήθη εἰς τὸ μέγαρον Δραγομάνου, τὸ ὁποῖον περιγράφει ὡς τὸ ὠραιότερον κτίριον τῆς Κύπρου. Δραγομάνος τότε ἦτο ὁ Χατζηγεωργάκης Κορνέσιος, ὁ ὁποῖος ἀπουσίαζεν ἐκ τῆς Νήσου συνεπεία τῶν ταραχῶν τοῦ 1804 ἐναντίον του. Ὁ Ἀλῆ Μπέη περιγράφει ἐπίσης διὰ μακρῶν τὴν μεγάλην ὑποδοχὴν τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκαμεν ὁ Πασᾶς τῆς Κύπρου. Διερμηνεὺς εἰς τὰς συνομιλίας Ἀλῆ Μπέη καὶ Πασᾶ ἦτο ὁ Δημήτριος Φραγκούδης, ὁ ὁποῖος τὸν συνόδευσεν εἰς Λευκωσίαν. Ὁ Πασᾶς ἐγνώριζε μόνον τουρκικὰ, ὁ δὲ Ἀλῆ Μπέη Ἀραβικὰ καὶ εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι οἱ Ἕλληνες διεκρίνοντο διὰ τὴν γλωσσομάθειάν των. Τοῦτο συνετέλεσεν ὥστε Ἕλληνες νὰ κατέχουν ὑψηλὰς θέσεις πλησίον τῶν Σουλτάνων καὶ Πασάδων καὶ νὰ ἐκτελοῦν χρεὴ διερμηνέως μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τῶν Διπλωματῶν τῆς Εὐρώπης, γενόμενοι οὕτω γνώσται τῶν σκέψεων καὶ ἀποφάσεων τοῦ Σουλτάνου, προλαμβάνοντες πολλὰς συμφορὰς εἰς βάρος τῶν ὁμογενῶν των. Οὕτω ὁ Δημήτριος Φραγκούδης λόγω τῆς προξενικῆς του ιδιότητος καὶ τῆς γλωσσομαθείας του προσέφερον ἀδιαλείπτως τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ὁμογενῶν του ἐκ τῶν δεινῶν τῆς τουρκικῆς τυραννίας.

Ἡ μαρτυρία τοῦ ὑψηλοῦ περιηγητοῦ Ἀλῆ Μπέη ἐνισχύει τὴν ἄποψιν, ὅτι ὁ Δημήτριος Ν. Φραγκούδης ἔχαιρε μεγάλης ἐκτιμῆσεως καὶ εἶχε σχέσεις μὲ πολὺ ὑψηλὰ ἰστάμενα πρόσωπα, τὰς δὲ σχέσεις αὐτὰς ἐξεμεταλλεύετο διὰ νὰ βοηθῇ ποικιλοτρόπως τοὺς ὁμογενεῖς του. Λόγω τῆς λεπτῆς διπλωματικῆς του θέσεως πολλοὶ πολῦτιμοι ὑπηρεσία του πρὸς τὸ Ἔθνος παρέμειναν ἄγνωστοι.

Ἐθεώρησα ἀπαραίτητον νὰ ἀναφέρω τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Μουσουλμάνου Πρίγκιπος εἰς τὴν Κύπρον καὶ τὴν φιλοξενίαν του ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Ν. Φραγκούδη, διότι αἱ ἐντυπώσεις του τὰς ὁποίας ἀπεκόμισεν ἀποτελοῦν πηγὴν ἱστορικὴν διὰ τὸ κύρος καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀνδρός.

Ἡ οἰκία του δὲν ἐφιλοξένει μόνον ὑψηλὰ ἰστάμενα πρόσωπα, ἀλλ' ἦτο καταφύγιον τῶν καταδυναστευομένων ραγιαδῶν. Ἐτέρα ἱστορικὴ πηγὴ διὰ τὴν ἐθνικὴν δρᾶσιν τοῦ Δημητρίου Ν. Φραγκούδη εἶναι τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Γεωργίου Κηπιάδου. Ὁ Γεώργιος Κηπιάδης ἀναφέρει εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του ὅτι ὁ Δημήτριος Φραγκούδης ἤνοιξε τὴν οἰκίαν του εἰς καταφυγὴν καὶ σωτηρίαν ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδιῶν καταδιωκομένων καὶ κινδυνευόντων κατὰ τὰς τραγικὰς ἐκείνας ἡμέρας τῶν σφαγῶν τοῦ 1821.

Παραθέτω κατωτέρω Αὐτοκρατορικὸν φερμάνι ἐκ τοῦ ὁποῖου φαίνεται ὅτι ὁ Δημήτριος Ν. Φραγκούδης περιήρχετο τὴν Ὄθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν χάριν ἐμπορίας ἀνενόχλητος.

- » Αὐτοκρατορικὸν Φερμάνι ὑπογραφὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Β΄,
- » ὑπὸ ἡμερομηνίαν 1ης Σιλχίτζε 1230 (1816) ἀναφέρον ὅτι δυνάμει ἐμπορικῆς
- » Συνθήκης μεταξὺ Τουρκίας καὶ Αὐστρίας δὲν πρέπει νὰ εἰσπράττωνται τελω-
- » νειακοὶ δασμοὶ ἐπὶ τῶν αὐστριακῶν ἐμπορευμάτων περισσότερον τοῦ 3%, ὅτι ὁ
- » Δημήτριος Φραγκούδης Αὐστριακὸς ὑπῆκοος προτίθεται νὰ ταξιδεύσῃ ἀπὸ τὴν
- » Κωνσταντινούπολιν εἰς τὴν Προῦσσαν, Σμύρνην, Δαμασκόν, Χαλέπειον, Πα-
- » λικερσί, Κύπρον καὶ Ἀλεξάνδρειαν, συνοδευόμενος ὑπὸ δύο συνοδῶν, ὅτι πρέ-
- » πει νὰ τοῦ γίνουν εὐκολαὶ καὶ νὰ μὴ τοῦ πάρουν δασμοὺς περισσότερον τοῦ 3%.

Ὁ Δημήτριος Ν. Φραγκοῦδης, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς ἐρεῦνης, ἀπέθανε τῷ 1828 ἴτοι ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἀπὸ τὴν Ἑλευθέραν Ἑλλάδα, ὅπου μετέβη ὡς μέλος τῆς Κυπριακῆς Ἀντιπροσωπείας, ἥτις ἐκόμισε τὸ ἱστορικὸν ἔγγραφον, περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, πρὸς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν τὸν Αὐγουστον τοῦ 1828.

(Βλ. Γεωργίου Σ. Φραγκοῦδη, Ἱστορία καὶ Γενεαλογία τῆς μεγάλης Κυπριακῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδη καὶ τῶν συγγενῶν οἰκογενειῶν, Ἀθῆναι 1939 καὶ

Γεωργίου Ι. Κηπιάδου, Ἀπομνημονεύματα τῶν κατὰ τὸ 1821 ἐν τῇ Νήσῳ Κύπρῳ τραγικῶν σκηνῶν).

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΑΠΑΤΑΚΗΣ

ΤΩ ΑΓΝΩΣΤΩ

Πῶς νὰ μὴ νοιώσῃ δυνατός
κι' ἀγέρωχος
μέσα στὶς διπλωσιῆς τοῦ πόνου του;
Πῶς νὰ μὴ νοιώσῃ ἔτοιμος
νὰ συγκωρέσῃ, νὰ ξεχάσῃ,
ὅταν γνωρίζῃ
ὅτι ἡ φωνή του
ποτέ δὲν ἔσκιε τὴ σιωπή,
ποτέ δὲν ξεπέρασε τὸ λυγμό του,
ὅταν γνωρίζῃ
ὅτι τὸ πρόσωπό του
σκισμένο κάθετα
ἀπὸ τὴν κραυγὴ
τῆς ἀναζήτησης,
τῆς ἀπόγνωσης,
ποτέ δὲν καθρεφτίστηκε
σ' ἄλλην συνείδηση
ἀπὸ τὴ δική του;
Πῶς νὰ μὴ βλέπῃ
τοὺς ἀνθρώπους
μ' ἐπιείκεια
κι' ἕνα μικρὸ κοκκίνισμα
ἀπορίας γιὰ τὴν ἄγνοια
γιὰ τὸ τεῖχος
τῆς ψυχῆς τους;
Ὅταν ἔχει ζήσει

νύχτες χωρὶς ὕπνο
μέρες δίχως γέλιο
μεσημέρια δίχως ἄλας καὶ ψωμί
ὅταν ἔχει ζήσει
ᾧρες ἀγάπης χωρὶς πλήρωση
ὅταν ποτέ δὲν ἐμπιστεύτηκε
τὸ μυστικὸ του
σὲ ἄλλα ἐμψυχα
ἐκτὸς ἀπὸ τὰ λουλούδια
ὅταν ποτέ δὲν ἄφησε
νὰ δοῦν μέσα στὸ χρῶμα
καὶ στὴ ζεστασιά
τοῦ ἀγῶνα τῆς ἡμέρας,
γυμνὴ μιὰ χούφτα κόκκαλα,
χωρὶς ψυχή,
πίσω ἀπ' τὴ σάρκα του
νὰ μνημονεύῃ τοὺς νεκροὺς του
γυμνὴ μιὰ χούφτα κόκκαλα
νὰ μνημονεύῃ καὶ
νὰ προκαλῆ καὶ τοὺς καιροὺς
καὶ τοὺς ἀνθρώπους;
Πῶς νὰ μὴ νοιώσῃ
μόνος,
δυνατός,
καλὸς κι' ἀγέρωχος;

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΕΞΗ ΣΟΥΗΔΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

LARS FORSELL

Σάν τὸ παιδί
Σ' ἐσέ

Σάν τὸ παιδί σ' ἐσέ σ' ἐσέ
Μέ νοιώθει

Σάν τὸ παιδί μ' ἀληθινά
Μαλλάκια χρυσαφιά

Σάν τὸ παιδί μέ τὰ μικρά
Χεράκια

Ἔνα ἀπ' αὐτὰ προσφέρω
Σ' ἐσέ.

HJALMAR GULLBERG

ΕΙΔΕ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ

Ἄπ' τὸ γαλάζιο κοίμισμα τῆς θάλασσας τὰ ἐρείπια ὑψώνονταν
τὰ ξεπλυμένα μέλη μας μέσ τῆ θραυσμένη της λεκάνη τὴν ἱερή.
Μόνο μιά πεταλούδα πέταξε μέσ τῆ μεσημεριάτικη πυράδα
καὶ ξαφνικά στις ρόγες τῶν στηθιῶν σου κάθισε
εἶδε τριαντάφυλλα σὲ μιά πεσμένη μαρμαρένια στήλη.

PAER LAGERKVIST

Χέρι μικρό, πού δέν μοῦ ἀνήκει
σὲ ποιὸν ἀνήκεις μέσ τὸν κόσμο τοῦτο τὸν πλατύ;
Σὲ βρῆκα μέσα στὸ σκοτάδι. Δέ μοῦ ἀνήκεις.
Μὰ ἀκουσα κάποιον πού θρηνοῦσε.

Ποῦναι τὰ μάτια σου; Τὸ σπῆθος σου πού νᾶναι;
καὶ ποιὸς γογγύζει μέσα στὸ σκοτάδι;
Χέρι μικρό, μὴ κλαίει! Μὲ τῆ θερμότητά μου σὲ θωπεύω.
Δέν εἶσαι μόνο μέσα στὸ σκοτάδι.

Χέρι μικρό τὰ μάτια σου θά βρῶ στὰ σίγουρα
ὅταν σὲ μιά στιγμή θάρθῃ τὸ φῶς τῆς χαραυγῆς.
Χέρι μικρό πού κλαίει, σ' ἔχω ἀνάγκη
μ' ὅλο πού δὲ θάρθῃ ποτέ ἢ αὐγή, ποτέ, ποτέ.

ERIK LINDEGREN

ΑΠ' ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΧΩΡΙΣ ΔΡΟΜΟ

(μέσα στὴν αἴθουσα τῶν καθρεπτῶν ὅπου ὁ Νάρκισσος μονάχος
δέν κυριαρχεῖ χωρὶς τῆ ζάλη πᾶ στὴ στήλη τῆς ἀπελπισίας του

θηλάζει δίχως μορφασμὸ ἢ αἰωνιότητα
τῆ χώρα τῶν ἀτέλειωτων εὐκαιριῶν

μέσα στὴν αἴθουσα τῶν καθρεπτῶν ὅπου ἓνας μολυσμένος στεναγμὸς
ἀπόφυγε τὰ σταυρωμένα ξίφη τοῦ ἀδιάφορου

καὶ τὸν ἀέρα μετέπλασεν σὲ ὑπόσχεση καὶ στάχτες
πού τρέχουνε παντοῦ στῆς πόλης τὰ παράθυρα

μέσα στὴν αἴθουσα τῶν καθρεπτῶν ὅπου ἡ ἐντέλεια κλείεται σὲ πιάτα αἰδερῆνια
καὶ σὰν κατάδικος μετακομίζεται σ' ἓνα καθορισμένο σπῆθος

ὅπου σὲ χαρακίρι ἡ λέξη σὲ ὀδηγεῖ μέσα στὸ φῶς τῶν λαμπριῶν
κι' ἡ ὀλπιγγα σπασμένη πορσελάνη καὶ στεγνὸ αἶμα γεύεται

μέσα στὴν αἴθουσα τῶν καθρεπτῶν ὅπου ἓνας γίνεται πάρα πολλοὶ
καὶ θάθελε νὰ πέση σὰν τῆ δροσο μέσ τὸ μνημα τοῦ καιροῦ).

HARRY MARTINSON

ΝΥΧΤΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

Συναντηθήκαμε στο πέτρινο γεφύρι,
 και μᾶς κοιτούσαν ὄρθιες οἱ σπμύδες
 και πλήγωνε τὴ θάλασσα τὸ ρεῦμα ὡς χέλι
 ἀστραφτερό.
 Ὁ ἕνας στὸν ἄλλο τυλιχτήκαμε νὰ πλάσσουμε
 θεό,
 ἔσπερνε σπόρους τὸ φθινόπωρο στενάζοντας
 και τὰ σπαρτὰ τῆς σίκαλης ζαπλώναν ἕνα
 κύμα.

EDITH SOEDERGRAN

Η ΜΕΡΑ ΕΙΝΑΙ ΨΥΧΡΗ...

I

Παγώνει ἡ νύχτα πρὸς τὸ θράδυ...
 Μέσα ἀπ' τὸ χέρι πιὲς τὴ ζέστα,
 τὸ αἷμα τῆς ἀνοιξης τὸ χέρι μου κατέχει.
 Πάρε τὸ χέρι μου, τ' ἄσπρο μου μπράτσο πάρε,
 τῶν ὤμων μου τῶν τρυφερῶν τὸν πόθο πάρε...
 Πόσο παράδοξο νὰ νοιώθω
 πάνω στὸ στήθος μου τὴν κεφαλὴ σου
 τὴ βαρειά,
 μιὰ νύχτα μόνο, νύχτα σὰν αὐτή.

II

Τὰ ρόδα τῆς ἀγάπης σου ἔριζες
 μὲς τὴ λευκὴ μου μήτρα —
 Στὰ φλογισμένα χέρια μου κρατῶ σφικτὰ

τὰ ρόδα τῆς ἀγάπης σου τὰ κόκκινα
 πὺ γρήγορα θὰ θεριστοῦν...
 "Ω! ἀφέντη μὲ τὰ μάτια τὰ ψυχρὰ
 τὸ στέμμα πὺ μου δίνεις δέχομαι
 πὺ τὸ κεφάλι μου θαραίνει ὡς κάτω
 στὴν καρδιά μου...

III

Εἶδα τὸν κύριό μου σήμερα πρώτη φορά:
 Τρέμοντας μεμιάς τὸν ἀναγνώρισα.
 Τώρα πιά νοιώθω τὸ βαρὺ τοῦ χέρι στ' ἀλαφρὸ
 μου μπράτσο...
 Ποῦναι τὸ παρθενικό μου γέλιο
 τὸ κρυστάλλινο,
 ἡ θηλυκὴ μου λευτεριά μὲ τὸ ψηλὸ κεφάλι;
 Τώρα πιά νοιώθω γύρω στὸ τρεμάμενο
 κορμί μου
 τὸ δυνατὸ τοῦ ἀγκάλιασμα,
 τώρα τὸν ἤχο ἀκούω τὸν σκληρὸ
 πραγματικότητας
 ἀντίκρου στὰ φθαρτὰ, φθαρτὰ μου δνείρατα.

IV

Μοῦ ζήτησες ἕνα ἄνθος
 και βρῆκες ἕνα φρούτο.
 Μοῦ ζήτησες μιὰν ἀνοιξη
 κα' βρῆκες θάλασσα.
 Μοῦ ζήτησες γυναίκα
 και βρῆκες μιὰ ψυχὴ —
 κι' ἀπογοτεῦτης.

Μετ. ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

(ἀπὸ τ' ἀγγλικά)

ΚΑΛΛΙΓΡΑΜΜΑ

θ
 ά
 ν
 θ ά ν α τ ο ς
 τ
 ο
 ς

ΠΑΝ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Η ΔΙΑΛΕΞΗ

Συχνά άναρωτιόμαστε άν πέρασε ή έποχή τών διαλέξεων. Προσωπικά πιστεύω πώς τά μέσα μαζικής έπικοινωνίας έδωσαν τό θανατηφόρο πραγματικά χτύπημα σέ πολλές πνευματικές έκδηλώσεις του παρελθόντος. 'Η σπάνια έπιτυχία μερικών διαλέξεων δέν έξασθενή την άποψή μου, γιατί στις έπιτυχίες αυτές συμβάλλουν άλλοι παράγοντες, πού δέν έχουν σχέση με τό πνεύμα τής έκδήλωσης αυτής. Σέ πολύ μικρούς, άπομονωμένους τόπους μπορεί άκόμα ή διάλεξη ν' άποτελή ένα γεγονός άνάμικτα πνευματικό και κοσμικό (προπαντός τό δεύτερο). Στις πόλεις όμως μόνο σέ έξειδικευμένα θέματα μερικοί ειδικοί μπορούν νά παρουσιάσουν, μερικοί γιατί — είναι θέβαιοι οί άλλοι — θα τή διαβάσουν τή διάλεξη, άν τό άξίζει σ' έγκριτο περιοδικό ή έφημερίδα.

'Η έπιτυχία τών διαλέξεων στα πιό παλιά χρόνια όφειλόταν κυρίως στην έλλειψη πολλών άλλων πνευματικών έκδηλώσεων και τρόπων μεταδόσεως σάν έφημερίδων, περιοδικών, προπαντός ραδιοφώνου. 'Επίσης όφειλόταν και στην σέ μικρό βαθμό παρουσία άλλων κοινωνικών και κοσμικών έκδηλώσεων, πού σήμερα αυτές ξεπέρασαν πιά και τό άνθρωπίνως άνεκτό σημείο. 'Εξάλλου, άλλοτε οί διαλέξεις δέν ήταν τόσο πολλές. Σήμερα οί γενικοί και ειδικοί ενδιαφερόντων σύλλογοι και όμιλοι πληθύνανε πολύ. 'Αποτέλεσμα κάθε μέρα νάχουν κάποια έκδηλώσεις και τό κοινό πού άκόμα ένδιαφέρεται για τή διάλεξη νά καταμερίζεται.

'Υπήρχε και ένα σημείο: ό όμιλητής έπρεπε νάνα ξεχωριστή φυσιογνωμία, νάχη καλή και δυνατή φωνή και ανάλογο ύφος έλκυστικό. Σήμερα με τή βοήθεια του μικροφώνου μπορεί ό καθένας νά μιλά και ν' άκούεται, χωρίς νά διαθέτη κείνο τό ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ρήτορα. Τουτό όμως προκαλεί πτώση ένδιαφέροντος, γιατί ή διάλεξη πιά είναι συνήθης άνάγνωση γραπτού κειμένου, πολλές φορές κατά μη έλκυστικό τρόπο.

'Όλα αυτά πιστεύω πώς έξηγούν γιατί πέρασε πιά ό καιρός τής διάλεξης σάν πνευματικού γεγονότος. Και γίνεται τώρα μόνο και μόνο για νά γραφτή στο ένεργητικό τής δράσης κάποιων συλλόγων, νά πούνε πώς κάναν πνευματική κίνηση. 'Ισως όμως νάσωζε τό είδος αυτό μία προσαρμογή του στις νέες απαιτήσεις, σάν π.χ. με μορφή συζήτησης πα-

να σέ τρέχοντα, φλέγοντα θέματα, χωρίς νά απαιτούμε τις έξαιρετικές έπιτυχίες.

ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

'Η άναφορά σέ πρόσωπα και γεγονότα, πού έξυπρητήσανε τό έθνος και στην πραγματικότητα δημιουργήσανε την ιστορία μας, δέν είναι άπλώς στοιχειώδης ύποχρέωση με την έννοια τής ευχαριστίας. Κυρίως είναι ευκαιρία δίπλα στην ευχαριστία νά προβάλουμε παραδείγματα προς μίμηση. Μπορεί ή ιστορία νά μñ επαναλαμβάνεται ως ειδική και στενή λεπτομέρεια. 'Επαναλαμβάνοντας, όμως, όμοιες και συγγενικές καταστάσεις προς κάποιες προηγουμένες, και ύποχρεωτικά πρέπει νάχουμε τό πνεύμα έτοιμο για όμοιες ή συγγενικές πράξεις, πού συχνά μās σώζουν και μās δίνουν δικαίωμα ζωής. 'Ο άπροπαρασκευάστος δέ μπορεί νάχη τό σθένος ν' άντιμετωπίση τή δυσκολία για νά τή λύση. Δέν άρκει μόνο ή έμφυτη διάθεση· χρειάζεται και ή γνώση προς διοχέτευση τής έμφυτης διάθεσης για νά κατορθωθή τό ό,τι πρέπει.

'Εφέτος κλείουν 100 χρόνια από τή γέννηση του θρυλικού Παύλου Μελά. 'Από τό περιοδικό «Μακεδονική Ζωή» (άρ. 46, Μάρτιος 1970) πληροφορηθήκαμε τουτό. 'Επίσης διαβάσαμε κι' έπικροτούμε τις προτάσεις του περιοδικού αυτού να σπηθούν δύο άνδριάντες του ήρωα και νά κυκλοφορήση ειδικό άναμνηστικό γραμματόσημο. Βέβαια οί ήρωες, πού θυσιαστήκανε στο θωμό του καθήκοντος δέν άποβλέπανε σέ τιμές (παρόλο πού έχουν δικαίωμα και γι' αυτό). 'Απλώς άκολουθούσανε μία έσωτερική προσταγή και οδηγούνταν από ένα έθνικόν όνειρο. 'Εμείς όμως πού δρέφουμε τους καρπούς τής θυσίας τους όφείλουμε νά τους τιμήσουμε.

'Εχω ύπόψη μου τό βιβλίο τής κας Ναταλίας Μελά με τόν τίτλο «Παύλος Μελάς» ('Αθήνα, 1964, β' έκδ.). Σ' αυτό άπλά ιστορείται ή ζωή του Μακεδονομάχου με μαρτυρίες από γράμματα του. 'Ενα εύρετήριο τοπωνυμίων και κυρίων όνομάτων, και διάφορες φωτογραφίες συμπληρώνουν τό κείμενο. Πολύ όρθά ό «Σύλλογος προς Διάδοση τών 'Ελληνικών Γραμμάτων» ανέλαβε τή δεύτερη αυτή έκδοση. Κάθε σχολείο πρέπει ν' άποκτήση τό βιβλίο αυτό και νά τό χρησιμοποιή όταν χρειάζεται. 'Η ιστορία μας δέν πρέπει νά περιορίζεται μόνο σέ μερικές περιόδους ή σέ μερικά μόνο όνόματα. Ευχόμαστε νά έορτασθή με πρόποντα διαφωτιστικό τρόπο ή έπέτειος αυτή.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΑΝΔΡΕΑ ΓΕΡΟΥΔΗ

“Οψη ξανθὴ ὀξύνει τὴν ἀνάμνηση
τοποθετεῖ παράδειγμα στὸ μαρμαρένιο βάθρο

«Ἄνδρέας Γερούδης ἀναλήφθηκε
σὲ ὥρα πατρίδας».

“Ἐταί μίλησε ὁ ποιητής

Σὲ «ὥρα πατρίδας». Ἀλήθεια τί τιμὴ! Καί τί προνόμιο. Ν’ «ἀναληφθῆς» ἐξυπηρετῶντας τὴν πατρίδα, τὴν ὥρα πού σέ χρειάζεται. Ν’ ἀναληφθῆς — ὄχι νὰ πεθάνῃς. Γιατί, σὲ τέτοιες ὥρες, ὅσοι δίνουν τὴν ζωὴ τους, δὲν πεθαίνουν. Ἀναλαμβάνονται! “Ὅπως δὲν πέθανε ὁ Ἄνδρέας Γερούδης. Ἀνελήφθη καὶ ζεῖ αἰώνια στὴ μνήμη μας πού τὸν εὐγνωμονεῖ καὶ ζηλεύει. “Ἄς εἶναι περήφανοι οἱ γονεῖς του γιατί ὁ γυιὸς τους κέρδισε τὴν αἰωνιότητα.

Πάνε ἔξιν χρόνια τώρα. 1964. Χρόνος δισεκτοῦ, γεμάτος πόνο κι ἀγωνία. Μέρους παραγμένες πού συχνὰ ἡ πατρίδα καλοῦσε τὰ παιδιὰ της σὲ συναγερμὸ γιὰ περιφρούρηση τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀκεραιότητάς της. Γιὰ προστασίαν τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων, γιὰ διαφύλαξη θωμῶν κα! ἐστίων. Καὶ τὰ παιδιὰ της πρόθυμα ἔδιναν τὸ «παρών» τους κι’ ἐμπαιναν χαρούμενα στὸ αἰματόβρεκτο πανηγύρι τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξας.

Ἦταν Μάρτις τοῦ 1964 ὅταν ὁ σύγχρονος («Ἱερὸς Λόχος») τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας ξεκίνησε γιὰ τὸ Κτήμα, πού κινδύνευε κι’ ἐτέλλε σήματα ἀπογνώσεως πρὸς ὅλες τις κατευθύνσεις προτοῦ ἀκόμη συνῆλθη ἀπὸ τὸν αἰφνιδιασμὸ τοῦ ἐχθροῦ. Σὲ τέτοιες ὥρες τὰ ἄζια παλληκάρια, ὅπως λέει ὁ ποιητής, φυλάγουν στὰ συρτάρια («τὸ ἀλφαριθτᾶρι καὶ τὴ μάθηση») καὶ φορτώνονται («τὸ ντουφέκι τῆς εὐθύνης») Στὴ μάχη τῆς Πάφου γράφτηκαν σελίδες Ἑλληνικῆς στὴν Ἑλληνικὴ Ἱστορία μας. Τὸ Κτήμα σώθηκε καὶ μαζί του σώθηκε καὶ ἡ τιμὴ τῆς πατρίδας. Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση τοῦ χρέους γύρισαν τὰ παλληκάρια πίσω, ἄφησαν τὰ ντουφέκια, ξεπλύθηκαν ἀπὸ τὴς μυρωδιῆς τοῦ μπαρουτιοῦ καὶ τὴ σκόνη τῆς μάχης, ἀνοίξαν τὰ συρτάρια καὶ πῆραν ξανὰ στὰ χέρια τους («τὸ ἀλφαριθτᾶρι καὶ τὴ μάθηση»). Μόνο ἓνας δὲν γύρισε, γιατί ἐν τῷ μεταξύ «ἀναλήφθηκε». Ἡ νίκη καὶ ἡ δόξα σφραγίζονται μὲ αἶμα καὶ τυχερὸς ἐκεῖνος πού θὰ τὸν εὐνοήσῃ ὁ κληρὸς γιὰ νὰ τὸ δῶσῃ! Κι’ ὁ κληρὸς εὐνόησε τὸ παλληκᾶρι μὲ τὴν ὄψη τῆ ξανθῆ καὶ τὸ χαμογελαστὸ πρόσωπο. Μὲ τὸ αἶμα του ὁ Ἄνδρέας Γερούδης καθάγιασε τὴν ἔνδοξη ἐκείνη μάχη τῆς Πάφου καὶ τὴν θρόνιασε στέρεα διπλά στὶς ἄλλες ἔνδοξες μάχες τῆς φυλῆς μας, τὶς μάχες πού δόθηκαν γιὰ ἐλευθερία καὶ ἐθνικὴ τιμὴ.

Ὁ Ἄνδρέας Γερούδης ἄφησε τὴ ζωὴ του στὸ θυσιαστήριο τῆς Πάφου ἐκεῖνο τὸν Μάρτι τοῦ 1964. Κι’ ἂν τὸ θρανίον του ἔμεινε ἄδειο γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τοῦ σχολικοῦ χρόνου, ἠαῖθουσα διδασκαλία στὴν ὁποία στεγαζόταν ἡ τάξη του γέμισε μὲ τὴν παρουσία του καὶ ζωντάνεψε μὲ τὸνομά του. Κι’ ἔτσι γεμάτη μὲ τὴν παρουσία του θὰ παραμείνῃ γιὰ πάντα ἡ αἶθουσα Ἄνδρέα Γερούδη στὴν Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία γιὰ νὰ θυμίζει σ’ ὅλους τοὺς σπουδαστές, πού θὰ περάσουν ἀπ’ ἐκεῖ, τὸ χρέος πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς θυσίας γιὰ τὴ σωτηρία της! Καὶ νὰ τοὺς ἐμπνέη! Νὰ τοὺς διδάσκῃ!

Κι’ ἂν ὁ Ἄνδρέας Γερούδης δὲν ἦταν παρὼν νὰ παραλάβῃ μὲ τὰ δικά του χέρια τὸ πτυχίον τοῦ δασκάλου πού τοῦ ἀπονεμήθηκε μὲ βαθμὸ («Ἀριστα») τὸν Ἰούνιο τοῦ 1964, ἦταν γιατί ἀποφοίτησε πολὺ νωρίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους σπουδαστές του μὲ τὸν ΑΡΙΣΤΑ χαραγμένο μὲ ἀνεξίτηλα χρυσοκόκκινα γράμματα, πάνω στὴν ἀσφαλτο τῶν δρόμων τῆς Πάφου καὶ μ’ ἓνα ΕΥΓΕ πού πλανᾶται ἀκόμη στοὺς γλαυκοὺς οὐρανοὺς της.

Κι’ ἂν τὸν Σεπτέμβρι τοῦ ἴδιου χρόνου τ’ ὄνομα τοῦ Ἄνδρέα Γερούδη δὲν δημοσιεύτηκε μαζί μὲ τὰ ὄνόματα τῶν σουπερδαστῶν του κατὰ τοὺς διορισμοὺς τῶν νέων δασκάλων, ἦταν γιατί ὁ Ἄνδρέας ἄρχισε τὸ διδασκτικὸ του ἔργο πολὺ νωρίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Μὲ ἔργα, ὄχι λόγια. Ἡ μορφή του κι’ ἡ ζωὴ του, τὸ δίδαγμα καὶ ἡ προσταγὴ τουδὲν περιορίστηκαν σ’ ἓνα μονάχα σχολεῖο, ὅπως συνέβη μὲ τοὺς ἄλλους, μὰ γέμισαν ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Κύπρου κα’ προχώρησαν ἀκόμη πῶς πέρα, στὸν πλατύτερο ἑλληνικὸ χῶρο. Κι’ εἶναι τὸ διδαγμὰ του ἡ ἀποθέωση τῆς θυσίας.

Σὲ τέτοιο δίδαγμα δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται ν’ ἀρνούμαστε τὴν προσοχὴ μας, ἂν πρόκειται ν’ ἀντιμετωπίσουμε μὲ ἐπιτυχία ὄχι μόνο τὶς ὥρες τοῦ πολέμου, πού πάντα τὶς κερδίζουμε, μὰ καὶ τὶς ὥρες τῆς εἰρήνης, πού κάποτε ἀποδεικνύονται τραχύτερες ἀπὸ τὶς ἄλλες.

Εἶναι πολλοὶ πού ἔταξαν στὴ ζωὴ τους σκοπὸ νὰ ζητοῦν, νὰ ἀπαιτοῦν καὶ νὰ παίρνουν. Αὐτοὶ εἶναι οἱ πολλοί. Καὶ οἱ μικροί. Οἱ συνθηθισμένοι ἀνθρωποὶ τῆς ὕλης. Εἶναι κι’ ἄλλοι πού νοιθῶνουν ἱκανοποίηση ὄχι ὅταν παίρνουν, μὰ ὅταν δίνουν. Καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη ἓνας νᾶναι πλούσιος γιὰ νὰ δώσῃ, γιατί ὁ λόγος δὲν εἶναι περὶ χρημάτων. Ὁ λόγος εἶναι περὶ ὑπηρεσίας. Ὑπηρεσίας πρὸς τὸν συνάνθρωπο, πρὸς τὴν κοινότητα, πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς τὸ ἔθνος, πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Κι’ αὐτοὶ εἶναι οἱ λίγοι, οἱ ἐκλεκτοί! Οἱ ὑπεράνθρωποι τῆς ιδέας!

Αὐτὴ τὴ χαρὰ τῆς προσφορᾶς εἶναι ἀνάγκη περισσότερο ἀπὸ μᾶς νὰ μάθωμε πῶς νὰ ἀπολαμβάνωμε, ἂν πρόκειται νὰ καταταγοῦμε στὸ ἐνεργητικὸ κι’ ὄχι στὸ παθητικὸ τῆς ζωῆς κατὰ τὴ στιγμή τοῦ ἀπολογισμοῦ. Καὶ τὴν πίστη πρὸς τὴν ιδέα τῆς θυσίας εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναπτύξωμε, ἂν πρόκειται σὰν ἔθνος καὶ

σάν λαός να επιζηήσαμε διατηρώντας κάποια θέση ανάμεσα στους σύγχρονους κολοσσούς, που ρυθμίζουν τη ζωή της ανθρωπότητας. Στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας φαίνεται πως δεν θα μπορούσαμε ποτέ να ξαναμπούμε στην πρωτοπορεία, μα σίγουρα μπορούμε να εξασφαλίσουμε μια επίζηλη θέση στον πνευματικό τομέα. Κι' η πνευματικότητα διατηρείται και θρέφεται όχι μέσα στην ασφυκτική ατμόσφαιρα της απαιτήσεως, μα μέσα στον ήλιο της προσφοράς και της θυσίας και, στην ανάγκη, της υπέρτατης θυσίας.

Αυτό που ο 'Ανδρέας Γερούδης και οι άλλοι ήρωες της σύγχρονης εποποιίας της Κύπρου μας δίδαξαν με την υπέρτατη θυσία τους στο θωμό της Κυπριακής λευτεριάς, ως το κάνωμε φυλαχτό κι' ως το τάζωμε για όδηγό και φάρο στη ζωή μας. Είναι το ίδιο δίδαγμα που ακούγεται από τα θάβη των αίωνων και που ό αντίλαλος του γεμίζει τις λεωφόρους του χρόνου. Είναι το ίδιο δίδαγμα που μας κληροδότησαν οι Μαραθωνομάχοι κι' οι Σαλαμινομάχοι, οι 'Ακρίτες και οι ήμιθεοι του 21, οι ήρωες της Πίνδου και της Μακεδονίας, οι θαλασσοδικοί του Αιγαίου και οι θρυλικοί αγωνιστές της ΕΟΚΑ.

Μια άλλη μορφή που θα μπορούσε να πάρη η έννοια της θυσίας είναι και η όμνοια. 'Η όμνοια προϋποθέτει θυσίαν εγωϊστικῶν τάσεων, ατομικῶν δοξασιῶν και ιδιοτελῶν συμφερόντων χάρη μιας γενικώτερης κοινῆς δοξασίας και για τὴν ἐξυπηρέτηση ἑνὸς καθολικότερου σκοποῦ. Καὶ πόσο ἔντονο αἷτημα τοῦ καιροῦ μας εἶναι ἡ όμνοια. Μόνο όμνοοῦντες και ἔνωμένοι θα μπορούσαμε να περιφρουρήσωμε και να δλοκληρώσωμε αὐτό για τὸ όποίο ό 'Ανδρέας Γερούδης και τὰ ἄλλα ἡρωϊκά παιδιὰ τῆς Κύπρου ἔδωσαν τὴ ζωῆ τους: τὴ λευτεριά μας και τὴν ἑλληνικότητα αὐτοῦ τοῦ τόπου. «Όμνόνια, ἑνότητα και συσπείρωση γύρω από τὴν ἡγεσία μας» ἄπαιτοῦν οἱ καιροί, οἱ χαλεποὶ καιροὶ που διερχόμαστε και δὲ μᾶς ἐπιτρέπεται να κλείσωμε τ' αὐτιά σ' αὐτὴ τὴν ἑθνικὴ ἐπιταγή. Γιατί ἔχομε ἀκόμη δρόμο μακρὸ μπροστά μας, κι' οἱ λύκοι ἔλλοχεῦουν.

Αὐτὸ θᾶταν και τὸ καλύτερο μνημόσυνο που θα μπορούσαμε να προσφέρωμε στους ἡρωϊκοὺς νεκροὺς τοῦ ἀγώνα μας. Θᾶταν και ἡ μεγαλύτερη ἰκανοποίηση για τὸν 'Ανδρέα Γερούδη, τὸν ἥρωα με τὴν ξανθὴν ὄψη, τὸ σεμνὸ πρόσωπο, τὸ λεπτὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη και τὴν ἀρμπαντὴ ψυχή, που με τὴ θυσία του, για μίμηση ἀπὸ μᾶς «τοποθετεῖ παράδειγμα στὸ μαρμαρένιο θάβηρο».

Ἄς μὴ τὸν ἀπογοητεύσωμε.

'Ανδρέα Γερούδη, σὲ τάζουμε κριτὴ τῶν ἔργων μας.

Αἰώνια σου ἡ μνήμη!

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

ΘΕΑΤΡΟ

Χάρολντ Πίντερ «Ο Έραστής», Πίντερ Σάφφερ «Μαύρη Κωμωδία», Θέατρο ΡΙΚ, σκηνοθεσία Εὐη Γαβριηλίδη, σκηνογραφία Στέφου 'Αθηναϊνῆ.

Εἶναι γνωστὸ πὼς ἔχομε ἐλάχιστο θεατρόφιλο κοινό. Βασικὰ πρέπει, τοῦλάχιστο τώρα, νὰ περιοριστοῦμε στὴν αὐξηση τοῦ θεατρόφιλου κοινού προσελκύνοντας το σὲ παραστάσεις ἀνώτερου ἐπίπεδου ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἔρμηνείας. Ἄλλὰ τὸ ἔργο αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἔρμηνεία του, ἀποτελεῖ τὸ ἄλφα τῆς προσέλευσης γιὰ τὸ κάθε κοινό, ἰδιαίτερα γιὰ τὸ ἀπροεἰδοποίητο. Ἡ παρεμβολὴ γιὰ πειραματικὸς σκοποῦς ἔργων σ' ἕνα ρεπερτόριο γιὰ τὸ πολὺ κοινὸ (ἀσφαλῶς τὸ μορφωμένο) μπορεῖ νὰ προκαλέσῃ ἀπομακρύνσεις και δυσάρεστα σχόλια με σοβαρὸν ἀντίκτυπο πάνω στους ἀμφιταλαντευόμενους γιὰ τὴν ἀξία τοῦ θεάτρου. Πρέπει δηλ. νὰ προσεγγίσουμε τὸ κοινὸ λογικὰ, προσφέροντάς του ἀξιόλογο ἀλλ' ὄχι δύσκολο θεατρικὸ ἔργο με ὅσο τὸ δυνατό τελεῖο τρόπο ἔρμηνείας. Στὸ μέλλο θα μπορούσε νὰ γίνῃ μιὰ προσεκτικὴ δοκιμὴ γιὰ περισσότερο δύσκολα ἔργα. Καὶ ὅσα ἀκόμα θρίσκονται σὲ μιὰ συζητούμενη κατάσταση νὰ τὰ παρουσιάσωμε με προσοχὴ στους λίγους και με πειραματικὴ διάθεση.

Τὸ Θέατρο τοῦ ΡΙΚ με τό... παράλογο ἔργο («Ο Έραστής») τοῦ ἄγγλου Πίντερ νομίζω πὼς ἔκαμε ἕνα λάθος. Πολὺ ἔνωρις δοκίμασε νὰ μᾶς προσφέρῃ ἕνα κάπως ἀκάνευτο φρούτο. Ἀποτέλεσμα: ἀραίωση ἢ προσέλευση κοινού. Ἡ ὑπόθεση τοῦ ἔργου (θᾶλεγα μιὰ ἀπ' τὶς ὑποθέσεις, ἀφοῦ ὁ καθένας μπορεῖ νὰ ὑποθέσῃ πολλές ὑποθέσεις) γιὰ μένα εἶναι ἡ ἐξῆς: ἕνα ἀντρόγυνο ὁ ἀντρας βλέπει τὴ σύζυγο με μιὰ φοθερὴ ἀδιαφορία γιὰ τὸ γενετήσιο βίο τῆς· ζαφνικὰ ἀρχίζει νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ ὄνομά του· μιὰ στιγμὴ ἐμφανίζεται ὁ ἴδιος σάν ὁ ἔραστής τῆς ἀλλὰ με μιὰ διάθεση κουρασμένης ἐρωτικῆς παραφορᾶς τὴν ἐγκαταλείπει σάν ἔραστής· καὶ γυρίζει σάν ἀξιοπρεπῆς σύζυγος, ποῦ σὲ μιὰ στιγμὴ μὲς τὴν ἐρωτικὴ παραφορὰ του τὴ βλέπει μόνο σάν πόρνη. Αὐτὴ ἡ ὑπόθεση τοῦ ἔργου με ἰκανοποιεῖ, ἔστω κι' ἂν ἄλλο θα θροῦν μιὰν ἄλλη. Ὁ διάλογος εἶναι στεγνὸς και καθημερινός. Δὲ νοιώθεις ὅμως προεκτάσεις.

Τὸ ἔργο ὅμως ἀναπτύσσεται ἐντυπωσιακὰ με πολλὰ ἐφέη χρησιμοποιοῦντας τὸ ραδιόφωνο, και γιὰ οἰκονομία στὴν ἀλλαγὴ τῶν εἰκόνων.

Στὰ ραδιοφωνικὰ προγράμματα τοῦ ἐφέη αὐτοῦ ὁ Εὐῆς Γαβριηλίδης πῆρε τὶς γνωστὲς μας φωνὲς με τὶς γνωστὲς ἀναγγελίες. Τοῦτο ὑπῆρξε δικόπο μαχαίρι. Βοηθοῦσε ν' ἀντιληφθοῦμε τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, ἀλλὰ προκαλοῦσε διάσπαση στὴν παρακολούθηση τοῦ ἔργου, γιατί ἔφερνε συχνὰ τὸ γέλιο. Δὲν ἦταν εὐκόλο τὸ μυαλό μας νὰ δεχτῆ τὰ καθη-

μερίνα μας, γνώριμα λόγια του Κυπριακού Ραδιοφώνου άμεσα δεμένα με τὸ ἔργο. Πάντως τὸ ἔμφε αὐτὸ σὰν πείραμα δὲν τὸ ἀπορρίπτω. Ἀπλῶς ἐπεσήμανα τὸν κίνδυνό του.

Τὸ ἔργο αὐτὸ, ὅμως, ἐρμηνευτικῶς ἐξαιρετικὰ ἀπὸ τὸν Βουτέρη καὶ τὴ Γαΐτανοπούλου. Παρουσίαζαν καὶ οἱ δυὸ τόσο θαυμάσιες μεταπτώσεις, πού πραγματικὰ τοὺς χαϊροῦσαν. Ὁ Βουτέρης μάλιστα ἔδωσε σοφῶς δυὸ ξεχωριστὲς καταστάσεις, τὸν ἀξιοπρεπῆ σύζυγο καὶ τὸν ἔξαλλο ἔραστή, πού στὴν ἀρχὴ παραλίγο νὰ ἀναρωτιοῦσαν ποῖος ἠθοποιὸς εἶναι ὁ δεῦτερος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ντύσιμο ἔδωσε χαρακτηριστικὸ τόνο. Ὁ ἀξιοπρεπὴς σύζυγος μὲ γκρίζο κοστούμι καὶ ἡ σύζυγος μὲ ἐπίσης σκοτεινοῦ καὶ ψυχροῦ χρώματος φόρεμα μὲ ἄσπρα παπούτσια, ἐνῶ οἱ ἴδιοι στὴν σκηνὴ μὲ τὸν ἔραστή εἶχαν ντυθῆ μὲ τέτοιο τρόπο πού νὰ προβάλλῃ ἐρεθιστικὸ τὸ κόκκινο χρῶμα δίπλα στὸ μαῦρο. Αὐτὸ δείχνει πόσο καλὰ ὁ σκηνοθέτης μὲ τὸ σκηνογράφο κ' ἐνδυματολόγο πρόσεξαν στὴ δημιουργία τῆς εἰδικῆς ἀτμόσφαιρας.

Καὶ ἀκολούθησε τὸν «Ἐραστή» ἡ «Μαῦρη Κωμῶδια» τοῦ ἐπίσης ἀγγλοῦ Πήτερ Σάφφερ. Ἡ κωμῶδια ὅμως αὐτὴ εἶναι στὴν πραγματικότητα μιὰ καλὴ φάρσα μὲ πολλὰ εὐρήματα, συχνὰ σπαρταριστὰ ἀπὸ τῆς ἐπιποήσεως τοῦ σκηνοθέτη σχετικά μὲ τῆς κινήσεις στὸ σκῆδι. Δὲν ἔχει ὅμως τίποτε τὸ οὐσιαστικὸ καὶ τὸ βαθύτερο, ὅπως συμβαίνει μὲ κάθε φάρσα. Διαφωνῶ, λοιπόν, καὶ μὲ τὴν ἐνταξη τοῦ ἔργου αὐτοῦ μὲ τὸ ρεπερτόριο τοῦ Θεάτρου ΡΙΚ. Μπορεῖ ἡ κωμῶδια γιὰ πολλοὺς νὰ κατατάσσεται πιὸ κάτω ἀπὸ τὴν τραγωδία. Ἀλλὰ πάντως πρέπει κατὰ νὰ λέπ. Μὲ πρῶο οἱ ἠθοποιοὶ τὴν ἐρμηνεύσανε. Ὁ σκηνογράφος ἔδωσε ἓνα χαρακτῆρα στὴν σκηνή, πού νὰ θυμίζει λίγη τρέλλα ἢ παραξενιὰ τῆς παρεξηγημένης μοντέρνας τέχνης. Ἡ χρῆση τοῦ παταριοῦ εὐκόλυε. Ἀλλὰ τί βγήκε πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ λίγο γέλιο, πού γεννοῦσαν περισσότερο οἱ καλὰ μελετημένες ἀπ' τὸ σκηνοθέτη κινήσεις; Τίποτε. Θὰ ἦταν ὅμως παράλειψη ἂν δὲν ἐπεσημαίναμε τὴ Δέσποινα Μπεμπεδέλη, πού τὸ παιζιμὸ της, ἢ ὀμίλια της καὶ οἱ στάσεις της γενικά ξεχώριζαν.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ἄ. Γεωργιάδης—Κυπρολέοντα: Ἀναστάσιμο μῆνυμα, ἔκδ. Ἰωλκός, Ἀθήνα, 1969.

Πρέπει νάμαστε εἰλικρινεῖς. Δυστυχῶς ὑστεροῦμε στὸ διήγημα ἔδω στὴν Κύπρο συγκριτικὰ μὲ τὴν ποιητικὴ παραγωγή. Ἄν ἐξαιρέσουμε τὰ λίγα — πολλὰ λίγα — ὀνόματα τῶν πιὸ παλιῶν (Νίκου Νικολαΐδη, Μελέη Νικολαΐδη, Γιώργου Πιερίδη, Ἄ. Γεωργιάδης—Κυπρολέοντα καὶ μερικῶν ἄλλων) δὲ βλέπουμε ὀνόματα νέων (μ' ἐξαιρέση τὸν Πάνο Ἰωαννίδη,

πού δὲν εἶναι πιὰ καὶ πολὺ νέος) νὰ προβάλλουν μὲ δικαιολογημένες ἀπαιτήσεις. Δὲν παραγνωρίζω μερικὲς δοκιμές, πού ὑπόσονται (ἢ ὑπόσχεση ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ σὲ καθυπαχάξῃ). Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ ἔκδοσι μιᾶς συλλογῆς διηγημάτων πρέπει ν' ἀποτελῆ γεγονός γιὰ τὴν ἐπιτόπια μας πεζογραφία. Μὲ τὴν ἐμφάνιση μερικῶν μυθιστορημάτων σὰν ἐκείνων τοῦ Σοφοκλῆ Λαζάρου καὶ τῆς Λίνας Σολομωνίδου δὲ λύεται τὸ πρόβλημα τῆς πεζογραφίας στὴν Κύπρο. Θὰ εὐνοῦσαμε περισσότερο τὴ διηγηματογραφία σὰν ἓνα προστάδιο γιὰ δοκιμὲς σ' εὐρύτερες περιοχές καὶ μὲ πλατύτερες ἀξιώσεις. Ὅχι πῶς τὸ διήγημα εἶναι κατώτερη πεζογραφικὴ μορφή. Ἀλλὰ πιὸ εὐκόλα προσφέρεται.

Ὁ Ἄ. Γεωργιάδης — Κυπρολέων ἀναμφισβήτητα κατατάσσεται ἀνάμεσα στοὺς πρώτους τῆς κυπριακῆς διηγηματογραφίας. Κινεῖται ἀπολύτως μὲς τὴν παράδοση, προπαντὸς ἐκμεταλλεύεται κυρίως τὴν κυπριακὴ παράδοση συμβάλλοντας ἔτσι στὴ δημιουργία ἐνὸς ἐπιτόπιου πεζογραφικοῦ κλίματος. Παίρνει τῆς ὑποθέσεις τῶν διηγημάτων του ἀπὸ τὸν κυπριακὸ χῶρο, συνήθως τοῦ χωριοῦ (ἐνα-δυὸ ἐξαιρέσεις δὲν ἀλλάζουν τὴ βασικὴ γραμμὴ). Ὁ τρόπος τῆς σκέψης δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν κυπριακὴ ἰδιουσασία. Ἀναγνωρίζεις γύρω σου καὶ κάθε ὦρα τοὺς χαρακτῆρες τῶν ἡρώων του. Συχνότατα συναντᾶς τὴν εἰδικὴ κυπριώτικη λέξη καὶ τὸν ἰδιωματισμὸ. Τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Κύπρου, πολλὲς φορὲς μὲ λεπτομέρεια ἢ σὰν σκηνικὸ, ὅπου πλέκεται ὁ μῦθος, κυριαρχοῦν. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρόθεσή του νὰ τοποθετῆ τὰ ἐπεισόδια σὲ μεγάλες γιορτές τῆς ὀρθοδοξίας (Χριστοῦγεννα, Ἄν Βασίλη καὶ Ἀνάστασι), συνδέοντάς τα ὀργανικά μὲ αὐτές, ἔτσι πού νὰ νοιώθεις στὸ βάθος ν' ἀναπηδᾷ ὁ ἑλληνορθόδοξος (ὄχι μὲ τὴν κοφίνα πολιτικῆς ἔννοια τοῦ ὄρου) πείθει τὸν ἀναγνώστη πῶς ζῆ μὲς τὸ κυπριακὸ χῶρο.

Εἶν' ἀλήθεια πῶς ἀπὸ πρώτη ματιὰ μπορεῖς νὰ χαρακτηρίσης τὴν παραγωγή τοῦ Κυπρολέοντα σὰν ἠθογραφία. Ἀσφαλῶς μὲς τὸν ἠθογραφικὸ κύκλο κινεῖται. Ἀλλὰ ταυτοχρόνως ψυχογραφεῖ καὶ συχνὰ δίνει πλάτος ὑπολογισμο. Δὲν στέκεται στὴν ἐπιφάνεια σὰν ἀπλῆ περιγραφή ἢ λαογραφικὴ ἀνθολόγησι. Οὕτε κἂν νοιώθεις μιὰ τέτοια πρόθεση ἀπὸ μέρους του. Τὸ ἐπεισόδιο παίρνεται ἀπὸ τὴ γύρω ζωῆ, τὴ στενὴ θέβαια τοῦ τόπου μας, ἀλλὰ ἀναλύονται οἱ ψυχικὲς καταστάσεις μὲ ἐπιδέξιο τρόπο καὶ συχνὰ φέανουν σὲ ἀκρότατα σημεῖα.

Ἡ τελευταία συλλογὴ διηγημάτων τοῦ Κυπρολέοντα μὲ τίτλο («Ἀναστάσιμο μῆνυμα») παρουσιάζουν σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ τὸ ὅτι ἀνάφερα πιὸ πάνω γιὰ τὴν ψυχογραφικὴ διάθεσή του. Ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα διήγημα, πού ἔχει χῶρο του τὴν Ἀθήνα (χωρὶς οἱ τύποι νᾶναι μόνο... ἀθηναῖοι γιατί ὄχι καὶ στὴ Λευκωσία;) ὅλα τ' ἄλλα τοποθετοῦνται στὴν Κύπρο

μέγαρχαρες απόλυτα κυπρίους, πού κινούν-ται μέσα στην κυπριακή ατμόσφαιρα, γνώρι-μοί σου, μερικοί ίσως και γείτονές σου Χα-ρακτηριστικά ὁ συγγραφέας κατά την ανά-πτυξη τοῦ μύθου προετοιμάζει ἀλλεπάλληλα καταστάσεις, πού κλιμακώνονται στό τέλος, χωρ'ς τή μέθοδο τῆς «ἐκπληξης», πού πολλοί ἐπιδιώκουν. Ἀλλά ἡ «ἐκπληξη» δὲ σημαίνει πάντοτε ἰσχυρή πέννα. Ἐνῶ ἡ προετοιμασία γιά ἕνα ὀπωσδήποτε κανονικό τέλος, μιά προετοιμασία μαστορική μὲς τίς ψυχολογικές της μεταπτώσεις, πού σέ διεγείρει καί δημι-ουργεῖ τήν περιέργεια, πάντοτε σημαίνει ἰσχυρή πέννα. Τό πρώτο διήγημα, νουβέλα στήν πραγματικότητα, μὲ τίτλο «Ἀναστάσιμο μῆνυμα», παρόλα τὰ ἠθογραφικά στοιχεία (πού προσωπικά τὰ ἐκτίμησα ἰδιαιτέρως, δὲν ξέρω ἄλλοι) ἔχει μιά τέτοια φυσική ἐξέλιξη, πραγματικό παραμῦθι, πού σέ ἠλεκτρίζει. Ἀλλά ἔχει καί πολλά στοιχεία ψυχογραφίας, ὅπως ἐκεῖνο τὸ ὑπέροχο κυνηγτό μὲς τήν νύκτα, πού σου θυμίζει κάποιες συγγενικές σκηνές ἀπό τὸν κινηματογράφο.

Πάντως τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ Κυπριόλεοντα, οἱ «Σκληροὶ Καιροὶ» τοῦ Γιώργου Φιλίππου, πού τὴ θεωρῶ ὑψηλὸ σταθμὸ στήν πεζογραφία μας, καί τὰ διηγήματα τοῦ Πάνου Ἰωαννίδη «Κύπρια ἔπην» μὲ τήν περιεργή σκωπτικὴ τους νότα, χαρακτηρίζουν μὲ θετικές συμβο-λές τήν διηγηματογραφία τῶν λίγων τελευ-ταίων μας χρόνων καί δίνουν δικαίωμα στήν Κύπρο γιά ἕνα εὐπαρουσίαστο παρὸν στὸν κλάδο αὐτὸ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

Π. Πρεβελάκη: Τὰ Ποιήματα, ἔκδ. τῶν φίλων, Ἀθήνα, 1969.

«Τὰ Ποιήματα» τοῦ Π. Πρεβελάκη (1933–1945) ἀπέχουν ἀπὸ τὸ σύγχρονο λυρισμὸ τό-σα πολλὰ χρόνια. Κι' ὅμως πάρα πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ δὲ μπόρεῖς νὰ τὰ χαρακτηρίσης «ἔξω ἀπὸ τὴν ἐποχή», ἐκτός ἂν νομίζης πὼς σύγ-χρονη ποίηση σημαίνει ἀσυνδοσία ἢ ἀκαταλα-βίστικα. Ἔνας γνήσιος λυρισμὸς, ὅταν ξεπέ-ρασε τὴν πολὺ προσωπικὴ ὑπόθεση, δὲν ξε-γράφεται μὲ τίς θεωρίες ἐξαλλων ἀμύητων στὰ μεγάλα μουσικά τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Μπορεῖ θέβαια ἡ «Γυμνὴ Ποίηση» καί ἡ «Πιὸ Γυμνὴ Ποίηση» νὰ μὴν περιλαμβάνη μεγάλα ὄραματα ἢ νὰ δημιουργήσῃ ἕνα νέο τρόπο γραφῆς (ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ σημασία τῆς γραφῆς αὐτῆς). Εἶναι ὅμως ἕνας γνήσιος λυ-ρικός λόγος, σὲ μιά μάλιστα ἐποχή, πού δια-σταυρώνονταν τὰ εὐρωπαϊκὰ ρεύματα στήν Ἑλλάδα καί δὲν εἶχαν ἀποκρυσταλλωθῆ κάτι τὸ πραγματικὰ νεωτερίζον ἐλληνικό.

Δὲν ἔτυχε τὸν καιρὸ πού πρωτοκυκλοφορή-σαν οἱ δυὸ αὐτὲς συλλογὲς νὰ τίς γνωρίσω ὡς σύνολα. Τώρα τίς διαβάζω μὲ παρθένα στ' ἀλήθεια ἀκοή κι' ἴσως ἡ ἐντύπωσή μου νὰ εἶναι πού ἀκριβοδίκαιη καί ἀποκατάληπτη. Ἄν ἐξαιρέσω τὰ δυὸ πολύστιχα «Ἀναστάσι-μα», πού ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὴν προσωπικὴ μου προτίμηση (παρόλο πού ἐκτίμῳ ὠραίες

εἰκόνες καί χρήση διαλεκτῶν ἰδιωματικῶν λέ-ξεων σ' αὐτὰ), ὅλα μοῦ προσέφεραν πολὺ λεπτές στιγμές, σὲ μερικά σημεῖα ἐφηβικές, σὲ ἄλλα πολὺ εὐγενικές, σχεδὸν ἀέρινες, παρόλο πού πατοῦν στὴ γῆ μας, καί σὲ μερι-κά πολὺ ἀγνώστες γιά τὸ ἑλληνικὸ αὐτί, πάν-τοτε ὅμως γεμάτες ποιητικὸ κάλλος.

Μὲ τὸν τίτλο «Γυμνὴ Ποίηση» δὲ δηλώνεται ὁ ἀπογυμνωμένος ἀπὸ ἐξωτερικὰ ποιητικὰ στοιχεία στίχος, γιὰτὶ ὑπάρχουν σ' αὐτὸ καί ἡ πλούσια εἰκόνα, κι' οἱ παρομοιώσεις καί τὸ συχνὸ ἐπίθετο (οὐσιαστικὸ πολλές φορὲς ἄλ-λα καί διακοσμητικὸ γιά νὰ ἐπιταθῆ ἡ ἔννοια τοῦ οὐσιαστικοῦ ἐπίθετου). Ὁ τίτλος δηλώνει ὀπωσδήποτε εἰλικρίνεια καί γνησιότητα. Ἡ «Γυμνὴ Ποίηση» εἶναι ἡ εἰλικρινὴς καί γνήσια λυρική ἔκφραση. Καί πραγματικὰ τὰ δυὸ κεν-τρικὰ μοτίβα ἡ «ποίηση» κι' ὁ «ἔρωτας» (πρὸς ὠρισμένο πρόσωπο) τραγουδιούνται μ' ἐξαι-ρητικὴ γνησιότητα καί εἰλικρίνεια στὸ μέρος «Λυρική Ἀγάπη». Ἡ ποίηση στέκεται σὲ ἐπί-πεδο ἰδανικοῦ, πού ὁ ποιητὴς τὴν ἐξυπηρετεῖ μὲ προσωπικὴ κατανάλωση, ἀφοῦ καίγεται συκκορμα καί σύψυχα ἀπὸ τὴ φωτιὰ της. Σὲ ἴση μοῖρα τοποθετεῖται ἡ ἀγάπη πρὸς μιά γυ-ναῖκα στήν ἀρχὴ γιά τίς στιγμὲς εὐφορίας σωματικῆς καί ψυχικῆς κι' ἀργότερα στὶς στιγμὲς τῆς ἀνάμνησης, πού ὁ νοῦς ἐπανέρ-χεται στήν ἀνοιξιὰτικὴ ἐποχὴ κείνης τῆς ἀ-γάπης (κι' αὐτὸ λιγοστεύει κῶπως τὸν πόνο χρωματίζοντες τον μὲ τὰ παλιὰ ὠραία χρώ-ματα). Σὲ δυὸ-τρία μέρη ἡ ποίηση κι' ὁ ἔρω-τας συναντῶνται μέσα σὲ μιά λαμπρὴ ἔνωση, ὡς νὰ μοιολογῆται πὼς ὁ ἔρωτας ζύπνησε τὴν ποίηση κι' ἡ ποίηση ὀδήγησε τὸν ἔρωτα μὲς τὴν ψυχὴ τὸν ποιητῆ, πού ἂν τὸ πάρης καί μεταφορικὰ πάλιν σὲ συγκινεῖ σὰν ἀποψη. Στὸ μέρος «Τ' Ἀναστάσιμα» ἡ προσωπικὴ περιπέ-τεια τοῦ ποιητῆ ἀπλώνεται πιὸ πέρα. Βασικὸ ξεκίνημα πάλι ἡ ποίηση, πού τοῦ μίλησε σὰν ἀνάκαλυψη τὸν ἐντεκασύλλαθο. Ἀλλὰ ἐδῶ ὁ «ἔφθος» ζυπνᾷ κι' ἀπορροφᾷ ἀπὸ τὰ γύρω τὸ καθετί. Εἰδικὰ στὰ δυὸ πολύστιχα ἀναστά-σιμα στὸ «Ἀναστάσιμο μοιρολόι» καί στὸ «Τὸ Ἀναστάσιμο ὄνειρο» ἀνακαλύπτει ὁ ποιητὴς τὸ χωριὸ καί σὺς ἀπλούς ἀνθρώπους καί τὴ γῆ του, «τὰ ἄνην τοῦ χωμάτου». Σ' αὐτὴ τὴ γῆ ἐπιστρέφει μετὰ τὴν ἀποδημία «σὲ σπου-δαστήρια... καί στὴ ρίζα τοῦ ἀρρίζωτου» γιά νὰ τὴ μελετήσῃ καί νὰ τὴν ξεθάψῃ· τοῦτο κι' ὅλας εἶναι ἡ Ἀνάσταση. Κι' ἀπὸ τὸν ἔρω-τα καί τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ποίηση μεταφέρε-ται στήν ἀρετὴ τῆς γῆς του σὰν χωρὸ καί σὰν ἱστορία γιά νὰ τὴν ἀναστήσῃ μὲ τὸ λόγο, ἀπ' ὄνειρο ὀδηγημένος, δηλ. ἀπὸ κάποια θεϊ-κὴ ἔμπνευση κι' ἐπιταγή. «Τὸ Μαντίλι τῆς Ἀγίας Βερονίκης» εἶναι μιά σειρά πού ἀποτε-λεῖται ἀπὸ τραγούδια σύντομα τοῦ συμβολικοῦ κλίματος σ' ἐλεύθερο στίχο. Κυριαρχεῖ σ' αὐ-τὰ ἡ εἰκόνα (ἡ περιγραφὴ καλύτερα μὲ εἰ-κόνας). Τὸ αἶσθημα εἶναι συγκρατημένο, περι-γραμμένο στὸ σύντομο καλούπι· ἀλλὰ πολὺ κερδίζουν ἀπὸ τὴν εἰκόνα σὰν π.χ. «Τὸ Σού-

ροπο μπήκε στη κάμαρη». Στη σειρά αυτή δεν υποσημειώνεται η δαντική τεχνοτροπία με τους συχνούς νταντέσκους των («Αναστάσιμων») προφανώς γιατί προηγήθηκε απ' ό,τι φαίνεται στις ήμερομηνίες. Στη «**Melancolia**» ο πόθος για ανέθασμα, ψηλό πέταγμα, πού άκόμα νά γίνη, δημιουργούν μιά συγκρατημένη μελαγχολία πού δίνει και τόν τίτλο στη σειρά αυτή. «Αν ζωγραφικός πίνακας έδωσε τήν πρώτη ώθηση για τά επίσης σέ έλεύθερο στίχο ποιήματα αυτά, δέν ξέρω, άλλα τούτο δέν έχει σημασία. Από κάπου πάντοτε ένας ξεκινά και με παραλλαγές όλοκληρώνει τό άτομικό του δράμα. Πάντως ο θάνατος, ή χίμαιρα, ή ευθύνη, ο έρωτας, ή θλίψη από κάτι πού δέν θά ξαναουμωή (**nevermore**) αντιμετώπιζονται στη «Μελαγχολία» με πολύ βαθύτερο λυρισμό παρά εκείνου πού συναντάς στη σειρά («Τό Μαντίλι τής Άγίας Βερονίκης»).

Προτού κλείσω τήν έντύπωσή μου απ' τή συλλογή «Γυμνή Ποίηση» έχω νά παρατηρήσω και τά εξής: Η Λυρική Άγάπη, προπατός («Τ' Άναστάσιμα») θυμίζουν τό Ιταλικό κλίμα, ένω τά μικρά σ' έλεύθερο στίχο πραγματικά πλησιάζουν σέ πολλά σημεία τόν Ισπανικό λυρισμό. (Τό λέει αυτό στόν πρόλογο του ο ποιητής, μά τό νιώθω και από προσωπική πείρα, γιατί μετάφρασα από τά Ισπανικά πολύ Χιμπένεθ, Λόρκα και άλλους).

Η δευτέρα συλλογή «Η πιό Γυμνή Ποίηση» δέν ξεφεύγει από τά γενικά πλαίσια τής πρώτης συλλογής «Η Γυμνή Ποίηση» σέ όλα, έξόν από τήν μεγαλύτερη ανάμιξη τής Έλλάδας, όχι μόνο στούς τίτλους (Έλληνικό Πάσχα). Τά ποιήματα σ' έλεύθερο στίχο υπενθυμίζουν συχνά τό Ισπανικό λυρικό κλίμα (ιδίως του Χιμένεθ, πού τις **Eternidades** του τις αναφέρει πάλι στο πρώτο ποίημα τής δευτέρας αυτής συλλογής). Πάντως τό λυρικό στοιχείο έφτασε σ' ένα ψηλότερο σημείο έντασης και ταυτοχρόνως σέ πολλή συμπύκνωση.

Η τρίτη συλλογή «Οί Ώρες σ' Έλληνικό Νησί» (α' έκδ.) μορφικά θυμίζει τούς έντεκασύλλαθους των («Αναστάσιμων»), έχει (όπως κι' εκείνα) τόν διηγηματικό χαρακτήρα. Διαφέρει όμως σέ πολλά σημεία, ιδίως στήν έξαρση και στή φωτεινότητα: είναι ένας καθάρος ύμνος στό καλοκαιρινό έλληνικό νησιώτικο τοπίο, ιδίως τό άκροθαλασσινό με πολλές πνευματικές ανατάσεις.

Πολύ όρθά έπραξε ο Πρεβελάκης νά φέρη με τήν επανέκδοση των ποιημάτων του τά λυρικά του πετάγματα στήν άμεση επικαιρότητα. Παραινείται τόση παρεξήγηση για τή νέα ποίηση πού πρέπει πιά ο νέος νά επικοινωνή σή με τό γνήσιο λυρισμό κι' όχι με τις άμουςες κι' αντιποικτικές («έκπλήξεις») ή («πρωτοτυπίες»).

* Αντρου Παυλίδη: Πινελιές, Λευκωσία, 1969.

Είναι στοιχειώδης ύποχρέωση των όσων ά-

σκολούνται με τό πνεύμα νά κοιτάζουν τά πρωτοξεμυτισματα των νέων με άγάπη και ξεχωριστή κατανόηση. Στο κάτω-κάτω τή διαδοχή καρτερούμε όλοι από κάποιους νέους. Και πρέπει νά προπαρασκευάζουμε τις διαδοχές αυτές για νά μπορέσουν πιά άνετα και πιό πλατειά και ούσιαστικά οί νέοι νά καταλάβουν τή θέση πρós κοινή ώφέλεια. Άσφαλώς αυτό δέ σημαίνει άλογη έπιείκεια, ούτε τόν φθοροποιό άδικο έπαινο, γιατί και τά δυό καταστρέφουν. Άλλά έξίσου καταστρέφουν και προσβάλλουν ταυτοχρόνως τή βαθύτερη ούσία του πνεύματος ή περιφρόνηση και ή άδικη έπιθεση-διαπόμπευση.

Ο Άντρος Παυλίδης είναι ένας νέος διηγηματογράφος με όλοφάνερη πεζογραφική φλέβα κι' άς κάνει τά πρώτα δειλά και μη σταθερά θήματα. Όσφραίνεσαι όμως πως έχει μιά δύναμη, πού με τήν έπιμέλεια θά δώση έργο.

Τά σύντομα διηγήματα του στο μικρό του βιβλιαράκι «Πινελιές» δείχνουν μιά ιδιαίτερη προσήλωση για μελέτη και έκφραση του μοναχικού ανθρώπου, αυτού πού θρίσκειται συχνά άδικαιολόγητα στήν μοναξιά από έλλειψη έπαφής με τό συνάνθρωπό του. Νοιώθεις πως με είλικρίνεια, πηγαία, βλέπει τόν τύπο αυτό του ανθρώπου και όχι από φιλολογική μόδα. Και τόν παρουσιάζει τόσο τραγικό, χωρίς ένα φώς από κάπου. Η δομή των διηγημάτων ακολουθεί τόν συνήθη τρόπο, άλλα χωρίς προπαρασκευή (αυτό είναι υπέρ του συγγραφέα) δίνει άπροσδόκητο και πολύ έντυπωσιακό τέλος.

Υπάρχουν αδυναμίες στά διηγήματα. Παρόλη τή γοργότητα πού επιτυγχάνεται με άπαντες φράσεις στις παραλλαγές τής πρώτης, ή συντομία ζημιώνει τό διήγημα' έθελαι άπλωμα για νά πει περισσότερα, κι' έχει νά πη πολλά απ' ό,τι μαντεύω. Επίσης μιά άτημελλοσία τής γλώσσας άδυνατίζει μερικά σημεία, ακριβώς εκείνα πού θάθελαν περισσότερη προσοχή.

Λίνου Πολίτη: Ένάργεια και κατάφαση στήν ποίηση του Σεφέρη, Θεσσαλονίκη, 1970.

Ο Λίνος Πολίτης απόδειξε άδιαμφισβήτητα τήν ευαισθησία του με τήν άνθολογία του ποιητικού μας λόγου, πού άποτελεί άδιαφιλονίκητα τήν καλύτερη άνθολογία τής νεοελληνικής ποίησης για σπουδή και βαθύτερη γνωριμία τής. Έπομένως και ένας σύντομος λόγος του σέ θέματα νεοελληνικής ποίησης έχει βαρύτητα' προέρχεται από βαθειά γνώριμία του έργου και άίσθηση ευθύνης. Η μικρή όμιλία του «Ένάργεια και κατάφαση στήν ποίηση του Σεφέρη», προσφορά στόν ποιητή για τά 70 του χρόνια, πραγματικά άποτελεί προσφορά, γιατί σαφέστατα με παραδείγματα δείχνει τήν ενάργεια και κατάφαση τής ποίησης αυτής σάν δυό βασικά χαρακτηριστικά τής. Μερικές από πρώτη ματιά μικροπαρατη-

ρήσεις του δίνουν κλειδιά για κατανόηση του δύσκολου σέ βάθος έργου αυτού, του πολύ τραγικού για τή νεοελληνική μοίρα. Σύντομη όμιλία, συμπεκνωμένη, χραισμότατη για όσους άσχολούνται με τὸ νεοελληνικό ποιητικό λόγο, αλλά και ευχάριστη για κάθε πνευματικά ενδιαφερόμενο. (Ἡ όμιλία έγινε στὸ Γαλλικό Λύκειο Θεσσαλονίκης και μεταφρασμένη στὴ γερμανική ἀπὸ τὴν καθηγήτρια Ἰσιδώρα Ρόζενταλ—Καμαρινέα δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικό τῆς **Hellenika**, ἀρ. 18).

Μηνᾶ Δημάκη: Λογοτεχνικά δοκίμια και μελέτες, ἐκδ. Βάκων, Ἀθήνα, 1969.

Ὁ Μηνᾶς Δημάκης είναι ένας ποιητής με ἀξία. Μᾶς παρουσίασε ποίηση με ιδιαίτερο ρίγος, χωρὶς ἐκείνες τὶς τραγικές ἐκπληξείες — παρεξηγήσεις πολλῶν συγχρόνων του. Με τὸ βιβλίο δοκιμίων του «Λογοτεχνικά δοκίμια και μελέτες» μᾶς δίνει τὸ καλλιτεχνικό του πιστεύω μ' ἕνα τρόπο εὐλικρινῆ, ἄφοβο και ὑπεύθυνο. Δὲν ἀραδιάζει ἐκπληκτικές φράσεις για νὰ μᾶς συναρπάσει μέσα στὰ γλωσσικά του ἀρθουρήματα. Μιλᾷ οὐσιαστικά, ὁμολογεῖ καθαρά τὴν ἀποψη του, διαγράφει κατὰ κάποιο τρόπο τὸ ποιητικό του πιστεύω. Ἔτσι μᾶς βοηθεῖ γενικά για τὴν κατανόηση τῶν συγχρόνων κυρίως ρευμάτων στὸν τόπο μας και μᾶς παρέχει μέθοδο και στήριγμα για νὰ δοῦμε τὴ δική του ποίηση.

Τὸ βιβλίο του τὸ διαιρεῖ σὲ δύο μέρη: Τὸ δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τέσσερα μεγάλα μελετήματα πάνω στὸ Σολωμό, Καθάφη, Δάντη και Μπωντλαίρ. Παρόλο πὸ ἡ βασική γραμμὴ δὲν διασπᾶται, πολλές ἀπόψεις τοῦ πρώτου μέρους βρίσκεις στὸ δεύτερο (και είναι τοῦτο φυσικό) προσωπικά θὰ διαιροῦσα τὸ βιβλίο σὲ τρία μέρη. Στὸ πρώτο μέρος θάβαζα τὰ ἐξῆς: Οἱ κοινοὶ τόποι και ἡ πρωτοτυπία, τὰ τρία δοκίμια πὸ ἀφοροῦν περιπτώσεις πρωτοτυπίας (Κάφκα, Ἀφαίρεση και Χάππενι στὸ θέατρο) ἡ ἐποχή και ἡ ποίηση, οἱ τελευταῖοι τῆς παρουσίας, διευκρινίσεις — ἡ ποίηση σήμερα. Στὸ δεύτερο μέρος θάβαζα τὰ ἐξῆς: Ἡ Κρήτη και ἡ κρητική παράδοση, Ἰσπανία—Γκρέκο και τὸ νησί τοῦ Παπαδιαμάντη. Καὶ στὸ τρίτο θάβαζα ὅσα και ὁ συγγραφέας. Ἡ διαίρεση αὐτὴ θὰ με βοηθοῦσε στὸ κριτικό ἀντικρυσμα τῶν συγγενικῶν στοιχείων πὸ ἀποτελοῦν τὴν κάθε ομάδα.

Ἡ πρώτη ομάδα οὐσιαστικά κοιτάζει τὸ θέμα πρωτοτυπίας, παρεκκλίνοντας δεξιά και ἀριστερά για νὰ μιλήσει για διάφορες σχολές και κινήσεις, πὸ τὸν χρειάζονται βασικά για τὴν ἀποψη του πάνω στὸν ποιητικό λόγο κυρίως. Οἱ παρατηρήσεις του πάνω στὴν πρωτοτυπία, τὶς ποιητικές σχολές και προπαντὸς πάνω στὸ σουρρεαλισμό και τὶς νέες κινήσεις είναι ἀξιόλογες και πειστικές. Ἰδιαίτερα ὁ διαχωρισμός τῶν γενεῶν στὸ νεοελληνικό λόγο (χροнологική διαίρεση), πὸ τὴν ὀνομάζει κύκλους, πρέπει νὰ προσεκτοῦν ξεχωριστά, γιατί τὶς ἐπισημαίνει και με βάση τὰ βα-

σικά καλλιτεχνικά και πνευματικά τους χαρακτηριστικά. Μᾶς βρίσκει σύμφωνους σχεδὸν σὲ ὅλα (οἱ μικροδιαφωνίες είναι φυσικές για ὅσους ἀσχολοῦνται καταναλωτικά με τὸ πνεῦμα). Μία ἰσχυρότερη διαφωνία ἀναφέρεται ἀπὸ μία ἀφοριστική ἀποψη του για τὴν παράδοση. Ὁ ἴδιος σ' ἕνα σημείο, ἀλλά χωρὶς παραίτητῶ ἀνάπτυξη, λέγει για τὴν («ἀνανεωμένη παράδοση»). Συνεπῶς μπορεῖ και ἡ παράδοση με ἀνανεωμένη ἐκ τῶν περιστάσεων μορφή νὰχ δικαιώματα στὸ ζῶη τὸ πνεύματος και νὰ δημιουργῆ. Ἐξάλλου και ὁ δικός του ποιητικός λόγος συχνάτα παρουσιάζει ἀνανεωμένη παράδοση, πὸ ἐπιτυχῆ, γεμάτη σύγχρονο σφρίγος και με δίκαιη ἀνταπόκριση ἀπὸ τὸ δέκτι. Θεωρῶ πολὺ σκληρὸ τὸν καταδικαστικό του λόγο για τὴν παράδοση.

Ἡ δεύτερη ομάδα, παρόλο πὸ στὰ δύο τῆς δοκίμια είναι και λίγο στὸ πρώτο (για τὴν Κρήτη) ἔχει ἕνα χαρακτήρα ταξιδιωτικού, περιέχει πολλές καίριες παρατηρήσεις πάνω στὴν τέχνη και τὸ πνεῦμα, ἀγγίζοντας και ἄλλους τομείς τῆς ζωῆς μας. Τὸ δοκίμιο για τὴν Κρήτη, ἀσφαλῶς ὀρθό και εὐλικρινές, στέκει σὲ δεύτερη μοίρα παρά τὰ δύο ἄλλα.

Ἡ τρίτη ομάδα, πὸ τὴν κατατάσσω στὸ ὑψηλότερο ἐπίπεδο, περιέχει σὲ καταπληκτική πυκνότητα καιρια προβλήματα τῆς ποίησης. Οἱ μελέτες (ἢ δοκίμια) αὐτὲς κινοῦνται σὲ εὐρύτατο χῶρο, ἀλλά πάντοτε με στόχο τὸ νεοελληνικό λόγο (κάπως πολὺ λιγώτερο ἐκείνο τὸ τοῦ Δάντη). Ἐξαιρετική είναι ἡ μελέτη του για τὸν Μπωντλαίρ ἔτσι ὅπως ἔχει συνδυάσει τὸ μπωντλαϊρικό ἔργο με τὸ νεοελληνικό λόγο, ἀποκαλύπτοντας (ἔστω κι' ἂν μίλησαν γι' αὐτὰ και ἄλλοι) τὴν καιρία ἐπίδρασή του σ' ἑμάς. Ἐδῶ ἔχω νὰ κάμω δύο παρατηρήσεις: τὴ σωστὴ ἀποψη του πῶς ὁ Πόου δὲν ἐπῆρασε με τὸ ποιητικό του ἔργο τὸν Μπωντλαίρ και νὰ προσθέσω (χωρὶς νὰ θεωρῶ παράλειψη τὴν παράλειψη τοῦ Δημάκη) πῶς δὸ κύριοι ἔχουν ἐπίσης ἐπηρεαστῆ ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Μπωντλαίρ, ὁ Γλαῦκος Ἀλιθέρας και ὁ Τεῦκρος Ἀνθίας.

Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου ὑπάρχει ἕνα μέρος με τίτλο «Σημειώσεις». Κι' ὅμως σ' αὐτὸ δύο κομμάτια ἀποτελοῦν μικρὰ δοκίμια ἀξιοπρόσεκτα, ἰδίως ἐκείνο τὸ πολὺ θερμὸ και συγκινητικό για τὸ Λευτέρη Ἀλεξίου.

Ὁμολογῶ πῶς διάβασα τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ Δημάκη με μίᾶ ἰδιαίτερη αἴσθηση. Και χάρηκα τὸν τετραγωνικό του λυρικό λόγο και κείνο τὸ ξεχωριστό πὸ σὲ διαβεβαιώνει για τὴν εὐλικρινεία του και ταῦτοχρόνως σὲ πείθει πῶς ὅλα ὅσα λέγει ἀποτελοῦν ἀπόσταγμα μελέτης, σπουδῆς, μακροχρόνιου ἔλεγχου και πείρας.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Σοφοκλῆ Λαζάρου: «Ὁδὸς ἐλευθερίας, στᾶση θανάτου», Λευκωσία, 1969.

Μία πτυχή τοῦ ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ ἀποκαλύπτει τὸ βιβλίο τοῦτο, μίᾶ πτυχή ἀπὸ τὶς πῖο

φρικτές: Τὰ βασανιστήρια στὰ ὁποῖα οἱ Κύπριοι ἀγωνιστὲς ὑποβάλλονταν ἀπὸ τοὺς Ἕγγλους ἀνακριτὲς μὲ τὴ συνεργασία καὶ βοήθεια Τούρκων ἐπικουρικῶν, γιὰ νὰ ἀποκαλύψουν μυστικά τῆς ὀργανώσεως. Οὐσιαστικά εἶναι ἡ περιγραφή μιᾶς μέρας καὶ μιᾶς νύχτας μέσα στὴ φυλακή, γιατί τὸ ἐπόμενο πρωῖ ὁ κρατούμενος πεθαίνει.

Ἡ προσωπικὴ ἐμπειρία τοῦ συγγραφέα ἀπὸ τὰ βασανιστήρια μὰ καὶ ἡ δύναμη ἐκφράσεώς του, κάνουν τὸ βιβλίον ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον. Σὲ πολλὰ σημεῖα ὁ συγγραφέας φιλοσοφεῖ. Οἱ ἀπόψεις του γιὰ τὴ ζωὴ, γιὰ τὸν πόλεμο, γιὰ τὸ θάνατο, γιὰ τὴ συνειδήση, προβάλλονται σὰ σκέψεις τοῦ ἥρωά του τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς του στὸ κελλὶ, σκέψεις πού διακόπτουν μόνον οἱ ἀφόρητοι πόνοι καὶ μιὰ-δυσὸ συνομιλίεσ μὲ τὸ φύλακα ἢ τὸν κρατούμενο τοῦ διπλανοῦ κελλιοῦ.

Γενικὰ δίνει τὴν ἐντύπωση τὸ βιβλίον πὼς ἦταν μιὰ βαθειὰ ἀνάγκη τοῦ συγγραφέα του νὰ τὸ γράψῃ, πὼς εἶναι ἓνα ζέσπασμα ψυχῆς, ὄχι ἓνα ἐγκεφαλικὸ κατασκευάσμα, γι' αὐτὸ καὶ συγκινεῖ.

Οἱ λίγοι διαλεκτικοὶ πού υπάρχουν δὲν ἐνοχολοῦν, δίνουν ἀντίθετα τὴν κυπριακὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ ἔργου.

Λίνας Σολομωνίδου: Τὸ ταξίδι, Μυθιστόρημα, Ἀθήνα, 1969.

Ὅποιος ἔχει ταξιδέψῃ γιὰ δυσὸ μέρες στὴ Μεσόγειο, ἰδίως μὲ ἰταλικὸ πλοῖο, δὲ θὰ δυσκολευτῆ καθόλου νὰ προσαρμοστῆ στὸ κλίμα καὶ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ μυθιστορήματος τοῦτου τῆς Λίνας Σολομωνίδου. Μέσα στοὺς ἥρωες τοῦ ἔργου τῆς κάπου θ' ἀναγνωρίσῃ τὸν ἑαυτὸ του ἢ καταστάσεις πού γνῶρισε στὸ ταξίδι του. Οἱ πλούσιοι μετανάστες τῆς Ἀφρικῆς, ὁ ἐπιχειρηματίας, ἡ Τουρκάλα κι ἡ γριά πού πᾶνε νὰ συναντήσουν τὰ παιδιὰ τους στὴν Ἀγγλία, ἡ δειλὴ, ἀβγελτὴ κοπέλλα πού κάνει τὸ πρῶτο τῆς ταξίδι, τὸ σύντομο χωρὶς συνέχεια εἰδύλλιο, ἡ ξένη τουρίστρια, οἱ ἰταλικοὶ χαιρετισμοί, ὁ χορὸς στὴν πρώτη θέση, τὸ σινεμὰ στὴν τουριστικὴ, τὸ φρεσκοπλυμένο κατάστρωμα τὸ πρῶτ, οἱ ναῦτες πού θάφουν συνεχῶς τὴν κουπαστῆ, τὰ ἀφορολόγητα ἄρματα, οἱ εὐκόλες γνωριμίες, παρελαύνουν ὅλα μέσ' ἀπ' τὶς σελίδες τοῦ βιβλίου, τόσο γνῶριμα, τόσο οικεῖα γιὰ ὅποιον τάζησε ἔστω καὶ μιὰ φορὰ.

Τὸ μυθιστόρημα ἐκτυλίσσεται σὲ δυσὸ πλάνο θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε. Εἶναι πρῶτα οἱ δυσὸ μέρες τοῦ ταξιδιοῦ πού περιγράφονται λεπτομερῶς κι εἶναι ὕστερα οἱ σκέψεις, οἱ ἀναμνήσεις καλύτερα τῶν ἥρῶων, πού ἀναφέρονται σὲ παλαιότερη ἐποχὴ, μερικὲς 10 καὶ 15 χρόνια πρὶν ἀπ' αὐτὸ τὸ ταξίδι.

Τοὺς ἥρωες, ἀν' ἐξαιρέσουμε δυσὸ ἀπ' αὐτοὺς, δὲν τοὺς συνδέει τίποτε ἀπὸ πρὶν. Βρέθηκαν τυχαῖα σ' αὐτὸ τὸ πλοῖο κι ἡ ἱστορία κι ἡ πορεία τοῦ καθενὸς εἶναι ξεχωριστὴ, θὰ μπορούσε ν' ἀποτελέσῃ μιὰ ξεχωριστὴ ἱστο-

ρία. Συνδέονται μόνον τοπικά, ὁ κῶρος τοῦ πλοίου τοὺς συνδέει γιὰ δυσὸ μόνον μέρος γιὰ νὰ χωρίσουν ὕστερα μόλις φτάσουν στὸ πρῶτο λιμάνι.

Μιὰ μελαγχολία διαφαίνεται πίσω ἀπ' ὅλα τὰ πρόσωπα. Ἡ συγγραφεὺς καταφέρει νὰ μᾶς δῶσῃ τὴν πραγματικὴ εἰκόνα πού κρύβεται κάτω ἀπὸ μιὰ σιλιπνή, πολλές φορές ζηλευτὴ ἐπιφάνεια, μὰ τὶς πιο πολλές φορές ψεύτικη, ἐπιπλαστῆ. Κι εἶναι ἡ εἰκόνα αὐτὴ τοῦ θάθους πικρὴ κι ἀπογοητευτικὴ. Καὶ τὸ χειρότερο εἶναι πὼς δὲν ἀφήνονται στὸν ἀναγνώστη ἐλπίδες πὼς μπορεῖ καὶ ν' ἀλλάξῃ αὐτὴ ἡ κατάσταση. Γιὰ μιὰ στιγμή, στὴν ἀρχὴ τῆς δευτέρας μέρας τοῦ ταξιδιοῦ φαίνεται πὼς κάτι πάει ν' ἀλλάξῃ, μιὰ ἀμυδρὴ ἐλπίδα δημιουργεῖται μὰ τὸ βράδυ στὸ χορὸ ὅλα ξαναγυρίζουν ἐκεῖ πού ἄρχισαν. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι αὐτὸ πού εἶναι. Ἀδύνατο ν' ἀλλάξῃ.

Ἡ γλῶσσα στρωτῆ, ἀβίαστη, χωρὶς διαλεκτισμούς κυλάει εὐχάριστα καὶ τὴ βοηθάει σὲ τοῦτο καὶ ἡ μεγάλῃ περίοδος πού υἰοθετεῖ ἡ συγγραφεὺς. Προσωπικὰ νομίζω πὼς ἡ συνεχῆς χρῆση τοῦ μακροπεριόδου κουράζει καὶ θὰ τὸ προτιμοῦσα μόνον ὅπου ἡ ἐσωτερικὴ δύναμη τοῦ λόγου τὸ ἐπιβάλλει, ὅπου δηλ. χρειάζεται νὰ δεῖξῃ ὁ συγγραφέας ταχύτητα, ἀγωνία κλπ.

Καὶ μιὰ καινοτομία. Τὰ πρόσωπα ὀνομάζονται μὲ γράμματα (Μ., Κ., Ρ., Β., Ε. κλπ.) ἀντὶ μὲ ὀνόματα. Δὲν ξέρω τὴν σκοπιμότητα τούτης τῆς καινοτομίας, ἀλλὰ πάντως ὕστερα ἀπ' τὶς πρῶτες σελίδες γίνονται καὶ τὰ γράμματα, ὅ,τι ἀκριβῶς καὶ τὰ ὀνόματα γι' αὐτὸ κι' ἂν ὑπάρχῃ ὀποιαδήποτε σκοπιμότητα νομίζω πὼς καταργεῖται.

Γενικὰ εἶναι ἓνα ἐνδιαφέρον μυθιστόρημα πού δείχνει ὠριμότητα, παρατηρητικότητα, προβληματισμὸ τῆς συγγραφῆς ἀλλὰ καὶ λογοτεχνικὴ ἱκανότητα ἐκφράσεως σημαντικὴ.

Γ. Χατζηκωστῆ: «Τὸ γνωμολογικὸ — ἐπιγραμματικὸ στοιχεῖο στὸν «Λυρικό Λόγο» τοῦ Κ. Χρυσάνθου», Λευκωσία, 1970.

Ὁ Γεώργιος Χατζηκωστῆς μὲ τὴ νέα του τούτη μελέτη πάνω στὴ λυρική παραγωγή τοῦ Κ. Χρυσάνθου πού δημοσιεύθηκε πρῶτα σὲ συνέχειες στὴν ἐφημερίδα («Ἐλευθερον Βῆμα»), ἔρχεται νὰ δῶσῃ ἄλλη μιὰ φορὰ τὸ παρόν του στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας καὶ νὰ ἀποδείξῃ πὼς υπάρχουν ἀκόμα ἄνθρωποι τόσο ζωντανοί, ὥστε ἡ διδασκαλικὴ ἔδρα νὰ μὴ τοὺς ἔχει ἀφαιρέσει κάθε ἱκμάδα ζωῆς καὶ ἐκφράσεως, ἀφοῦ αὐτὴ εἶναι ἡ πέμπτη τουλάχιστο, ἀπὸ ὅσο ξέροουμε, ἐργασία του (οἱ ἄλλες εἶναι: Εὐαγόρας Παλληκαρίδης, Ὁρεσ τῆς Πάφου, τὸ ἴδιο κυκλοφόρησε πρόσφατα καὶ στ' Ἀγγλικά, Ἐκδηλώσεις τοῦ Νεοελληνικοῦ τραγικοῦ στὴν ποίηση τοῦ Γ. Σεφέρη, Νεοελληνικὴ στιχογραφικὴ).

Εἶναι μιὰ μελέτη πού θετικὰ συμβάλλει στὴν κατανόησι καὶ ἐκτίμησι μιᾶς πλευρᾶς ἐνὸς ὀγκώδους καὶ πλούσιου ἔργου σὰν τὸ

«Λυρικό Λόγο». Σταχυολογούνται και σύντομα αναλύονται στίχοι: επιγραμματικοί που αναφέρονται στην ποίηση, τη ζωή και το θάνατο, την οικογενειακή ζωή, τα νιάτα, τον έρωτα, τη φύση, την ομορφιά, τον κόσμο της ψυχής, τις αρετές και τα ελαττώματα των ανθρώπων κ.ά.

Ίδιαίτερα αξιοπρόσεκτο το μέρος της μελέτης όπου στίχοι του Χρυσάνθη παραλληλίζονται από το μελετητή με επιγραμματικούς στίχους της αρχαίας γραμματείας. Η ομοιότητα είναι σίγουρα φανερή, όμως τα θέματα των στίχων τούτων είναι τόσο πανανθρώπινα και αιώνια (ή αντιφατικότητα της ζωής, ή ανθρώπινη μοίρα, το ανέφικτο της ευτυχίας, κ.ά.) που αποκλείεται κατά τη γνώμη μου η συνειδητή επανάληψη των αρχαίων, πιθανότητα που δεν αποκλείει ο μελετητής. Παρά την γνωστή αναστροφή του ποιητή με τα αρχαία κείμενα η ομοιότητα τούτη πρέπει να όφειλεται σε «άντληση από το κοινό ταμείο της συνειδησης των ανθρώπων».

ΚΙΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΥ

ΓΕΝΙΚΑ

Στη «Νέα Έστία» (15 Μαρτ. 70) ο Πέτρος Γλέζος σχολιάζει τους «Θησαυρούς της Κύπρου» που άνοιξαν στην Αθήνα — Στο περιοδικό «Δημιουργίες» (2 Μαρτ. 70) ο Κ. Μιχαήλ κρίνει τα βιβλία «Όμολογία» της Νίκης Λαδάκη—Φιλίππου και τον «Ήγεμόνα» της Ντίνας Παγιάση—Κατσούρη — Στη «Βραδύνη» (30 Μαρτ. 70) ο Γιάννης Κορίδης δημοσιεύει άρθρο με τίτλο «Έχει ή Κύπρος και την ομορφιά της». — Τα «Νέα» (Αθηνών) (1 Άπρ. 70) αναγράφουν την είδηση πως στο τρίμηνο περιοδικό της Αμερικικής «Books Abroad» ασχολείται με τα έργα νεοελληνικής λογοτεχνίας σχολιάζοντας έργο του Κύπρου Χρυσάνθη. — Στη «Μακεδονική Ζωή» (άρ. 46) ο Γ. Ζωγραφάκης κρίνει την ποιητική συλλογή «Περιελλομέναις Ώραις» του Α. Περνάρη. — Στα «Ελληνικά» (τομ. 22, αρ. 21) ο Αλέξης Πολίτης κρίνει το βιβλίο του Γ. Παπααραλάμπους «Κυπριακά ήθη και έθιμα». — Στο ίδιο περιοδικό σύγγραμμα ο Ν. Π. Ανδριωτής κρίνει «Τά έν διασπορά» του Κυριάκου Χατζηπιάννου. — Στόν «Κρικό» (άρ. 231) ο Δώρος Άλαστος με τίτλο «Ματιές στην Κύπρο από την πνευματική σκοπιά» γράφει για την «Κυπριακή Άνθολογία Ποίησης» του Κ. Μόντη και Α. Χριστοφίδη, για το «Διογένη χωρίς φακό» του Α. Ροδίνη, για το «Λυρικό Λόγο» του Κ. Χρυσάνθη, για το «Παλαμής και ή Κύπρος» του Πάτροκλου Σταύρου, για το «Κύπρος, νήσος άγιων» του Άρχιεπισκόπου Κ. Μακαρίου, τον «Καραβά», και για τους Β. Καραγιώργη, Θαν. Παπαγεωργίου, Η. Μελεάγρου, Κ. Μυριανθέα — Στο «Εργόχειρο» (άρ. 259) αναδημοσιεύονται δυό από τα «Καλλιγράμματα» του Κ. Χρυσάνθη με σχετικό σχόλιο από άνώυμο. —

Στόν «Παρνασσό» (τόμ. ΙΒ΄ αρ. 1) ο Σ. Λοϊζίδης γράφει για την «Πανελλήνιον άπήχσιν του Κυπριακού Δημοψηφίσματος».

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Στό διαγώνισμό διγνήματος του «Έλληνικού Πνευματικού Όμίλου Κύπρου» πήρε τό πρώτο βραβείο τό διήγημα της Ίάνθης Θεοχαρίδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

- Κ. Τσάτσου: Άφορισμοί και διαλογισμοί (α΄ σειρά) (β΄ έκδ.), έκδ. «Έστίας», Άθήναι, 1970.
- Κ. Τσάτσου: Άφορισμοί και διαλογισμοί (β΄ σειρά) (β΄ έκδ.), έκδ. «Έστίας» Άθήναι, 1970.
- Χρυσάνθη Ζιτσαίας: Λήκυθος, Θεσσαλονίκη, 1969.
- Π. Πρεβελάκη: Ό Κρητικός: Η Πρώτη Λευτεριά, έκδ. «Έστίας», Άθήναι, 1970.
- ★ : Έπετηρίς Β΄ Γυμνασίου Μόρφου 1968—1969, Μόρφου, 1970.
- Δημ. Κράνη: Σημεία και Τέρατα, έκδ. «Πολιτισμός», Άθήναι, 1969
- Μ. Γεωργίου: Τό τσιφλίκι του Μικαλάκη, έκδ. «Διαγώνιος», Θεσσαλονίκη, 1970.
- Ήλίας Σιμόπουλου: Τά ρόδα της Ίερικώς, Άθήναι, 1970.
- Νιόβη Τριανταφύλλου: Πνευστά και χάλκινα, έκδ. «Ίωλκός», Άθήναι, 1970
- Νίκης Λαδάκη—Φιλίππου: Όμολογία, έκδ. «Ίωλκός», Άθήναι, 1969.
- Πίτσας Γαλάζη: Στά περιθώρια των καιρών, έκδ. Φέξη, Άθήναι, 1968.
- Γιάννη Καρατζόγλου: Ένα καλοκαίρι, Θεσσαλονίκη, 1970
- Τ. Άλασάκη: Πρωτώς τις Συμπληγάδες, Λάρισα, 1970.
- Μ. Στασινόπουλου: Τό πρώτον σχέδιον καταστατικής μεταρρυθμίσεως της Μοναρχίας του Όθωνος, Άθήναι, 1968.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Στερεά Έλλάς (Άθήναι) αρ. 12/13 (1970) — Έλληνικά θέματα (Άθήναι) αρ. 167/168 — Νέα Σκέψη (Άθήναι) αρ. 84 — Κυπριακός Λόγος (Λευκωσία) αρ. 6 — Οικογένεια και Σχολείο (Λευκωσία) αρ. 1 — Σμύρνα (Νέα Σμύρνη) αρ. 19 — Κρυστάλλης (Πειραιεύς) αρ. 129 — Σχολική Ύγιεινή (Άθήναι) αρ. 1 τόμ. 31 — Κρικός (Λονδίνον) αρ. 231 — Τό Σχολείο και τό Σπίτι (Άθήναι) αρ. 99 — Έπιθεώρησης Λόγου και Τέχνης (Λευκωσία) αρ. 3 — Ήπειρωτική Έστία (Γιάννινα) αρ. 213/214.— Πάντα Έμπρός (Λευκωσία) αρ. 88 — Ήμερολόγιο (Καβάλα) αρ. 72.

ERRATA

Στό ποίημα της **Rasbotham** σελ. 179 — 12ος στίχος να διαβαστή ως εξής:

Ξύπνησε. Ή νένα του θυβίστηκε στο στήθος του

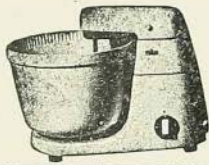
Στή σελίδα 167 (τεύχος 114) να διαβαστή: Μαρία Π. Ίωάννου 1895—1970.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΗΛΙΑΔΗΣ ΛΤΔ.

Χωρίς Λεφτά;

ΛΕΥΚΩΣΙΑ
ΛΕΜΕΣΟΣ
ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ
ΛΑΡΝΑΚΑ
ΜΟΡΦΟΥ

BRUNN
«ΟΙΚΙΑΚΑ
MIXERS»

GALA

ΑΓΓΛΙΚΑ ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ
10 ΤΥΠΩΝ
ΑΥΤΟΜΑΤΑ - ΗΜΙΑΥΤΟΜΑΤΑ

Parkinson
Cowan **PC**

«ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ»
10ΕΤΗΣ ΔΩΡΕΑΝ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΙΣ

ΚΟΥΖΙΝΑΙ
ΓΚΑΖΙΟΥ

SMEG

ΚΟΥΖΙΝΑΙ
ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ

ΤΗΛΕΟΡΑΣΕΙΣ

Pam

ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ

PHONOIA

ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΜΟΔΕΛΛΩΝ
25'' ΕΓΧΡΩΜΕΣ

ΨΥΓΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΑ
ΨΥΓΕΙΑ ΟΙΚΙΑΚΑ

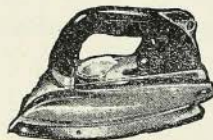
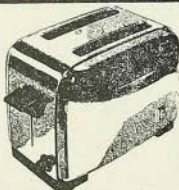
(ΜΕ ΞΕΧΩΡΙΣΤΟΝ
ΘΑΛΛΟΝ)

IGNIS

ΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΑΙ
12.000 ΨΥΓΕΙΩΝ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΣ

GALA

ΨΥΓΕΙΑ
ΟΙΚΙΑΚΑ - ΕΜΠΟΡΙΚΑ
ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ

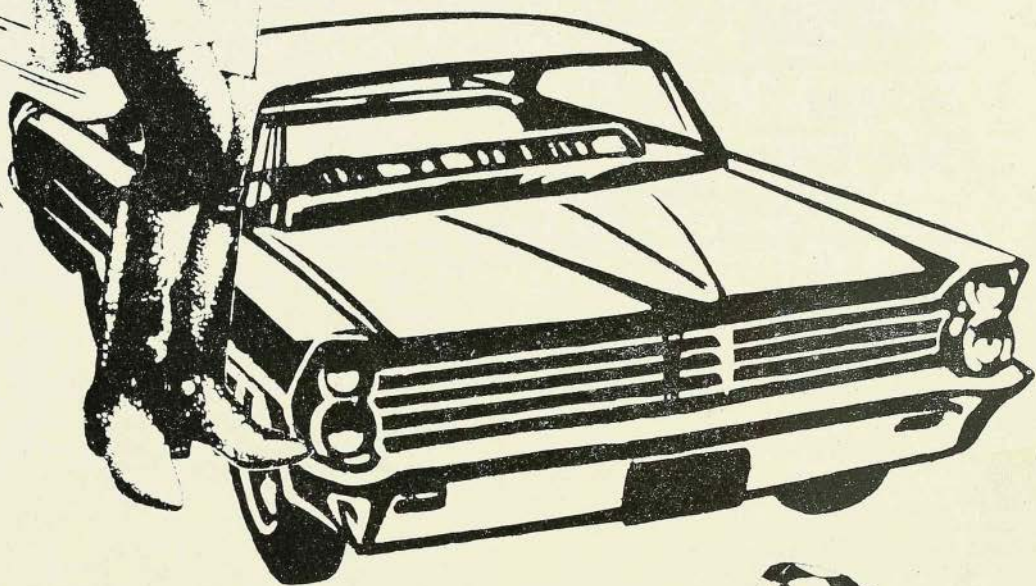
ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΣΙΔΗΡΑ - ΚΑΠΗΡΟΗΚΕΣ
ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ
ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ

ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ !
ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ !

ΔΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ

Η ΕΓΓΥΗΣΙΣ ΜΙΑΣ ΚΑΛΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

ΠΑΡΤΕ
ZOOM ZOOM
ΔΥΝΑΜΗ ΜΕ
SUPERSHELL

Από τόν σταθμόν σας τής SHELL προμηθευσετν την καταλληλη βενζινη δια την μηχανή του αυτοκινητου σας.

Την SUPERSHELL τήν βενζίνην ύψηλων όκτανίων τήν καταλληλότερην δια κάθε αυτοκίνητο που κυλά στους δρόμους τής Κύπρου.

Ή SUPERSHELL προσφέρει στο αυτοκίνητό σας περισσότερη δύναμη με ολιγώτερη κατανάλωση βενζίνης.

Ή SUPERSHELL είναι ή ιδανική βενζίνη δια δύναμη στους άνοικτους δρόμους και δια πρεσασία τής μηχανής σας στις πολυσύχναστες άρτηρίες των πόλεων.

